

İHYA

İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi
International Journal of Islamic Studies

ÇOCUKLARIN YEDİ GÜNLÜKKEN SÜNNET EDİLMESİNE YÖNELİK HADİSLERİN SENED VE METİN YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF THE HADİTHS REGARDING ON THE CIRCUMCISION AT SEVEN
DAYS OLD IN TERMS OF ISNAD AND TEXT

Necmi SARI

Dr. Öğr. Üyesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam
Bilimleri Bölümü, Hadis Anabilim Dalı, necmisari@ibu.edu.tr (rahaveyh@hotmail.com),
orcid.org/ 0000-0003-0910-7691

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 23 Şubat 2021/23 February 2021

Kabul Tarihi / Accepted: 15 Mart 2021 /15 March 2021

Yayın Tarihi / Published: 25 Temmuz 2021 / 25 July 2021

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Temmuz-Güz/ July – Autumn 2021

Cilt / Volume: 7, Sayı / Issue: 2, Sayfa / Pages: 616-656.

Cite as / Atıf: Sarı, Necmi. “Çocukların Yedi Günlükken Sünnet Edilmesine Yönelik
Hadislerin Sened ve Metin Yönünden Değerlendirilmesi [Evaluation of the Hadiths
Regarding on the Circumcision at Seven Days Old in Terms of Isnad and Text]”. İhya
Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi- İhya International of Islamic Studies 7/2
(Temmuz/July 2021), 616-656.

Plagiarism / İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via
a plagiarism software. / Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği
teyit edildi.

Etik Beyan / Ethical Statement:

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm
çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur / It is declared that scientific and ethical principles
have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been
properly cited.

Öz

Sünnet/hitân, dinsel ve tarihsel kökeni itibarıyla Hz. İbrahim'e ulaşan ve binlerce yıldan beri Yahudiler ve Müslümanlar tarafından dinî amaçla uygulanan bir ibadettir. Diğer bazı uygulamalarda olduğu gibi sünnet ibadetinde de Hz. İbrahim'in uygulamasını devam ettiren İslâm Peygamberi, bu ibadete verdiği önemin bir göstergesi olarak hadislerinde sünneti fitrat gereği yani insan tabiatına/doğasına yakışan davranışlardan biri olarak görmüş ve ümmetine sünnet olmayı emretmiştir. İslâm dini, sünnet konusunda temelde geçmiş uygulamalara bağlı kalmakla beraber, sünnet olmanın vakti konusunda bazı sınırlamalar getirmiştir. Bu sınırlamalardan biri de, çocukların hangi yaşta sünnet edileceği meselesidir. Bu konuda Yahudilerle Müslümanlar arasında farklı uygulamalar bulunduğu gibi, Müslümanlar arasında da bazı farklılıklar söz konusudur. Çocukların sünnet edileceği vakti açıkça ifade eden bir nas olmadığından, müctehid imâmlar bu konuda farklı görüşler ortaya koymuşlardır. Bu görüşlerden biri de çocukların yedi günlükken sünnet edilmesini mendup/müstehap gören Şâfiîler'in görüşüdür. Bu görüşte olanlar bazı hadislerle dayanmaktadır. Bunlardan Câbir ve İbn Abbâs'tan nakledilen merfû hadisler, isnâd ve metin açısından münkerdir. Hz. Fâtma'dan mevkûf olarak rivâyet edilen hadis isnâden munkatıdır. Diğer iki merfû hadisten Hz. Ali hadisi mevzû/uydurma, Hz. Âişe hadisi ise ilgili ziyadeyle sâbit değildir. Bununla birlikte İbn Abbâs'dan sahih yollarla nakledilen "Sahâbîler, müdrük oluncaya kadar (ergenlik çağına girmedikçe) çocuklarını sünnet etmezlerdi" uygulaması, bu hadislerde ifade edilen çocukların yedinci gün sünnet edilmesi hususunu nakzetmektedir. Nitekim başta İmâm Ebû Hanîfe, İmâm Mâlik ve Ahmed b. Hanbel olmak üzere fukahâdan gelen görüşler de genel olarak, İbn Abbâs'ın cevabında ifade edilen sahâbe topluluğunun çocuk sünnetinin vaktiyle ilgili uygulamasını destekler niteliktedir. Bu fukahâyâ göre sünnetin belli bir vakti yoktur; doğumun yedinci gününden itibaren çocuk ergenlik çağına ulaşmadan önce ne zaman yapılırsa isabet edilmiş olur. Bu çalışmada çocukların yedi günlükken sünnet edilmesine yönelik hadislerin sened ve metin yönünden sıhhat dereceleri incelenmiştir. Bu çerçevede rivâyetlerin yer aldığı bütün hadis kaynaklarından istifade edilmiş, ayrıca bu rivâyetler hakkında âlimlerin görüş ve düşüncelerini tespit için hadis şerhleri yanında tefsir ve fıkıh kitaplarına da müracaat edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, sünnet/hitân, sünnet yaşı, yedi günlükken sünnet, ergenlik öncesi sünnet.

Abstract

Circumcision/Khitan, in terms of its religious and historical origin, it is a worship that reached Abraham and has been practiced by Jews and Muslims for religious purposes for thousands of years. As in some other practices, in the circumcision worship, Prophet of Islam, who continued the practice of Abraham, saw circumcision as a necessity of nature, in other words, as one of the behaviors befitting human nature / nature, and ordered circumcision to his ummah, as an indication of the importance he gave to this worship. Although the religion of Islam basically adheres to past practices regarding circumcision, it has introduced some restrictions on the time of being circumcised. One of these limitations is the age at which children will be circumcised. While there are different practices between Jews and Muslims on this issue, there are also some differences among Muslims. Since there is no clear canon about the time when children will be circumcised, the mujtahid imams have different views on this issue. One of these views is the view of the Shafii who see the circumcision of children when they are seven days old as mandub / mustahab. Those who hold this view are based on some hadiths. Among these hadiths, the hadiths of merfû Jabir and Ibn Abbas are unfamiliar hadiths (munkar) in terms of isnad and text. The third hadith, the hadith of mevkûf Fatima is disconnected (munqati') to the isnâd, and the hadith of Ali, one of the other merfû two hadiths, is as fabricated hadith (mavdu'), the relevant part is not fixed in the hadith of Âisha. However, the practice/sunnah of children expressed in these hadiths, "Companions would not circumcise their children until they became adolescents", which was reported from Ibn Abbas by authentic means, is against the issue of circumcising children on the seventh day. However, firstly Imam Abu Hanifa, Imam Malik and Ahmed b. Hanbal including, the opinions coming from jurists, generally support the practice / sunnah of the companions' community regarding the time of child circumcision, expressed in the answer of Ibn Abbas. According to this jurists, circumcision does not have a specific time; From the seventh day of birth, whenever it is done before the child reaches puberty, it is hit. In this study, the degree of health of hadiths about circumcising children when they are seven days old was examined in terms of script and text. In this context, all the sources of hadiths that contain

narrations were used, and in addition to the hadith commentaries, tafsir and fiqh books were also used to determine the views and thoughts of scholars about these narrations.

Keywords: Hadith, circumcision/khitan, age of circumcision, circumcision at seven days old, prepubescent circumcision.

Extended Abstract

Circumcision/Khitan, in terms of its religious and historical origin, it is a worship that reached Abraham and has been practiced by Jews and Muslims for religious purposes for thousands of years. As in some other practices, in the circumcision worship, Prophet of Islam, who continued the practice of Abraham, saw circumcision as a necessity of nature, in other words, as one of the behaviors befitting human nature / nature, and ordered circumcision to his ummah, as an indication of the importance he gave to this worship. Although the religion of Islam basically adheres to past practices regarding circumcision, it has introduced some restrictions on the time of being circumcised. One of these limitations is the age at which children will be circumcised. While there are different practices between Jews and Muslims on this issue, there are also some differences among Muslims.

Since there is no clear canon about the time when children will be circumcised, the mujtahid imams have different views on this issue. One of these views is the view of the Shafii who see the circumcision of children when they are seven days old as mandub / mustahab. Those who hold this view are based on some hadiths: The Hadith of Jabir b. Abdullah: "The Messenger of Allah, presented sacrifice of aqıqa for Hasan and Husayn [and had them circumcised on the seventh day.]" Hadith of Ibn Abbas: "It is sunnah to do the following seven things about the child: The seventh day is named, circumcision. If she is a girl, her ear is pierced, the sacrifice of aqıqa is presented, her hair is shaved, the blood of the aqıqa is rubbed on her head, and gold or silver is given as charity by the weight of her hair cut." Hz. Fatima hadith: "Hz. Fatima had her child circumcised on the seventh day." The Hadith of Ali b. Abi Talib: "Circumcise your children on the seventh day. Because this is cleaner, faster for meat to grow (and more relaxing for the heart). Because the earth remains dirty forty mornings because of the urine of the uncircumcised." Hz. Aisha hadith: "The Prophet circumcised Hasan and Husayn on the seventh day of their birth."

Among these hadiths, the hadiths of merfû Jabir and Ibn Abbas are unfamiliar hadiths (munkar) in terms of isnad and text. The third hadith, the hadith of mevkûf Fatima is disconnected (munqatı) to the isnâd, and the hadith of Ali, one of the other merfû two hadiths, is as fabricated hadith (mavdu), the relevant part is not fixed in the hadith of Âisha. However, the practice/sunnah of children expressed in these hadiths, "Companions would not circumcise their children until they became adolescents", which was reported from Ibn Abbas by authentic means, is against the issue of circumcising children on the seventh day. However, firstly Imam Abu Hanifa, Imam Malik and Ahmed b. Hanbal including, the opinions coming from jurists, generally support the practice / sunnah of the companions' community regarding the time of child circumcision, expressed in the answer of Ibn Abbas. According to this jurists, circumcision does not have a specific time; From the seventh day of birth, whenever it is done before the child reaches puberty, it is hit. As a matter of fact, the famous Hanbali scholar Shamsuddin Ibn Kudâme al-Makdisi drew attention to his point saying, "... Circumcision does not have a specific time; whenever it is done before the child reaches adolescence, it will be hit."

However, the jurists, who think that the circumcision and circumcision ceremony as a memory adorned with religious motifs in the child's memory can play a positive role in gaining a personality depending on religious values, the jurists, considering the hadiths about making the child accustomed to prayer, as stated that today's modern medicine also confirms this point. Some doctors recommend that the child is between the ages of seven and ten years, when the child can evaluate both surgery and social values more realistically, if not in the neonatal period. The common practice in the Ottomans is in this direction; the princes were circumcised at the age of legal competence (temyiz), then they were taken to the sanjak. In our country, boys are usually circumcised before they reach primary school age, before starting school.

In this study, the degree of health of hadiths about circumcising children when they are seven days old was examined in terms of script and text. In this context, all the sources of hadiths that contain

narrations were used, and in addition to the hadith commentaries, tafsir and fiqh books were also used to determine the views and thoughts of scholars about these narrations

Keywords: Hadisth, circumcision/khitan, age of circumcision, circumcision at seven days old, prepubescent circumcision.

Giriş

Erkeklik organının ucundaki fazla derinin kesilmesi anlamına gelen hitân/sünnet,¹ dinsel ve tarihsel kökeni itibarıyla Hz. İbrahim'e ulaşan ve binlerce yıldan beri Yahudiler ve Müslümanlar tarafından dinî amaçla uygulanan bir âdettir. İslâm dini, Hz. Peygamber'den önce gelmiş peygamberlerin bazı uygulamalarını alıp devam ettirmiştir. "Bizden öncekilerin şer'iatı/Şer'u men kablenâ"² denilen bu uygulamalardan biri de Hz. İbrâhim ve oğulları Hz. İshak ve Hz. İsmâil ile başlayan sünnet/hitân uygulamasıdır.

Sünnet olmak, hadislerde fitrat gereği yani insan tabiatına/doğasına yakışan davranışlardan biri olarak nitelendirilmiştir.³ Hatta müslüman toplumların özellikle de İslâma girmek için sünneti gerekli şartlardan biri olarak gören Türkler'in⁴ öteden beri önem verdikleri bir işlem olması itibarıyla, müslümanlığın alâmetlerinden biri olarak görülmüştür.⁵

Barnaba İncili'nde sünnet âdetinin ilk insan ve ilk Peygamber Hz. Âdem ile uygulanmaya başladığına dair bir kayıt bulunmasına rağmen⁶ Yahudi ve İslâm kaynakları, sünnet geleneğinin Hz. İbrâhim'e dayandığı hususunda müttefiktir.⁷ İslâmiyet Hz. İbrâhim'in bu sünnetini ibkâ ederek uygulamaya devam etmiştir.⁸ Nitekim Hz. Peygamber ilk sünnet

¹ İbn Manzûr, Ebû'l-Fadl Muhammed b. Mükerrrem, *Lisânu'l-'Arab* (Beyrut: Dâru Sâdır, 1410/1990), 13/137-138. Hitânın/sünnetin tanımı hakkında geniş bilgi için bkz. Necmi Sarı, "Rivâyetlere Göre Sünnetin (Hitânın) Tarihi ve Ahkâmı", *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8 (Trabzon 2014), 260-261.

² Bkz. İbrahim Kâfi Dönmez, "Şer'u men kablenâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 39/15-19.

³ Buhârî, Muhammed b. İsmâil, *Sahîbu'l-Buhârî*, nşr. Sâlih b. Abdülazîz Âlu's-Şeyh (Riyâd: Dâru's-Selâm, 1420/1999), "Libâs", 63, 64 (No. 5889, 5891); "İsti'zân", 51 (No. 6297); Müslim, Müslim b. el-Haccâc, *Sahîbu Müslim*, nşr. Sâlih b. Abdülazîz Âlu's-Şeyh (Riyâd: Dâru's-Selâm, 1420/1999), "Tahâret", 49, 50 (No. 257).

⁴ Komisyon (el-Lecnetü'd-Dâime li'l-Buhûsi'l-İlmiyye ve'l-İftâ'), *Fetâva'l-İcneti'l-dâime li'l-buhûsi'l-ilmîyye ve'l-iftâ'* (el-Mecmû'âtü'l-ülâ), nşr. Ahmed b. Abdürrezzâk ed-Düveyş (Riyâd: Dâru'l-Âsime, 1411/1993-1424/2003), 5/114-115 (No. 8438).

⁵ Vecdi Akyüz, "Kur'an ve Sünnette Ebeveyn ve Çocuk Hakları", *Kur'an ve Sünnete Göre Temel İnsan Hakları Tartışmalı İlmî Toplantı 21-22 Aralık 2013* (2014), 337; Egemen Eroğlu, *Erkek Sünneti İnsanlık Tarihindeki Hikâyesi* (İstanbul: Amerikan Hastanesi Yayınları, 2011), 63-65; Taylan Akkayan, "Bedenin Kültürel Gereklere Sakatlanması ve Söğüt'te Sünnet", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi* 24 (2010), 56, 56-57; İbrahim Canan, *Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi* (Ankara: Akçağ Yayınları, 1988), 2/455; Celal Yıldırım, *Kaynaklarıyla Ahkâm Hadisleri* (Konya: Uysal Kitabevi, 1986), 1/168; M. Cumhur İzgi, "Tedavi Amaçlı Olmayan Erkek Çocuk Sünnetinin Etik Değerlendirmesi", *Türk Psikiyatri Dergisi* 26/3 (2015), 205; Ahmet Şerbâsi, *Sorulu-Cevaplı İslâm Fıkhi* (İstanbul: Özgü Yayınları, 1998), 1/78.

⁶ *Barnabas İncili Hristiyanlığın Saklanan İncili*, çev. Kemal Özdemir (İstanbul: Nokta Kitap, ts.), 44.

⁷ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Sarı, "Rivâyetlere Göre Sünnetin (Hitânın) Tarihi ve Ahkâmı", 261-266

⁸ İbnü'l-Kayyim, Şemsüddîn Muhammed b. Ebî Bekr el-Hanbelî, *Tuhfetü'l-mevdûd bi ahkâmî'l-mevlûd*, nşr. Salâhuddîn Makbûl Ahmed (Kuvayt: Dâru İlfâ'd-Düveliyye, 1416/1996) (*Kur'an ve Sünnet'e Göre Çocuk Ahkâmı*, çev. Mahmut Kısa, Kitap Dünyası, Konya 2012), 335-337, 351-354 (çev., 209-211, 221-224).

olanın Hz. İbrâhim olduğunu belirtmekte,⁹ tâbîinin büyüklerinden Sa'îd b. el-Müseyyeb de (ö. 93/712) "Hz. İbrâhim ilk sünnet olan kimseydi." demektedir.¹⁰ İbn Abdilberr (ö. 463/1071) bu konuda âlimlerin icmâ ettikleri bilgisini vermektedir.¹¹

Yahudilikte Berit/Birit Milah/Mila (Sünnet Ahdi/Kesme Anlaşması) diye isimlendirilen sünnet, Hz. İbrâhim ile başlayan ve Tanrı ile yapılan ahdin sembolü olarak nesiller boyunca Yahudi erkeklerine farz kılınan önemli bir dinî kuraldır.¹² Bu yüzden sünnet ibadeti, Yahudilik'te çok önemli bir yer tutmakta ve günümüzde de devam etmektedir.¹³

Tevrat'ta Hz. İbrâhim'in ilâhî emre uyarak doksan dokuz yaşında iken evindeki tüm erkekleri/hizmetçileri ve on üç yaşındaki oğlu İsmâil ile aynı günde sünnet olduğu bilgisi geçerken,¹⁴ bir hadiste seksen yaşında kadûm ile veya Kadûm'da sünnet olduğu belirtilir.¹⁵ İmâm Mâverdi (ö. 450/1058) Hz. İbrâhim'in bu yaşta sünnet olmasının Yüce Allah'ın emri ve vahyi olmadan mümkün olamayacağını ifade etmektedir.¹⁶ İbn Abbâs (ö. 68/687-88), Hz. İbrâhim'in bazı emirlerle sınılandığını ve onları eksiksiz yerine getirince de insanlara önder kılındığını bildiren âyette¹⁷ işaret edilen hususları, içinde sünnetin de yer aldığı temizlikle ilgili emirler olarak açıklamıştır.¹⁸ Hz. İbrâhim'den sonra Yahudiler ve Araplar atalarından kalan

⁹ Hadisin tam metni şöyledir: "İlk misafir ağırlayan kimse Hz. İbrâhim idi. Yine O seksenli (yüz otuz, yüz yirmi, yirmi, yaş belirtilmeden) yaşlarında ilk sünnet olan kimsedir. Kadûm ile (veya Kadûm'da) sünnet olmuştur." Abdürrezzâk es-San'ânî, Abdürrezzâk b. Hemmâm es-San'ânî, *el-Musannef*, nşr. Habîbu'r-Rahmân el-A'zamî (Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1403/1983), 11/175 (No. 20245); İbn Abdilberr, Yûsuf b. Abdullah el-Kurtubî, *et-Tembîd limâ fi'l-Muwatta' mine'l-me'ânî ve'l-esânîd*, nşr. Muhammed 'Abdülkâdir 'Atâ' (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1424/2003), 10/41; İbn Asâkir, Ebû'l-Kâsım Ali b. el-Hasen ed-Dımaşkî, *Tebyînu'l-İmtinân bi'l-emri bi'l-ibtitân*, nşr. Mecdî Fethî es-Seyyid (Tantâ/Mısır: Dâru's-Sahâbe li't-Türâs, 1410/1989), 37-38, 39-40 (No. 18, 19); Deylemî, Ebû Mansûr Şehredâr b. Şîrûye b. Şehredâr, *Müsnedü'l-firdavs (Müsnedü'l-firdavsî'l-abbâr/Firdavsü'l-abbâr bi mesûri'l-bitâb)*, nşr. Said b. Besyûni Zağlûl (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1406/1986), 1/28 (No. 44) Ebû Hureyre ve başka sahâbilerden merfû' olarak rivâyet etmişlerdir. el-Elbânî hadisin isnâdının hasen olduğunu belirtmektedir. Bkz. el-Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdisi's-sahîha* (Riyâd: Mektebetü'l-Meârif, 1415/1995), 2/351-352 (No. 725). Hadisin ayrıntılı tahrîci için bkz. Sarı, "Rivâyetlere Göre Sünnetin (Hitânın) Tarihi ve Ahkâmı", 261-262.

¹⁰ Mâlik, Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes, *el-Muwatta'*, nşr. Muhammed Fuâd 'Abdülbâkî (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1406/1985), "Sıfatü Salâti'n-Nebî", 4, 2/703; Abdürrezzâk es-San'ânî, *el-Musannef*, 11/175 (No. 20245).

¹¹ İbn Abdilberr, *et-Tembîd*, 8/393.

¹² *Kitâb-ı Mukaddes, Eski (Abit/Tevrat) ve Yeni (İncil) Abit* (İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 1949, 1958, 1969), (*Eski Abit/Tevrat*), Tekvîn, 17/9-14; 17/23-27; 21/4-5; Levililer, 12/1-3.

¹³ Salime Leyla Gürkan, *Yahudilik* (İstanbul: 2008), 246-248.

¹⁴ *Kitâb-ı Mukaddes (Eski Abit/Tevrat)*, Tekvîn, 17/9-14; 17/23-27.

¹⁵ Buhârî, "Enbiyâ", 8 (No. 3356); "İsti'zân", 51 (No. 6298); Müslim, "Fadâil", 151 (No. 2370).

¹⁶ Mâverdi, Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed, *el-Hâvi'l-kebîr fi fikri mezhebi'l-İmâmî's-Şâfi'i (Şerhu Muhtasari'l-Müzenî)*, nşr. Ali Muhammed Muavvaz – Âdil Ahmed Abdülmevcûd (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1419/1999), 13/431. Bkz. İbn Hacer, Ahmed b. Ali el-'Askalânî, Fethu'l-bârî bi şerhi Sahîhi'l-Buhârî, nşr. Abdülazîz b. Abdullah b. Bâz (Kâhire: Dâru'r-Reyyân li't-Türâs, 1407/1986), 10/354.

¹⁷ "Bir zamanlar Rabbi İbrâhim'i bir takım kelimelerle sınamış, onları tam olarak yerine getirince: Ben seni insanlara önder yapacağım, demişti. «Soyundan da (önderler yap, yâ Rabbi!)» dedi. Allah: Ahdim zalimlere ermez (onlar için söz vermem) buyurdu." Bakara, 2/124.

¹⁸ Bkz. Taberî, Muhammed b. Cerîr, *Câmiu'l-beyân an (fi) te'vîli âyi'l-Kur'ân* (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1412/1992), 1/574-575; Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî, *es-Sünen*, nşr. Sâlih b. Abdülazîz Âlu's-Şeyh (Riyâd: Dâru's-Selâm, 1420/1999), "Tahâret", 29 (No. 54 özet olarak). Hadisin ayrıntılı tahrîci için bkz. Sarı, "Rivâyetlere Göre Sünnetin (Hitânın) Tarihi ve Ahkâmı", 262-263.

bu geleneği sürdürmüştür.¹⁹ Tevrat'ta Hz. İbrâhim'in, Amâlikalılarla yaptığı savaş sonunda iki taraftan ölenlerin ayırt edilememesi üzerine, müslümanlık alâmeti olarak sünnetle emrolunduğu rivâyet edilir.²⁰ Tevrat'ın Yeşu Kitabı'nda, İsrailoğullarının Mısır'dan çıkıştan sonra doğan çocuklarının, Nun oğlu Yeşu tarafından sünnet işlemine tabi tutulduğu kaydedilmektedir.²¹ Ayrıca Tevrat, Hz. Musa'nın hanımı olan Tsippora'nın,²² keskin bir taş alarak oğlunu sünnet ettiğini kaydetmektedir.²³

Bu çalışmada çocukların yedi günlükken sünnet edilmesine yönelik hadislerin sened ve metin yönünden sıhhat dereceleri incelenmiştir. Bu çerçevede çalışmada rivâyetlerin yer aldığı hadis kaynakları herhangi bir sınırlamaya gidilmeden esas başvuru kaynaklarımız olmuştur. Bununla birlikte bu rivâyetler hakkında âlimlerin görüş ve düşüncelerini tespit için hadis şerhleri yanında tefsir ve fıkıh kitaplarına başvurulmuştur. Rivâyetlerin sıhhatlerini tespit etmede temel role sahip olan râvilerin güvenilirliklerini tespit etmek üzere cerh ve ta'dil kitapları da yararlanılan kaynaklar arasında yer almıştır. Bu bağlamda Buhârî (ö. 256/870) ve Müslim'in (ö. 261/875) rivâyetleri dışındaki hadislerin sıhhatine yönelik nihaî hüküm verilmeye çalışılmıştır.

1. Çocukların Sünnet Olma Yaşı

İslâm dini, sünnet konusunda temelde geçmiş uygulamalara bağlı kalmakla beraber, sünnet olmanın vakti konusunda bazı sınırlamalar getirmiştir. Bu sınırlamalardan biri de, çocukların²⁴ hangi yaşta sünnet edileceği meselesidir. Bu konuda Yahudilerle Müslümanlar arasında farklı uygulamalar bulunduğu gibi, Müslümanlar arasında da bazı farklılıklar söz konusudur.

¹⁹ Nebi Bozkurt, "Sünnet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2010), 38/157; a.mlf., "Sünnet (Hitân)", *Şâmil İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Şamil Yayıncılık, 1992), 5/460; Salime Leyla Gürkan, "Sünnet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2010), 38/156; Âsaf Ataseven, *Tarih Boyunca Sünnet* (İstanbul: Boğaziçi Yayınları A.Ş., 2005), 15, 18; Ali Osman Ateş, *İslâm'a Göre Cahiliye ve Ebl-i Kitâb Örf ve Âdetleri* (İstanbul: Beyan Yayınları, 1996), 269-270; Ahmed Muhammed Ahmed Tâhâ, *Hitânü'r-ricâl ve hifâdü'n-nisâ' dirâse ta'slîyye tatbikiyye min manzûri'l-fikhi'l-İslâmî ve't-tıbbi'l-muâsir* (İskenderiyye: Mektebetü'l-Vefâ' el-Kânûniyye, 1435/2014), 10.

²⁰ *Kitâb-ı Mukaddes (Eski Ahit/Tevrat)*, Tekvîn, 17/9-14; 17/23-27; 21/4-5; 34/13-17; Levililer, 12/1-3; Çıkış, 4/25-26; 12/43-44, 48.

²¹ *Kitâb-ı Mukaddes (Eski Ahit/Tevrat)*, Yeşu, 5/2-8.

²² *Kitâb-ı Mukaddes (Eski Ahit/Tevrat)*, Çıkış, 4/16-24.

²³ *Kitâb-ı Mukaddes (Eski Ahit/Tevrat)*, Çıkış, 4/25-26.

²⁴ Arapça'da tıfl, sabî, ibn, veled (çoğulu evlâd), gulâm, sagîr, zürriyyet, hafede, ehl, âl, yetîm ve rebâib gibi lafızlarla ifade edilen çocuk kelimesi, burada henüz bulûğ çağına ermemiş insan anlamında kullanılmıştır. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 1. Maddesi ile Türk Medeni Kanunu'nun 11., Çocuk Koruma Kanunu'nun 3. ve Türk Ceza Kanunu'nun 6. Maddelerine göre on sekiz yaşını doldurmamış kişiye çocuk denmektedir. Bunun yanında gerek fıkıh kitaplarında gerekse çocuk gelişimi ve eğitime yer veren bazı eserlerde, bu devrenin kendi içindeki gelişim safhaları dikkate alınarak her safhadaki çocuk için, hatta kız ve erkek çocuklar için ayrı ayrı "bebeklik, ilk çocukluk (oyun), ikinci çocukluk (ilkokul) ve ergenlik" gibi kelimeler de kullanılmıştır. Bkz. Hayati Hökelekli, "Çocuk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 8/355.

1.1. Yahudilerde Çocukların Sünnet Olma Yaşı

Tevrat'ta çocukların ne zaman sünnet olacaklarına dair yedinci ve sekizinci gün olmak üzere iki farklı vakitten söz edilmesine rağmen, Yahudiler çocuklarını doğumun sekizinci günü sünnet etmişlerdir. Tevrat'ın Levililer kitabında Allah, Hz. Musa'ya doğan her erkek çocuğun yedinci günde²⁵ sünnet edilmesini emrederken,²⁶ Tekvîn kitabında Hz. İbrâhim'e, doğan her erkek çocuğun sekiz günlük iken sünnet edilmesini emretmiş,²⁷ O da bu buyruğu derhal yerine getirmiştir.²⁸ Yine Tekvîn kitabına göre, Hz. İbrâhim, oğlu İshâk dünyaya gelince, onu sekiz günlük iken sünnet etmiştir; İshâk doğduğunda Hz. İbrâhim yüz yaşındaydı.²⁹ Günümüzde de Yahudi çocukları; daha sekiz günlükken özel bir görevli (mohel) veya bu konuda özel eğitim almış lisanslı doktor tarafından evde (Aşkenaz uygulama), sinagogda veya bilhassa günümüzde yaygın olduğu üzere hastane ve lokallerde (Sefarad uygulaması) sünnet edilmektedir.³⁰ Görüldüğü gibi Tevrat'ta emredilen her iki uygulama arasında çelişki vardır. Anlaşılan o ki, Yahudiler bu konuda Hz. Musa'ya emredileni tutmayarak, Hz. İbrâhim'e emredileni benimsemeye devam etmişler ve çocuklarını doğumunun sekizinci günü sünnet ettirmişlerdir.³¹ Nitekim Yahudilerin sekizinci gün sünnet uygulamaları, Hz. Yahya ve Hz. İsa zamanında da devam etmiştir. Zira Luka İncili'nde bildirildiğine göre, Hz. Yahya ve Hz. İsa doğumlarının sekizinci günü sünnet olmuşlardır.³² Yine Hıristiyanlığın ilk yazılı belgelerinden kabul edilen Resûllerin İşleri Kitabı'nda, Hz. İbrâhim'e sünnet ahdinin verildiği ve Hz. İshak'ın, doğumunun sekizinci günü Hz. İbrâhim tarafından sünnet edildiği kaydedilmiştir.³³

1.2. Müslümanlarda Çocukların Sünnet Olma Yaşı

Yahudilerin sünnet uygulamaları, Hz. Peygamber zamanında da sekizinci günde cereyan ediyordu.³⁴ Bundan dolayı İslâm'da, doğumun sekizinci günü sünnet yapmak Yahudileri taklit sayılacağından mekruh kabul edilmiştir.³⁵ Nitekim Hz. Peygamber, sünnetin

²⁵ *Kitâb-ı Mukaddes (Eski Ahit/Tevrat)*, Levililer, 12/3; (*Yeni Ahit/İncil*), Yuhanna, 7/21-23.

²⁶ *Kitâb-ı Mukaddes (Eski Ahit/Tevrat)*, Levililer, 12/3.

²⁷ *Kitâb-ı Mukaddes (Eski Ahit/Tevrat)*, Tekvîn, 17/12.

²⁸ *Kitâb-ı Mukaddes (Eski Ahit/Tevrat)*, Tekvîn, 17/23.

²⁹ *Kitâb-ı Mukaddes (Eski Ahit/Tevrat)*, Tekvîn, 21/4-5. Bkz. *Kitâb-ı Mukaddes (Yeni Ahit/İncil)*, Resullerin İşleri, 7/8.

³⁰ Gürkan, *Yahudilik*, 247.

³¹ Salih Çinpolat, "Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâm'da Sünnetin Yeri", *Kırkkale Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi (KİİFAD)* 2/3 (Kırkkale 2017), 123; Ataseven, *Tarih Boyunca Sünnet*, 15-16.

³² *Kitâb-ı Mukaddes (Yeni Ahit/İncil)*, Luka, 1/59 (Hz. Yahya); 2/21 (Hz. İsa) [*Barnabas İncili Hıristiyanlığın Saklanan İncili*, 28 (Hz. İsa)].

³³ *Kitâb-ı Mukaddes (Yeni Ahit/İncil)*, Resullerin İşleri, 7/8.

³⁴ Ahmed Paşa, *Rehber-i bitân* (İstanbul: Mahmud Bey Matbaası, 1309), 8; Osman Salih Dalcı, *İslâm'da Sünnet ve Merasimleri* (İstanbul: Şelâle Yayınları, 1976), 34; Nuh Arslantaş, *Hız. Muhammed Döneminde Yahudiler* (İstanbul: Kuramer, 2016), 322; Aynur Eryiğit Bader, "Sünnet Olma ve Kadın Sünneti", *Eskişeyni: Anadolu İlahiyat Akademisi Araştırma Dergisi* 37 (Ankara, Kış 2018), 97.

³⁵ Burhâneddîn el-Buhârî, Mahmûd b. Ahmed, *el-Mubtû'ül-Burhânü fî'l-fıkhi'n-Nu'mânü fıkhi'l-İmâm Ebî Hanîfe radiyallâhu anh*, nşr. Abdülkerim Sâmî el-Cündî (Beirut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1424/2004), 8/321; Ateş, *İslâm'a Göre Cahiliye ve Ehl-i Kitab Örf ve Âdetleri*, 275; Ali Kara, *Ayet ve Hadisler Işığında Aile İlmihali (Güncel Konularla)* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2013), 615; Arslantaş, *Hız. Muhammed Döneminde Yahudiler*, 322; Eryiğit Bader, "Sünnet Olma ve Kadın Sünneti", 97.

doğumun sekizinci gününde olmasına dair Yahudi uygulamasını uygun görmemiş ve onlara muhalefet olsun diye bazı rivâyetlere göre torunları Hz. Hasan (ö. 49/669) ve Hz. Hüseyin'i (ö. 61/681) doğumlarının yedinci günü sünnet ettirmiştir.³⁶ Bizim de kanaatimiz doğumun sekizinci günü çocukları sünnet yapmanın Yahudilik etkisinde gelişen bir uygulama olduğu yönündedir.³⁷ Bu durumda, sünnetin doğumun yedinci günü yapılmasının mekruh olduğuna dair görüşün³⁸ isabetli olmadığı ortaya çıkmaktadır.³⁹

Bununla beraber sünnetin doğumun yedinci gününde yapılıp yapılamayacağı meselesinde İslâm âlimleri ihtilaf etmiştir.⁴⁰ Bazı âlimler, sünnetin doğumun yedinci gününde yapılmasının Yahudi âdeti olduğu için mekruh olduğu görüşündedir.⁴¹ Meselâ Begavî'nin (ö. 516/1122) nakline göre kendisine doğumunun yedinci gününde küçük çocuğun sünnet edilip edilemeyeceğine dair soru sorulan Hasan-ı Basrî (ö. 110/728) Yahudilere muhalefet olsun diye bundan hoşlanmadığını belirtmiştir.⁴² İbn Abdilberr bu konuda şöyle demiştir: “Âlimlerden bir topluluk çocukları yedinci günde sünnet etmeyi mekruh görmüştür. Hasan-ı Basrî'den rivâyet edildiğine göre o şöyle demiştir: “Yedinci günde sünneti Yahudilere muhalefet olsun diye mekruh görüyorum.”⁴³ İbnü'l-Münzir (ö. 318/930 [?]) bu konuyla ilgili olarak İmâm Mâlik'in şu görüşlerine yer vermiştir: “Fukahâ, sünnetin vakti hususunda ihtilâf etmiştir. Hasan-ı Basrî ve Mâlik b. Enes'in (ö. 179/795) de içinde bulunduğu bir grup âlim, Yahudilere muhalefet etmek amacıyla çocuğun, doğumunun yedinci gününde sünnet edilmesini kerih görmüşlerdir.⁴⁴ Hasan-ı Basrî,⁴⁵ bunun çocuğun sağlığı için tehlikeli olduğunu söylemiş, İmâm Mâlik de “doğru olan Yahudilere muhalefet etmektir” demiştir.”⁴⁶ Nitekim İmâm Mâlik'e göre çocuk, namaza alıştırıldığı vakit olan yedi-on yaşları arası⁴⁷ veya sünnete dayanabileceği zaman sünnet yapılabilir.⁴⁸ Ancak doğduğu gün ile yedi günlük iken bu işi yapmak mekruhtur. Çünkü bu Yahudilerin âdetidir.⁴⁹ Abdullah b. Vehb (ö. 197/813) şöyle

³⁶ Makalemizin ileriki bölümlerinde bu hadisin farklı sened ve lafızları ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

³⁷ Eryiğit Bader, “Sünnet Olma ve Kadın Sünneti”, 98.

³⁸ Ahmed Paşa, *Rehber-i hitân*, 8; Dalcı, *İslâm'da Sünnet ve Merasimleri*, 34; Eryiğit Bader, “Sünnet Olma ve Kadın Sünneti”, 97.

³⁹ İbn Hacer, 6/449; Komisyon, *Fetâva'l-İcneti't-dâime*, 5/112 (No. 8378); Ateş, *İslam'a Göre Cabiliye ve Ehl-i Kitap Örf ve Âdetleri*, 275; Arslantaş, *Hicri Muhammed Döneminde Yahudiler*, 322; Eryiğit Bader, “Sünnet Olma ve Kadın Sünneti”, 97.

⁴⁰ Bkz. İbnü'l-Kayyim, *Tuhfetü'l-mevdûd*, 347-350 (çev., 218-221); Ataseven, *Tarih Boyunca Sünnet*, 20; Eryiğit Bader, “Sünnet Olma ve Kadın Sünneti”, 97.

⁴¹ İbn Abdilberr, *et-Tembûd*, 8/395; Begavî, el-Hüseyin b. Mes'ûd, *Şerbu's-sünne*, nşr. Züheyr eş-Şâvîş - Şuayb el-Arnâvût (Beirut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1403/1983), 12/111; İbn Hacer, *Fetbu'l-bârî*, 10/352; Ataseven, *Tarih Boyunca Sünnet*, 20; Eryiğit Bader, “Sünnet Olma ve Kadın Sünneti”, 97.

⁴² Begavî, *Şerbu's-sünne*, 12/111'de bu şekilde senedsiz muallak olarak.

⁴³ İbn Abdilberr, *et-Tembûd*, 8/395.

⁴⁴ İbn Abdilberr, *et-Tembûd*, 8/395.

⁴⁵ İbnü'l-Kayyim, *Tuhfetü'l-mevdûd*, 349'da (çev., 220) Süfyân es-Sevrî şeklinde geçmektedir.

⁴⁶ İbnü'l-Münzir, Muhammed b. İbrâhîm b. el-Münzir, *el-İsrâf 'alâ meşâhibi'l-'ulemâ'*, nşr. Ebû Hammâd Sagîr el-Ensârî (Re'sülhayme/Birleşik Arap Emirlikleri: Mektebetü Mekketes-Sekâfiyye, 1425/2004), 3/423-424; a.mlf., *el-İknâ'*, nşr. Abdullah b. Abdülaziz el-Cibrîn (Riyâd 1408/1988), 1/381.

⁴⁷ İbn Abdilberr, *et-Tembûd*, 8/395; Muhammed b. Yûsuf el-Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl li Muhtasari Halil* (Beirut: Dâru'l-Fikr, 1398/1978), 3/258.

⁴⁸ Muhammed b. Yûsuf el-Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*, 3/258.

⁴⁹ İbn Abdilberr, *et-Tembûd*, 8/395; Muhammed b. Yûsuf el-Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*, 3/258.

demiştir: “İmâm Mâlik’e çocuk yedinci günde sünnet olur görüşünde misin?” dedim. Bana: “Hayır. Bu görüşte değilim. Çünkü bu Yahudilerin işlerindedir. Bu günde sünnet olmak, daha önce insanların yaptıkları işlerden değildi; son zamanda ortaya çıktı.” dedi. Kendisine: “Çocuğun sünnet vakti ne zamandır?” dedim. “Namaza alıştırdığı zamandır” dedi. Ben bu sefer kendisine: “O halde bu, on yaş veya bundan daha küçük bir yaş olmalı”⁵⁰ dedim. “Evet” dedi ve şunu ekledi: “Sünnet fıtrattandır.”⁵¹ İmâm Mâlik’e göre çocuk bulûğa ermeden, en geç on yaşından önce sünnet edilmelidir.⁵² ... İbnü’l-Münzir sözlerine şöyle devam etmektedir: “İmâm Mâlik “Bizim memlekette çocuklar genellikle çocuğun süt dişleri döküldüğü vakit sünnet edilir.”⁵³ demiştir.”⁵⁴

Çocukların yedinci gün sünnet edilmesi hakkında Ahmed b Hanbel’den (ö. 241/855) iki ayrı görüş nakledilmiştir. O bir görüşünde İmâm Mâlik gibi çocukların yedinci günde sünnet edilmesini kerih görmüştür. “Buna göre Abdülmelik b. Abdülhamîd [el-Meymûnî] (ö. 274/887), Ahmed b. Hanbel’e çocuk kaçınıcı günde sünnet edilir?” diye sorunca “Bilmiyorum, bu hususta bir şey işitmedim” demiştir. Abdülmelik devamla şöyle der: “Ahmed b. Hanbel’den işittim, diyordu ki: Hasan-ı Basrî, çocuğun yedinci günde sünnet edilmesini kerih görüyordu.” Muhammed b. Ali el-Mismâr (ö. ?), Mühennâ’dan (ö. ?) rivâyet ediyor. Mühannâ demiştir ki: “Ahmed b. Hanbel’e çocuğunu doğumunun yedinci gününde sünnet eden kişi hakkında sordum da bunun mekruh ve Yahudi âdeti olduğunu söyledi.” Ahmed b. Hanbel bana “Hasan-ı Basrî, çocuğun yedinci günde sünnet edilmesini kerih görürdü” dedi.⁵⁵ Hanbelîlere göre çocuğun tahâret ve namazla mükellef oluncaya kadar yani bulûğa ermeden sünnet edilmesi vâciptir.⁵⁶

İmâm Ebû Hanîfe (ö. 150/767) de Ahmed b. Hanbel gibi bu konuda açık bir emir olmadığından, “Sünnetin ne zaman yapılacağı hususunda bir rivâyet bilmiyorum.” diyerek

⁵⁰ Daha önce geçtiği gibi bazı kaynaklarda bunun yedi ile on yaş arası olduğu ifade edilmektedir. İbn Abdilberr, *et-Tembîd*, 8/395; Muhammed b. Yûsuf el-Mevvâk, *et-Tâc ve’l-İklîl*, 3/258.

⁵¹ İbn Abdilberr, *et-Tembîd*, 8/395.

⁵² İbn Abdilberr, *el-Kâfî fî fıkhî ehlî’l-Medîne el-Mâlikî*, nşr. Muhammed Muhammed Mûritânî (Riyâd: Mektebetü’r-Riyâdî’l-Hadîse, 1400/1980), 2/1137.

⁵³ İbn Abdilberr, *el-Kâfî fî fıkhî ehlî’l-Medîne el-Mâlikî*, 2/1137.

⁵⁴ İbnü’l-Münzir, *el-İşrâf ‘alâ mezâhibi’l-’ulemâ’*, 3/424; a.mlf., *el-İknâ*, 1/381.

⁵⁵ Merdâvî, Ebû’l-Hasen Ali b. Süleymân, *el-İnsâf fî ma’rifeti’r-râcih mine’l-bilâf ‘alâ mezâhibi’l-İmâmi’l-mübeccel Ahmed b. Hanbel*, nşr. Muhammed Hâmid el-Fikî (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-’Arabî, 1419/1998), 1/98; Buhûtî, Mansûr b. Yûnus b. Salâhuddîn, *er-Ravzî’l-mürbi’ şerhu Zâdi’l-müstakni*, nşr. Abdülkuddûs Muhammed Nezir (Riyâd: Dâru’l-Müeyyed – Müessesetü’r-Risâle, ts.), 25; a.mlf., *Keşşâfü’l-kenâ’ an metni’l-İknâ*, nşr. Hilâl Musaylihî Mustafâ Hilâl (Beyrut: Dâru’l-Fikr, 1402/1982), *Keşşâfü’l-kenâ’*, 1/80; İbn Temîm, Muhammed b. Temîm, *Mubtasar İbn Temîm alâ mezâhibi’l-İmâmi’r-Rabbânî Ebi’ Abdillâh Ahmed b. Hanbel eş-Şeybânî rabimehullâb*, nşr. Ali b. İbrâhîm b. Muhammed el-Kasîr (Riyâd: Mektebetü’r-Rüşd, 1429/2008), 1/139.

⁵⁶ Merdâvî, *el-İnsâf*, 1/98; İbn Temîm, *Mubtasar İbn Temîm*, I, 138-139; Buhûtî, *Keşşâfü’l-kenâ’*, 1/80; a.mlf., *er-Ravzî’l-mürbi*, 25.

muayyen bir vakit tayininde bulunmamıştır.⁵⁷ Hanefilere göre çocuk, dayanabileceği zamandan itibaren bulûğ çağına varmadan sünnet edilmelidir.⁵⁸

Hiz. Peygamber'in, torunları Hiz. Hasan ve Hiz. Hüseyin'i yedi günlükken sünnet ettirdiğine dair rivâyete dayanan İmâm Şâfî çocuğun doğumun yedinci gününde sünnet edilmesini mendup/müstehap görmüştür.⁵⁹ Eğer bu mümkün değilse kırk günlük olunca, bu da olmazsa, yedi yaşında sünnet edilir.⁶⁰

Bazı kaynaklarda Şâfîler'in, Hanefiler ve Mâlikiler gibi Yahudilere benzemek maksadıyla çocuğun yedinci günde sünnet edilmesini mekruh gördükleri zikredilmişse de,⁶¹ Hiz. Peygamber'in, torunları Hiz. Hasan ve Hiz. Hüseyin'i yedi günlükken sünnet ettirdiğine dair rivâyete dayanan Şâfîler⁶² çocuğun doğumun yedinci gününde sünnet edilmesini müstehap görürler.⁶³

Dört mezheb imâmı dışında bu konuda görüş beyan eden birçok âlim bulunmaktadır. İbnü'l-Münzir (ö. 318/930 [?]) bu hususa, yer verdiği şu nakillerle temas etmiştir: "Leys b. Sa'd (ö. 175/791) "Çocuk yedi ile on yaşları arasında sünnet edilir." demiştir.⁶⁴ Mekhûl (ö. 112/730) veya diğerlerinden rivâyet edildiğine göre İbrâhîm Halîlu'r-Rahmân, oğlu İshâk'ı yedinci günde,⁶⁵ diğer oğlu İsmâil'i on üç yaşında⁶⁶ sünnet etmiştir."⁶⁷ İbn Abdilberr, Hiz. İbrâhîm'in oğlu Hiz. İsmâil'i on üç yaşında, oğlu Hiz. İshâk'ı da doğumunun yedinci gününde sünnet ettirdiğine dair rivâyetlerin âlimlerden bir topluluktan mütevâtir olarak geldiğini söylemektedir.⁶⁸ İbnü'l-Kayyim (ö. 751/1350) bu konuyla ilgili olarak şunları söyler: "Beyhakî'nin *Sünen*'inde Mûsâ b. 'Uleyy b. Rebâh'ın (ö. 163/780) babasından ('Uleyy b.

⁵⁷ Burhâneddîn el-Buhârî, *el-Mubtû'ül-Burbânî*, 8/321; Kâdihân, Fahrüddîn Hasen b. Mansûr, *Fetâvâ Kâdihân* (Beyrut: Dâru İhyâ'it-Türâsî'l-'Arabî, ts.), 3/409; İbn Nüceym, Zeynuddîn b. İbrâhîm, *el-Babru'r-râik Şerhu Kenzî'd-dekâik* (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1413/1993), 7/96; 8/554; İbn 'Âbidîn, Muhammed Emîn ed-Dımaşkî, *Reddül-mubtâr 'ale'd-Dürrü'l-mubtâr*, nşr. 'Âdil Ahmed 'Abdülmevcûd - Ali Muhammed Mu'avvaz (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415/1994), 10/481; 11/153;

⁵⁸ Kâdihân, *Fetâvâ Kâdihân*, 3/409; İbn Nüceym, *el-Babru'r-râik*, 7/96; 8/554; İbn 'Âbidîn, *Reddül-mubtâr*, 10/481.

⁵⁹ Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.), 8/324; Nevevî, Yahyâ b. Şeref, *el-Mecmû' şerhu'l-Mübezzeb* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.), 1/303; Cemel, Süleymân b. Ömer, *Fütûhâtü'l-vehbâb bi-tavâzîhi Şerhi Menbeci't-tullâb* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.), 5/174; Aynî, Bedrüddîn Mahmûd b. Ahmed, *'Umdetü'l-kârî fî şerhi Sabîbi'l-Buhârî* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.), 15/247; 22/272.

⁶⁰ Nevevî, *el-Mecmû'*, I, 302-303; a.mlf *Ravzatü't-tâlibîn*, nşr. 'Âdil Ahmed 'Abdülmevcûd ve Ali Muhammed Mu'avvaz (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.), 7/387-388; Cemel, *Fütûhâtü'l-vehbâb*, 5/174; Seyyid Bekrî, Ebû Bekr Seyyid Bekrî ed-Dimyâtî, [*Hâşiyetü*] *İnetü't-tâlibîn 'alâ halli elfâzî Fetbi'l-mu'in bi şerhi Kurretü'l-ayn bi mühimmâti'd-dîn* (Kâhire: Matbaatü Dâri'l-İhyâi'l-Kütübî'l-'Arabiyye, ts.), 4/175.

⁶¹ Vizâretü'l-Evkâf ve's-Şuûni'l-İslâmiyye, *el-Mensû'atü'l-fikhiyye* (Kuveyt: 1404/1983-1429/2008), 19/29.

⁶² Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 8/324.

⁶³ Nevevî, *el-Mecmû'*, 1/303; Aynî, *'Umdetü'l-kârî*, 15/247; 22/272.

⁶⁴ İbnü'l-Münzir, *el-İknâ'*, I, 381.

⁶⁵ Hiz. İbrâhîm, oğlu İshâk dünyaya gelince, O'nu sekiz günlük iken sünnet etmiştir; o sırada Hiz. İbrâhîm yüz yaşındaydı. *Kitâb-ı Mukaddes (Eski Abit/Tevrat)*, Tekvîn, 21/4-5. Hıristiyanlığın ilk yazılı belgelerinden kabul edilen Resullerin İşleri Kitab'ında, Hiz. İbrâhîm'e sünnet ahidinin verildiği ve Hiz. İshâk'ın, doğumunun sekizinci günü Hiz. İbrâhîm tarafından sünnet edildiği kaydedilmiştir. *Kitâb-ı Mukaddes (Yeni Abit/İncil)*, Resullerin İşleri, 7/8.

⁶⁶ Tevrat'a göre Hiz. İbrâhîm kendisi sünnet olduğu zaman doksan dokuz yaşında, Hiz. İsmâil ise bu sırada on üç yaşındaydı. *Kitâb-ı Mukaddes (Eski Abit/Tevrat)*, Tekvîn, 17/9-14, 23-27.

⁶⁷ İbnü'l-Münzir, *el-İsrâf 'alâ mezâhibi'l-'ulemâ'*, 3/424.

⁶⁸ İbn Abdilberr, *et-Temhîd*, 8/394.

Rebâh) (ö. 114/732) rivâyet ettiğine göre Hz. İbrâhim yedi günlükken Hz. İshak'ı, on üç yaşındayken Hz. İsmâil'i sünnet etmiştir.⁶⁹ Mekhûl ise: "Hz. İbrâhim, oğlu Hz. İshak'ı doğumunun yedinci günü, Hz. İsmâil'i ise on üç yaşında sünnet ettirdi." demiştir.⁷⁰ Hocamız İbn Teymiyye (ö. 728/1328) ise: "Hz. İbrâhim, Hz. İshak'ı yedinci günde, Hz. İsmâil'i ise bulûğ çağında sünnet etti. Böylece, Hz. İshak'ın sünnet ediliş zamanı İshâkoğulları arasında, Hz. İsmâil'in sünnet ediliş zamanı da İsmâiloğulları arasında bir âdet halini aldı." demiştir.⁷¹ İbnü'l-Kayyim bir başka eserinde bu son rivâyet hakkında şöyle demektedir: "Mekhûl ise: "İbrâhim *aleyhi's-selâm*, oğlu İshâk'ı doğumunun yedinci günü, İsmâil'i ise on üç yaşında sünnet ettirdi." demiştir. Şeyhu'l-İslâm İbn Teymiyye: "İshâk *aleyhi's-selâm*'ın sünnet edilişi kendi evlâdı için, İsmâil'in sünnet edilişi de onun kendi evlâdı için bir sünnet oldu" demiştir."⁷²

Bir kısım âlim, sünnet için belli bir dönem tayin edilmediğini,⁷³ dolayısıyla küçükken sünnet olmanın vâcib olmadığını belirtirken,⁷⁴ diğer bir kısım âlim ise bulûğ çağından önce sünneti haram sayacak kadar ileri gitmişlerdir.⁷⁵ Nitekim İmâm Mâverdi (ö. 450/1058), sünnet için vakt-i vücub ve vakt-i istihbâb olmak üzere iki vakit tayin edildiğini, vücub vaktinin bulûğ zamanını,⁷⁶ istihbâb vaktinin ise, doğumun yedinci gününden itibaren bulûğ öncesi dönemi kapsadığına dikkat çekmektedir.⁷⁷ İstihbâb vakti için de tercih edilen zamanın doğumun yedinci günü olduğu, bugünde sünnet yapmanın ve bir mazeret⁷⁸ olmadıkça müstehap olan bu vakti geciktirmemenin müstehap olduğunu belirtmektedir.⁷⁹ Sünnet için en uygun yaşın, çocuğun acıya tahammül edeceği yaş olduğu ve bu konuda yaşanan iklim şartlarının göz önünde bulundurulması gerektiği de söylenmiştir.⁸⁰ Şia'nın İmâmiyye

⁶⁹ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 8/326.

⁷⁰ İbnü'l-Kayyim, *Zâdü'l-me'âd fî beydi hayri'l-ibâd*, nşr. Şuayb el-Arnâvût - Abdülkâdir el-Arnâvût (Beirut: Müessesetü'r-Risâle, 1412/1992) (*Zâdu'l-Meâd*, çev. Şükrü Özen, İklim Yayınları, İstanbul 1988), 2/333 (çev., 2/335-336).

⁷¹ İbnü'l-Kayyim, *Tuhfetü'l-mevdûd*, 350 (çev., 221); *Zâdü'l-me'âd*, 2/333 (çev., 2/335-336).

⁷² İbnü'l-Kayyim, *Zâdü'l-me'âd*, 2/333 (çev., 2/335-336).

⁷³ Şevkânî, Muhammed b. Ali, *Neylü'l-entâr şerhu'l-Münteka'l-abbâr* (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.), 1/112, 114; Komisyon, *Fetâva'l-lecneti't-dâime*, 5/123-124 (No. 2392); Canan, *Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, 2/455; Yıldırım, *Kaynaklarıyla Ahkâm Hadisleri*, 1/167, 168.

⁷⁴ Şevkânî bu görüş sahiplerinin cumhur olduğunu belirtmektedir. Şevkânî, *Neylü'l-entâr*, I, 112.

⁷⁵ Nevevî, *el-Minhâc*, 3/148; İbnü'l-Kayyim, *Tuhfetü'l-mevdûd*, 343-346 (çev., 215-218); İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 10/355; Şevkânî, *Neylü'l-entâr*, 1/112, 114; Canan, *Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, 2/455-456.

⁷⁶ Aynî, *Umdetü'l-kârî*, 15/247; Merdâvî, *el-İnsâf*, 1/98; İbnü'l-Kayyim, *Tuhfetü'l-mevdûd*, 343, 344-346 (çev., 215, 216-217); Komisyon, *Fetâva'l-lecneti't-dâime*, 4/43 (No. 17740).

⁷⁷ Kamil Miras, *Sabîh-i Bubârî Muhtasarı Tecrid-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1982), 9/112; Yusuf Kerimoğlu, *Fıkhi Meseleler* (İstanbul: Ölçü Yayınları, 1987), 2/309; Canan, *Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, 2/456; Ahmet Necati Yeniel – Hüseyin Kayapınar, *Sünen-i Ebû Dâvud Terceme ve Şerhi* (İstanbul: Şamil Yayınevi, 1987), 1/109; a.m.f., *Sünen-i Ebû Dâvud Kitâbü'l-Edeb Terceme ve Şerhi* (İstanbul: Şamil Yayınevi, 2013), 689.

⁷⁸ İbn Hacer el-Heytemî (ö. 974/1567), bir mazeret olmadıkça erkeklerin sünneti terketmelerinin büyük günah olduğunu belirtmektedir. Bkz. İbn Hacer el-Heytemî, *ez-Zevâcîr 'un iktirâfi'l-kebâir* (Beirut: Dâru'l-Fikr, 1407/1987), 2/268 (389. Büyük Günah).

⁷⁹ Mâverdi, *el-Hâvi'l-kebîr fî fıkhi mezhebi'l-İmâmi's-Sâfî*, 13/433-434.

⁸⁰ Karslızâde Cemaleddin, *Me'debetü'l-bitân* (İstanbul 1252), 9.

(Ca'feriyye)⁸¹ ve Zeydiyye⁸² kolları ile Hâricîlerin İbâzıyye⁸³ kolu da aynı görüşte olmakla beraber Şafîiler gibi “Hz. Peygamber Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’i doğumlarının yedinci günü sünnet ettirmiştir.” rivâyetine dayanarak yedinci günü sünneti müstehap görürler. Sünnetin ileri yaşlarda yapılması gerektiğini söyleyenler ise, Buhârî’nin şu rivâyetini delil almışlardır: İbn Abbâs’a “Rasûlullah *sallâllâhu aleyhi ve sellem* vefat ettiğinde sen kaç yaşlarındaydın?” diye sorulunca şöyle cevap verdi: “Ben o zamanlar sünnet olmuş bir çocuktum. Sahâbîler, müdrik oluncaya kadar (ergenlik çağına girmedikçe) çocuklarını sünnet etmezlerdi.”⁸⁴ İbnü’l-Kayyim, Aynî (ö. 855/1451) ve Şevkânî’nin (ö. 1250/1834) belirttiklerine göre İbn Abbâs’ın “müdrük oluncaya kadar çocuklarını sünnet etmezlerdi” sözü “bulûğ çağına yaklaşıncaya kadar sünnet etmezlerdi” anlamına gelmektedir.⁸⁵ Nitekim kaynaklarda, İbn Abbâs’ın sünnet olduğunda on,⁸⁶ on üç,⁸⁷ on beş⁸⁸ ve başka yaşlarda⁸⁹ olduğuna dair muhtelif rivâyetler vardır.⁹⁰ Siyer ve

⁸¹ Bkz. Küleynî, Muhammed b. Ya’kûb, *el-Kâfî (Furû’u’l-Kâfî)* (Beyrut: Menşûrâtü’l-Fecr, 1428/2007), 6/23-25 (No. 23/1-10; 24/1-6); İbn Bâbeveyh, Ebû Ca’fer el-Kummî, *Men lâ yahdurühü’l-fakîh*, nşr. Hüseyin el-A’lemî (Beyrut: Menşûrâtü Müessesetü’l-A’lemî li’l-Matbûât, 1406/1986), 3/321-322 (No. 4724-4726); Tabersî, Radiyyuddîn el-Hasen b. el-Fadl, *Mekârimü’l-ahlak* (Kuveyt: Mektebetü’l-Elfeyn, ts.), 296-297; el-Muhakkık el-Hillî, Necmüddîn Ca’fer, *Şerâ’u’l-İslâm fî mesâ’ilî’l-helâl ve’l-barâm* (Beyrut: Dârü’l-Kârî, 1425/2004), 2/582; Şehid-i Sâni, Zeynüddîn b. Ali, *Mesâlikü’l-efhâm ilâ tenkibi Şerâ’i’l-İslâm* (Kum: Müessesetü’l-Maârifî’l-İslâmiyye, 1429/2008) 8/402-405; Seyyid Muhammed el-Âmilî, *Nihâyetü’l-merâm*, nşr. el-Hâc Âğâ Müctebâ el-İrâkî – Ali Penâh el-İştihârdî – Âkâ Hüseyin el-Ezdi (Kum: Müessesetü’n-Neşri’l-İslâmî et-Tâbia li Cemâati’l-Müderrişin, 1413/1992), 1/453-454; Hür el-Âmilî, Muhammed b. el-Hasen, *Tafsîlü vesâ’ilî’s-Şî’a ila tabsîli mesâ’ilî’s-şerâ’a*, nşr. Müessesetü Ali’l-Beyt li İhyâi’t-Türâs (Kum: Müessesetü Âli’l-Beyt li İhyâi’t-Türâs, 1438/2017), 21/433 (No. 27510); 21/433-444 (No. 27512-27538); Meclisî, Muhammed Bâkır, *Bihârü’l-envâri’l-câmia li-düreri abbâri’l-eimmeti’l-ethâr aleyhimü’s-selâm*, nşr. Komisyon (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-Arabî, 1403/1983), 101/107-108, 109-110, 110, 112, 113-114, 115, 116-117, 120, 122-123, 123-126 (No. 1-5, 10-12, 14, 16, 19, 20, 27, 37, 43, 50, 64, 73-91); Şevkânî, *Neylû’l-entâr*, 1/112-114.

⁸² İbnü’l-Murtazâ, Ahmed b. Yahyâ, *Kitâbu’l-Babri’-z-zabbâr el-câmi’ li-mezâhibi’-ulemâi’l-emsâr*, nşr. el-Kâdî Abdullah b. Abdülkerîm el-Cürâfî (San’â/Yemen: Dârü’l-Hikmeti’l-Yemeniyye, 1409/1988), 4/370-371; Ahmed b. Kâsım el-’Ansi el-Yemânî es-San’ânî, *et-Tâci’l-mezheb li abkâmi’l-mezheb şerhu metni’l-Ezâbâr fî fikhi’l-eimmeti’l-ethâr*. (San’â/Yemen: Dârü’l-Hikmeti’l-Yemeniyye, 1414/1993), 3/470; Şevkânî, *Neylû’l-entâr*, 1/112-114.

⁸³ Ettafeyyîş, Muhammed b. Yûsuf el-Adevî, *Şerhu Kitâbi’n-Nûl ve şifa’i’l-alîl* (Cidde: Mektebetü’l-İrşâd – Beyrut: Dârü’l-Feth, 1392-93/1972-73), 2/471-473.

⁸⁴ Buhârî, “İsti’zân”, 51 (No. 6299, 6300); Ahmed b. Hanbel, Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî, *el-Müsned* (Beyrut: Dâru Sâdir, 1398/1978), 1/264, 287, 357.

⁸⁵ İbnü’l-Kayyim, *Tuhfetü’l-mevdûd*, 345-346 (çev., 217-218); Aynî, *Umdetü’l-kârî*, 22/273; Şevkânî, *Neylû’l-entâr*, 1/114.

⁸⁶ Buhârî, “Fadâilü’l-Kur’ân”, 25 (No. 5035, 5036).

⁸⁷ Taberânî, Süleymân b. Ahmed, *el-Mu’cemu’l-kebîr*, nşr. Hamdî Abdülmecîd es-Silefî (Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-Arabî, ys., ts.), 10/233 (No. 10567). Heysemî isnâdının munkatı olduğunu söylemektedir. Heysemî, Nûruddîn el-Heysemî, *Mecma’u’z-zevâid ve menba’u’l-fevâid* (Beyrut: Dârü’l-Kütübî’l-İlmiyye, 1408/1988), 9/285.

⁸⁸ Ahmed, *el-Müsned*, I, 373; Taberânî, *el-Mu’cemu’l-kebîr*, 10/235 (No. 10578); Hâkim, Ebû Abdillâh el-Hâkim en-Nisâbüri, *el-Müstedrek ale’s-Sabihayn* (Zehebî’nin *Telbîsu’l-Müstedrek*’i ile birlikte) (Beyrut: Dârü’l-Kitâbi’l-Arabî, ts.), 3/533-534. Hâkim, Şeyhayn’ın şartına göre sahih bir hadis olduğunu söylemiş, Zehebî de *Telbîs*’de ona bu hususta muvafakat etmiştir. Heysemî de “Ricâli Sahih’in ricâlidir” demiştir. Heysemî, *Mecma’u’z-zevâid*, 9/285.

⁸⁹ Kaynaklarda İbn Abbâs’ın sünnet olduğunda on iki yaşında [Taberânî, *el-Mu’cemu’l-kebîr*, 10/234 (No. 10576); İbn Hacer, *Fethu’l-bârî*, 8/702], on dört veya on altı yaşında [İbn Hacer, *Fethu’l-bârî*, 8/702] olduğuna dair muhtelif rivâyetler vardır.

⁹⁰ İbrahim Canan, *Hz. Peygamberin Sünnetinde Terbiye* (İstanbul: Tuğra Neşriyat, ts.), 89.

hadis ulemâsının ekserisine göre, Hz. Peygamber'in vefatı esnasında İbn Abbâs on üç yaşındaydı.⁹¹

İbn Abbâs'ın bu cevabı, sahâbe topluluğunun çocuk sünnetinin vaktiyle ilgili uygulamasının bir özeti mâhiyetindedir. Bu uygulama ise çocukların yedinci gün sünnet edilmesi hususuna muarızdır. Nitekim başta İmâm Ebû Hanîfe, İmâm Mâlik ve Ahmed b. Hanbel olmak üzere fukahâdan gelen görüşler genel olarak, İbn Abbâs'ın cevabında ifade edilen sahâbe topluluğunun çocuk sünnetinin vaktiyle ilgili uygulamasını destekler niteliktedir.⁹²

Sünnetin vakti konusunda yukarıda zikri geçen bazı görüşleri aktaran İbnü'l-Münzir sözlerine şöyle devam etmiştir: “Bu konuda ne sabit/kesin bir yasaklama, ne önceki âlimlerin çocuklarını belli bir vakitte sünnet ettiklerine dair kendisine başvurulabilecek bir haber/hadis, ne de uyulabilecek bir sünnet vardır. Eşyada asloğan mübahlıktır. Bir şeyi yasaklamak, ancak bir delil ile câiz olur. Dolayısıyla bazıları çocuğun yedinci günde sünnet edilmesini yasaklasalar da biz bu hususta bir delil bilmiyoruz.”⁹³

Sonuç olarak İslâm çocukların sünnet edileceği vakit hususunda kesin bir zaman sınırlaması getirmemiş,⁹⁴ bu hususu ebeveynlerin inisiyatif yanında içinde yaşanılan bölgenin örf ve âdetlerine bırakmıştır.⁹⁵ Nitekim meşhur Hanbelî âlim Şemsüddîn İbn Kudâme el-Makdisî (ö. 682/1283) “... Sünnetin belli bir vakti yoktur; çocuk ergenlik çağına ulaşmadan önce ne zaman yapılsa isabet edilmiş olur”⁹⁶ diyerek bu noktaya dikkat çekmiştir. Bununla birlikte sünnetin ve sünnet töreninin çocuğun hâfızasında dinî motiflerle bezenmiş bir hâtıra olarak yer tutmasının, dinî değerlere bağlı bir kişilik kazanmasında olumlu bir rol üstlenebileceğini düşünen fakîhler, çocuğu namaza alıştırmayla ilgili hadisleri de dikkate alarak temyiz ile bulûğ çağları arasındaki zaman diliminin sünnet için daha uygun olduğunu belirtmişlerdir ki, günümüz modern tıbbı da bu hususu teyit etmektedir.⁹⁷ Bazı doktorlar,

⁹¹ İbn Abdilberr, *el-İstî'âb fî ma'rifeti'l-ashâb*, nşr. Ali Muhammed Muavvaz - Âdil Ahmed Abdülmevcûd (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995), 4/67; Zehebî, Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed, *Siyerü a'lâmi'n-nübelâ'*, nşr. Şuayb el-Arnâvût - Hüseyin el-Esed (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1412/1992), 3/335-336; İbnü'l-Kayyim, *Tuhfetü'l-mendûd*, 344-345 (çev., 217); İbn Hacer, *Fetbu'l-bârî*, 8/702-703; 11/93; a.mlf., *el-İsâbe fî temyizü's-sahâbe*, nşr. Âdil Ahmed 'Abdülmevcûd - Ali Muhammed Mu'avvaz (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995), 4/122; a.mlf., *Tehzîbü'l-Tehzîb*, nşr. Mustafa 'Abdülkâdir 'Atâ' (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1994), 5/247; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, 22/273.

⁹² Bu konu hakkında geniş bilgi için bkz. Sarı, “Rivâyetlere Göre Sünnetin (Hitânın) Tarihi ve Ahkâmı”, 275-283.

⁹³ İbnü'l-Münzir, *el-İsrâf*, 3/424; a.mlf., *el-İknâ'*, 1/381.

⁹⁴ Komisyon, *Fetâva'l-lecneti't-dâime*, 5/123-124 (No. 2392); Ahmed Paşa, *Rehber-i hitân*, 8; Celal Yıldırım, *Kaynaklarıyla İslâm Fıkhi İbadât-Muamelât-Ferâiz* (Konya: Uysal Kitabevi, 1980), 4/70; a.mlf., *Kaynaklarıyla Ahkâm Hadisleri*, 1/168; Dalcı, *İslâm'da Sünnet ve Merasimleri*, 31-32, 87-88, 93.

⁹⁵ Ahmed Paşa, *Rehber-i hitân*, 8; Kara, *Ayet ve Hadisler Işığında Aile İlmihali*, 615; Yıldırım, *Kaynaklarıyla İslâm Fıkhi*, 4/70; Dalcı, *İslâm'da Sünnet ve Merasimleri*, 31-32, 57, 87-88, 93.

⁹⁶ Şemsüddîn İbn Kudâme, Ebu'l-Ferec Şemsüddîn Abdurrahmân b. Ebî Ömer Muhammed b. Ahmed b. Kudâme el-Makdisî ed-Dımaşkî, *eş-Şerhu'l-kebir (el-Muğnâ içinde)* (Beyrut: Dârü'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1392/1972), 1/110.

⁹⁷ Bkz. Komisyon, *Fetâva'l-lecneti't-dâime*, 5/112, 123-124 (No. 8378, 2392); Ferec Muhammed Muhammed Sâlim, *Hükümü hitânî'l-inâs dirâse mukârene beyne'l-fikhi'l-İslâmî ve't-tib ve'l-kânûn* (İskenderiyye: Mektebetü'l-Vefâ' el-Kânûniyye, 1435/2014), 277; Kara, *Ayet ve Hadisler Işığında Aile İlmihali*, 615; Bozkurt, “Sünnet (Hitân)”, 5/461;

yenidoğan döneminde olmazsa çocuğun hem ameliyatı hem de toplumsal değerleri daha gerçekçi olarak değerlendirebileceği yedi-on yaş arasını önermektedirler.⁹⁸

Osmanlılar'daki yaygın uygulama da bu yöndedir; şehzâdeler temyiz çağında sünnet ettirilir, ondan sonra sancağa çıkarılırdı.⁹⁹ Ülkemizde de genelde erkek çocuklar, ilköğretim çağına gelmeden, okula başlamadan önce sünnet edilirler.¹⁰⁰

2. Çocukların Yedi Günlükken Sünnet Edilmesine Yönelik Rivâyetlerin Değerlendirilmesi

Yukarıda da temas edildiği gibi çocukların sünnet edileceği vakti açıkça ifade eden sahîh bir nas olmadığından, müctehid imâmlar bu konuda farklı görüşler ortaya koymuşlardır. Bu görüşlerden biri de çocukların yedi günlükken sünnet edilmesini mendup/müstehap gören Şâfiîler'in görüşüdür.¹⁰¹ Tespit edebildiğimiz kadarıyla bu görüşte olanların dayandığı beş rivâyet aşağıdaki gibidir.

2.1. Câbir b. Abdullah (ö. 74/693) Hadisi

(...) حَدَّثَنِي (حَدَّثَنَا) مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي السَّرِيِّ الْعَسْقَلَانِيُّ، حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُثَنِّدِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَقَّ (نَحَرَ) عَنِ الْحَسَنِ، وَالْحُسَيْنِ، وَحَتْنَهُمَا لِسَبْعَةِ أَيَّامٍ

“Rasûlullah, Hz. Hasan (ö. 49/669) ve Hz. Hüseyin (ö. 61/681) adına akîka kurbanı kesti [ve yedinci gün onları sünnet ettirdi.]”

Hadisi bu lafızla muharricler; Muhammed b. Ebi's-Serî el-'Askalânî [Muhammed b. el-Mütevekkil] (ö. 238/852) ⇒ el-Velîd b. Müslim [el-Kureşî] (ö. 195/810) ⇒ Züheyr b. Muhammed (ö. 162/779) ⇒ Muhammed b. el-Münkedir (ö. 131/748) ⇒ Câbir b. Abdullah tarikiyle Hz. Peygamber'den rivâyet etmişlerdir.¹⁰²

Ahmet Necati Yeniçel – Hüseyin Kayapınar, *Sünen-i Ebû Dâvud Kitâbı'l-Edeb Terceme ve Şerhi*, 687, 688; Yıldırım, *Kaynaklarıyla İslâm Fıkhu*, 4/70; Ataseven, *Tarih Boyunca Sünnet*, 20-21, 61-63; Eryiğit Bader, “Sünnet Olma ve Kadın Sünneti”, 98.

⁹⁸ Eroğlu, *Erkek Sünneti*, 50; Ataseven, *Tarih Boyunca Sünnet*, 63.

⁹⁹ Bozkurt, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, “Sünnet”, 38/158; a.mlf., “Sünnet”, *İslâm'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi* (İstanbul, 2006), 4/1843; Nil Sarı - M. Bedizel Zülfikar, “Bir İslâm Geleneği Olarak Sünnet”, *Milli Saraylar: Sanat - Tarih - Mimarlık Dergisi* (1993), 140; Eroğlu, *Erkek Sünneti*, 49-50; İzgi, “Tedavi Amaçlı Olmayan Erkek Çocuk Sünnetinin Etik Değerlendirmesi”, 205; Yüksel Kırımlı, “Yetişkin Olmaya İlk Adım “Sünnet””, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi* 24 (2010), 25-26; Dalcı, *İslâm'da Sünnet ve Merasimleri*, 57.

¹⁰⁰ Kaan Gökteş, *Oldu da Bitti Maşallah Tarih, Din, Etik ve Çocuk Hakları Açısından Sünnet* (İstanbul: Ozan Yayıncılık, 2013), 82; Dalcı, *İslâm'da Sünnet ve Merasimleri*, 57.

¹⁰¹ Nevevî, *el-Mecmû'*, 1/302-303; a.mlf., *Ravzatü't-tâlibîn*, 7/387-388; Cemal, *Fütûbâtü'l-vehbâb*, 5/174; Seyyid Bekrî, *[Hâşiyetü] İnanetü't-tâlibîn*, 4/175; Aynî, *Umdu't-tâlibîn*, 15/247; 22/272; Seyyid Sâbık, *Fıkhu's-sünne* (Kâhire: Dâru'l-Feth li'l-İlâmi'l-'Arabî, 1418/1998) (*Fıkhu's-Sünne*, çev. Tayyar Tekin, İstanbul: Pınar Yayınları, İstanbul, 1990), 1/46 (çev., 1/43). Bu konu hakkında geniş bilgi için bkz. Sarı, “Rivâyetlere Göre Sünnetin (Hitânın) Tarihi ve Ahkâmı”, 277.

¹⁰² İbn Ebi'd-Dünyâ, Abdullah b. Muhammed, el-*İyâl*, nşr. Necm Abdurrahmân Halef (Demmâm: Dâru İbni'l-Kayyim, 1410/1990), 1/189 (No. 50); 2/783 (No. 582); Taberânî, *el-Mu'cemu'l-ensat*, nşr. Târik b. İvazullâh b. Muhammed ve 'Abdulmuhsin el-Hüseynî (Kâhire: Dâru'l-Haremeyn, 1415/1995), 7/12 (No. 6708); a.mlf., *el-*

2.1.1. Hadisin Sened Yönünden Değerlendirmesi

Hadisi rivâyet eden Taberânî, hadisin ardından şöyle demiştir: “Bu hadisi Muhammed b. el-Münkedir’den Züheyr b. Muhammed’den başkası rivâyet etmemiştir. Bu hadisi rivâyet eden râvilerden el-Velîd b. Müslim dışında hiçbiri ‘ve yedinci gün onları sünnet ettirdi’ lafzını zikretmemiştir.”¹⁰³ İbn Adî ise hadisin ardından şöyle demiştir: “Bu hadisi el-Velîd b. Müslim’den Muhammed b. el-Mütevekkil’den başkasının rivâyet ettiğini bilmiyorum. Muhammed b. el-Mütevekkil de Muhammed b. Ebi’s-Serî el-‘Askalânî’dir.”¹⁰⁴

Taberânî ve İbn Adî’nin işaret ettikleri yukarıdaki isnâd, vâhî bir isnâd olup birkaç yönden illetlidir:¹⁰⁵

a. Muhammed b. Ebi’s-Serî el-‘Askalânî. Tam ismi Muhammed b. el-Mütevekkil, Ebû Abdillâh b. Ebi’s-Serî el-‘Askalânî’dir. 238/852 tarihinde vefat etmiştir. Kendisini Yahyâ b. Maîn¹⁰⁶ (233/848) ve İbn Hibbân¹⁰⁷ (ö. 354/965) dışında doğrudan tevsîk eden âlim yoktur. Heysemî (ö. 807/1405) hadisi naklettikten sonra şöyle demiştir: “İsnâdında Muhammed b. Ebi’s-Serî vardır. Onu İbn Hibbân ve diğerleri tevsîk etmiştir. Ancak onda lîn vardır.”¹⁰⁸ Benzer ifadeleri kullanan Zehebî (ö. 748/1348) şöyle demiştir: “Tevsîk edilmiştir. Ancak Ebû

Mu’cemu’s-sağîr (er-Ravdu’d-dânî ile’l-mu’cemi’s-sağîr li’t-Taberânî), nşr. Muhammed Şükür Mahmûd el-Hâcc (Beyrut ve Ammân: el-Mektebü’l-İslâmî ve Dâru ‘Ammâr, 1405/1985), 2/122 (No. 891); Beyhakî, *es-Sünenü’l-kübrâ*, 8/324; a.mlf., *Şu’abü’l-îmân*, nşr. Muhammed Sa’îd Zağlûl (Beyrut: Dârü’l-Kütübî’l-‘İlmiyye, 1410/1990), 6/394-395 (No. 8638); İbn Asâkir, *Tebyînü’l-îmtinân*, 43 (No. 24, 25); Ebû’s-Şeyh [bkz. İbn Hacer, *Fethu’l-bârî*, 10/353, 355]; İbn Adî, Abdullâh b. Adî el-Cürcânî, *el-Kâmil fî duafâi’r-ricâl*, nşr. Kurul (Beyrut: Dâru’l-Fikr, 1405/1985), 3/1074-1075.

¹⁰³ Taberânî, *el-Mu’cemu’l-ersat*, 7/12 (No. 6708); a.mlf., *el-Mu’cemu’s-sağîr*, 2/122 (No. 891).

¹⁰⁴ İbn Adî, *el-Kâmil*, 3/1075.

¹⁰⁵ Buradaki illet (illet/mu’al/mu’allel), yukarıdaki senedde olduğu gibi râvileri arasında vehm sâhibi râvinin bulunduğu isnâd, daha genel anlamıyla râvileri arasında cerh sebeplerinden herhangi biriyle tenkide uğramış râvi bulunan hadis mânâsında kullanılmıştır. Bu kullanıma göre hadisin sahihliğine zarar veren, onu sahihlikten düşüren gizli açık her türlü kusur illet olmaktadır. Bkz. Abdullah Aydın, *Hadis İstılabları Sözlüğü* (İstanbul: HADİSEVİ, 2006), 151, 195; Hamza Abdullah el-Melibârî, *Naẓarât cedide fi ’ulûmi’l-hadîs* (Beyrut: Dâru İbn Hazm, 1423/2003) (*Hadis Usûlüne Yeni Yaklaşımlar*, çev. Muhittin Düzenli-Ayhan Ak, İstanbul: İnsan Yayınları, 2015), 117-118 (çev., 138); Muhittin Düzenli, *Hadislerde Gizli Kusurlar –İllet ve Şâz–* (İstanbul: İSAM Yayınları, 2016), 56-59.

¹⁰⁶ Mizzî, Yûsuf b. Abdurrahmân, *Tebzîbü’l-Kemâl fî esmâi’r-ricâl*, nşr. Beşşâr ‘Avvâd Ma’rûf (Beyrut: Müessesetü’r-Risâle, 1422/2002), 26/358; Zehebî, *Mîzânü’l-i’tidâl fî nakdi’r-ricâl*, nşr. Ali Muhammed el-Becâvî (Beyrut: Dâru’l-Ma’rife, ts.), 4/24; İbn Hacer, *Tebzîbü’r-Tebzîb*, 9/367. Yahyâ b. Maîn “sika” lafzını bazen kasıtlı olarak yalan konuşmaz anlamında râvinin adâletinin sübütünü göstermek için kullanır. Bkz. Amr Abdülmun’im Selîm, *Tabrîru avvâli’r-rivâti’l-muhtelefî fihim bi mâ lâ yücibu’r-red dirâse nakdiyye li kütâbi: Men tüeküllime fihî ve hüve mevsuk li’l-Hâfızî’-Zehebî* (Tantâ: Dâru’d-Diyâ, 1425/2005), 410.

¹⁰⁷ İbn Hibbân, Muhammed b. Hibbân el-Büstî, *es-Sikât*, nşr. Muhammed Abdülmuid Hân (Haydarâbâd: Dâiretü’l-Meârifî’l-Osmâniyye, 1393/1973), 9/88 (No. 15335). İbn Hibbân’ın Muhammed b. el-Mütevekkil hakkındaki “Kendisi hâfizlardandı” şeklindeki değerlendirmesini, râvi bazen hıfz ile nitelenebilir ancak zabtında “lîn” olabilir şeklinde anlamak mümkündür. Dolayısıyla arada herhangi bir çelişki yoktur. Bkz. Amr Abdülmun’im Selîm, *Tabrîru avvâli’r-rivâti’l-muhtelefî fihim*, 410.

¹⁰⁸ Heysemî, *Mecma’u’ş-şeyâid*, 4/59. Krş. Muhammed Nâsirüddin el-Elbânî, *İrvâu’l-galîl fî tabrici ebâdîsi menâri’s-sebîl* (Beyrut: el-Mektebü’l-İslâmî, 1405/1985), 4/383.

Hâtım er-Râzî (ö. 277/890) ‘leyyinü’l-hadîs¹⁰⁹ olduğunu söylemiştir.”¹¹⁰ Hâfız İbn Hacer (ö. 852/1449) ise Muhammed b. Ebi’s-Serî hakkında “Sadûk ârif olup pek çok vehmi vardır.”¹¹¹ demiştir. İbn Hacer’in sözünü şöyle anlamak mümkündür: Muhammed b. Ebi’s-Serî, her ne kadar adaleti bakımından sadûk-hasenü’l-hadîs olsa da¹¹² İbn Adî, Mesleme b. Kâsım (ö. 353/964) ve İbn Vaddâh (ö. 287/900) gibi muhaddislerin ifade ettiği gibi galat ve vehmi çok olan bir râvidir.¹¹³ Bu hadisin onun vehimlerinden olması muhtemeldir. Üstelik İbn Adî ve Zehebî, Muhammed b. el-Mütevekkil’in münker hadisleri olduğunu belirtmektedirler.¹¹⁴ Bu nedenle hali böyle olan bir râvinin teferrüdü kabul edilemez.¹¹⁵ el-Elbânî (ö. 1420/1999) *Temâmü’l-minne*’de hıfzından dolayı Muhammed hakkında konuşulduğunu söylemiş,¹¹⁶ *İrvâu’l-galîl*’de ise “O zayıftır” dedikten sonra İbn Hacer’in yukarıdaki sözüne yer vermiştir.¹¹⁷

b. el-Velîd b. Müslim (ö. 195/810). Velîd b. Müslim, tesviye tedlîsi yapmakla yani rivâyet ettiği hadislerin sened zincirindeki zayıf râvileri gizlemekle tanınan bir râvidir.¹¹⁸ Hatta kaynaklarda bazı âlimlerin “Velîd b. Müslim başkasına ait sözleri Hz. Peygamber’e aitmiş gibi rivâyet ederek hadisleri merfû hale getiren biridir.”¹¹⁹ dediği kayıtlıdır.

Hadis ilminin Şeyhu’l-İslâm’ı İbn Hacer tarafından müdellislerin dördüncü mertebesinde yer aldığı ifade edilen¹²⁰ ve tesviye tedlîsi yapmakla bilinen el-Velîd b. Müslim, bu isnâdda; gerek hocası Zühre b. Muhammed’den gerekse yukarıdaki diğer râvilerden bu

¹⁰⁹ İbn Ebî Hâtım, Abdurrahmân b. Muhammed er-Râzî, *Kitâbü’l-Cerh ve’t-ta’dîl*, nşr. Abdurrahmân b. Yahyâ el-Muallimî (Haydarâbâd: Meclisu Dâireti’l-Me’ârifî’l-Osmâniyye, 1371/1952), 8/105 (No. 452).

¹¹⁰ Zehebî, *el-Kâşif fî ma’rifeti men lehu rivâye fî’l-Kütübi’s-sitte*, nşr. Muhammed ‘Avvâme ve Ahmed Muhammed el-Hatîb (Cidde: Dârü’l-Kible lî’s-Sekâfeti’l-İslâmiyye ve Müessesetü ‘Ulûmi’l-Kur’ân, 1413/1992), 2/214 (No. 5133).

¹¹¹ İbn Hacer, *Takrîbü’l-Tebzîb*, nşr. Ebu’l-Eşbâl Sağır Ahmed Şâğif el-Pâkistânî (Riyâd: Dârü’l-Âsime, 1416/1995), 892 (No. 6303). Bkz. a.mlf., *Tebzîbü’l-Tebzîb*, 9/367-368 (No. 6551); a.mlf., *Lisânü’l-Mezân* (Kâhire: Dârü’l-Kitâbi’l-İslâmî, ts.), 7/373 (No. 4729).

¹¹² Beşşâr Avvâd Ma’rûf - Şuayb el-Arnâvût, *Tahrîru Takrîbi’l-Tebzîb* (Beyrut: Müessesetü’r-Risâle, 1417/1997), 3/313.

¹¹³ Mizzî, *Tebzîbü’l-Kemâl*, 26/358; Zehebî, *Mîzânü’l-i’tidâl*, 4/24; İbn Hacer, *Tebzîbü’l-Tebzîb*, 9/367.

¹¹⁴ Zehebî, *Mîzânü’l-i’tidâl*, 4/24; İbn Hacer, *Tebzîbü’l-Tebzîb*, 9/367.

¹¹⁵ Amr Abdülmun’im Selîm, *Fethu’l-azîz bi’t-ta’lîki alâ Kitâbi’l-Veçîz fî fıkhi’s-sünne ve’l-kitâbi’l-azîz* (Tantâ: Dârü’d-Diyâ’, 1424/2003), 26; a.mlf., *Tahrîru avvâli’r-rivâti’l-muhtelefi fihim*, 410; Sâlim Alî Râşid eş-Şiblî - Muhammed Halîfe Muhammed er-Rebâh, *Abkâmu’l-mevlûd fî’s-sünneti’l-mutabbara* (Beyrut: el-Mektebü’l-İslâmî, 1415/1994), 108; Ahmed el-Îsevî, *Abkâmu’l-tıfîl*, takdîm Mustafâ el-‘Adevî (Riyâd: Dârü’l-Hicra, 1413/1992), 204.

¹¹⁶ el-Elbânî, *Temâmü’l-minne fî’t-ta’lîki ‘alâ Fıkhi’s-sünne* (Riyâd: Dârü’r-Râye, 1409/1989), 67; Şâdî b. Muhammed b. Sâlim Âlu Nu’mân, *Câmiu türâsi’l-Allâme el-Elbânî fî’l-fıkhi (Mevsûatü’l-Allâme el-Elbânî 3)* (San’â/Yemen: Merkezü’n-Nu’mân li’l-Buhûs ve’d-Dirâsâti’l-İslâmiyye ve Tahkîku’t-Türâs ve’t-Terceme, 1431/2010), 1/453.

¹¹⁷ el-Elbânî, *İrvâu’l-galîl*, 4/383; Şâdî b. Muhammed b. Sâlim Âlu Nu’mân, *Câmiu türâsi’l-Allâme el-Elbânî*, 1/453.

¹¹⁸ Mizzî, *Tebzîbü’l-Kemâl*, 31/86-99 (No. 6737); Zehebî, *Mîzânü’l-i’tidâl*, 4/347-348 (No. 9405); a.mlf., *el-Kâşif*, 2/355 (No. 6094); İbnü’l-Kayyim, *Tuhfetü’l-mevdûd*, 311-313 (çev., 193-194); İbn Hacer, *Ta’rîfü eblî’t-takdîs bi merâtibi’l-mevsûfîne bi’t-tedlîs*, nşr. Âsım b. Abdullah el-Karyûtî (Ammân: Mektebetü’l-Menâr, 1403/1983), 51 (No. 127); a.mlf., *Tebzîbü’l-Tebzîb*, 11/133-136 (No. 7776); a.mlf., *Takrîbü’l-Tebzîb*, 1041 (No. 7506); el-Elbânî, *Temâmü’l-minne*, 67-68; Amr Abdülmun’im Selîm, *Tahrîru avvâli’r-rivâti’l-muhtelefi fihim*, 468-469.

¹¹⁹ Mizzî, *Tebzîbü’l-Kemâl*, 31/96; İbn Hacer, *Tebzîbü’l-Tebzîb*, 11/135. Bkz. Amr Abdülmun’im Selîm, *Tahrîru avvâli’r-rivâti’l-muhtelefi fihim*, 468-469.

¹²⁰ İbn Hacer, *Ta’rîfü eblî’t-takdîs*, 51 (No. 127).

hadisi (عن) rivâyet lafzını kullanarak mu‘anan olarak rivâyet ettiği için bu isnâd zayıftır.¹²¹ Zira dördüncü mertebede yer alan müdellis râviler, zayıf ve mechûl râvilerden çokça tedlîs yaptıklarından dolayı hadisi aldıkları kişilerden bu hadisi işittiklerini açıkça gösteren rivâyet lafızlarından birini kullanmadıkları sürece hadisleri ile ihticâc edilemeyeceği hususu, hadis usûlünde ittifak edilen kâidelerden biridir.¹²² Bu nedenle el-Velîd b. Müslim işittiğini açıkça belirtmediği sürece bu isnâdda olduğu gibi kendisiyle ihticâc edilmez.

c. Züheyr b. Muhammed (ö. 162/779).¹²³ Kaynaklarda belirtildiğine göre Şamlılar’ın Züheyr b. Muhammed’den yaptığı rivâyetler münker kabul edilmiştir.¹²⁴ Ebû Hâtîm er-Râzî (ö. 277/890) bu konuda şöyle demektedir: “Mahalli sıdktır, (lakin) ezberi kötüdür. Kötü ezberinden dolayı Şam’da rivâyet ettiği hadisler Irak’ta rivâyet ettiklerinden daha münkerdir. Horasan ehlindendi, Medine’de ikamet etti (sonra) Şam’a geldi. (Şam’da) kitaplarından rivâyet ettiği hadisler sâlihtir. Ezberinden rivâyet ettiği hadislerde ise yanlışlar vardır.”¹²⁵ Ebû Hâtîm’in bu ifadelerine “Şam’da ezberinden hadis rivâyet etti, bundan dolayı da hatası çok oldu.” şeklinde yer veren İbn Hacer ayrıca şöyle demektedir: “Şâm ehlinin Züheyr b. Muhammed’den rivâyetleri müstakîm değildir. Bu sebeple zayıf görülmüştür.”¹²⁶ Bu isnâdda hadisi Züheyr b. Muhammed’den rivâyet eden el-Velîd b. Müslim Dımaşkî yani Şamlı olduğu¹²⁷ için İbn Adî bu hadisi Züheyr b. Muhammed’in münker hadislerinden görmüştür.¹²⁸ Bu sebepten dolayı bu isnâd zayıftır.¹²⁹

2.1.2. Hadisin Metin Yönünden Değerlendirmesi

Hadisin sonunda zikredilen “ve yedinci gün onları sünnet ettirdi” ziyadesi münkerdir. Zira bu hadisi Hz. Peygamber’den rivâyet eden yedi sahâbîden hiçbiri bu ziyadeyi zikretmemiştir. Bu sahâbîler şunlardır: Hz. Ali (ö. 40/661), Hz. Âişe (ö. 58/678), Büreyde b. Husayb el-Eslemî (ö. 63/682-83 [?]), Abdullah b. Amr (ö. 65/684-85), İbn Abbâs (ö. 68/687-88), Tâbî Ebû’z-Zübeyr’in (ö. 126/743-44) rivâyetiyle Câbir b. Abdullah (ö. 74/693) ve Enes

¹²¹ Sâlim Alî Râşid eş-Şiblî - Muhammed Halîfe Muhammed er-Rebâh, *Abkâmu’l-mevlûd*, 108; Mer’î b. Ahmed el-Halkî, *el-Hitân ve abkâmuh* (Riyâd: Dâru’l-Âsime, 1435/2014), 177; Ahmed el-Îsevî, *Abkâmu’l-tıfîl*, 204.

¹²² İbn Hacer, *Ta’rîfü ebli’t-takdîs*, 14. Bkz. Amr Abdülmun’im Selîm, *Tabrîru avvâli’r-rivâti’l-muhtelefi fihim*, 469.

¹²³ Ahmed b. Hanbel; Züheyr b. Muhammed hakkında bir yandan “sika”, “mukâribu’l-hadis”, “mustakîmu’l-hadis”, leyse bihi be’s” gibi farklı ifadeler kullanırken, diğer yandan Şamlılar’ın Züheyr b. Muhammed’den yaptığı rivâyetlerde münker hadisler olduğunu açıkça ifade etmektedir. Yahyâ b. Maîn için de durum aynıdır. Bir yandan “sika”, “sâlih, lâ be’s bih”, “leyse bihi be’s”, leyse bi’l-kavî”, “zayıf” şeklinde farklı ifadeler kullanırken, öte yandan başta Amr b. Ebî Seleme et-Tinnîsî olmak üzere Şamlılar’ın Züheyr b. Muhammed’den yaptığı rivâyetlerde münker hadisler olduğunu söylemektedir. Zehebî, *Mîzânü’l-i’tidâl*, 2/84; İbn Hacer, *Tebzîbü’l-Tebzîb*, 3/309.

¹²⁴ Zehebî, *Mîzânü’l-i’tidâl*, 2/84-85 (No. 2918); İbn Hacer, *Tebzîbü’l-Tebzîb*, 3/308-309 (No. 2134).

¹²⁵ İbn Ebî Hâtîm, *Kitâbü’l-Cerb ve’t-ta’dîl*, 3/590.

¹²⁶ İbn Hacer, *Takrîbü’l-Tebzîb*, 342 (No. 2060).

¹²⁷ Mizzî, *Tebzîbü’l-Kemâl*, 31/86-99 (No. 6737); Zehebî, *Mîzânü’l-i’tidâl*, 4/347-348 (No. 9405); a.mlf., *el-Kâşif*, 2/355 (No. 6094); İbn Hacer, *Tebzîbü’l-Tebzîb*, 11/133-136 (No. 7776); a.mlf., *Takrîbü’l-Tebzîb*, 1041 (No. 7506).

¹²⁸ İbn Adî, *el-Kâmil*, 3/1074-1075.

¹²⁹ Amr Abdülmun’im Selîm, *Fethu’l-azîz*, 26; Sâlim Alî Râşid eş-Şiblî - Muhammed Halîfe Muhammed er-Rebâh, *Abkâmu’l-mevlûd*, 108-109; Mer’î b. Ahmed el-Halkî, *el-Hitân ve abkâmuh*, 177.

b. Mâlik (ö. 93/711-12).¹³⁰ Sadece iki farklı tarikten gelen Câbir b. Abdullah hadisinin bir rivâyetinde bu ziyade zikredilmiştir.¹³¹ O da Tâbü Muhammed b. el-Münkedir'in (ö. 131/748) Câbir b. Abdullah'dan yaptığı yukarıdaki rivâyettir.¹³² Bu hadisi Câbir b. Abdullah'dan rivâyet eden diğer bir Tâbü Ebü'z-Zübeyr'in (ö. 126/743-44) rivâyeti, kendilerinden bu hadisin ilgili ziyade olmadan "Rasûlullah, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin adına akîka kurbanı kesti" lafzıyla rivâyet edildiği diğer sahâbilerin rivâyetine muvafıktır. Hadisi mezkûr ziyade olmadan bu lafızla Şebâbe b. Sevvâr (ö. 204/819) ⇒ el-Mugîre b. Müslim (ö. 160/777 dolayları)¹³³ ⇒ Ebü'z-Zübeyr ⇒ Câbir b. Abdullah kanalıyla İbn Ebî Şeybe¹³⁴ (ö. 235/849) ve ondan rivâyetle Ebû Yâ'la¹³⁵ (ö. 307/919) ve Taberânî¹³⁶ rivâyet etmiştir. Bu isnâd, her ne kadar tedlîs yapmakla nitelenen ve İbn Hacer tarafından müdellislerin üçüncü mertebesinde yer aldığı ifade edilen Ebü'z-Zübeyr'in¹³⁷ Câbir b. Abdullah'tan mu'anana (عن) rivayeti¹³⁸ nedeniyle zayıf sayılmışsa da Muhammed b. el-Münkedir'in kendisine mütâbaatı ve bu konuda gelen diğer şâhidler nedeniyle hadis ulemâsının ekserisi hadisi hasen olarak değerlendirmiştir.¹³⁹ Hadisi bu ziyadeyle Câbir b. Abdullah'dan rivâyet eden Tâbü Muhammed b. el-Münkedir ise âlimlerin ittifakıyla sika bir râvidir.¹⁴⁰ Bundan dolayı hadisteki bu illet ondan değil daha önce belirtildiği gibi hadisi kendisinden rivâyet eden râvilerden kaynaklanmaktadır.¹⁴¹ Hâfız Irâkî (ö. 806/1404), "Hadisi Taberânî *es-Sağîr*'de Hz. Câbir'den zayıf bir senedle rivâyet etmiştir."¹⁴² diyerek hadisin mezkûr ziyadeyle zayıf olduğuna işaret etmiştir.

el-Elbânî'nin "İbn Hacer *Fethu'l-bârî*'de (10/282) bu hadisi Ebü's-Şeyh ve Beyhakî'ye nispet etmiş ve Hâfız İbn Hacer hadis hakkında sessiz kalarak bir hüküm beyanında

¹³⁰ Bu rivâyetler için bkz. el-Elbânî, *İrvâ'u'l-galîl*, 4/379-384; Sâlim Alî Râşid eş-Şiblî - Muhammed Halîfe Muhammed er-Rebâh, *Abkâmu'l-mevlûd*, 109.

¹³¹ Sâlim Alî Râşid eş-Şiblî - Muhammed Halîfe Muhammed er-Rebâh, *Abkâmu'l-mevlûd*, 109.

¹³² Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, 4/59; el-Elbânî, *İrvâ'u'l-galîl*, 4/383.

¹³³ Zehebî, *Siyerü a'lâmi'n-nübelâ'*, 8/193 (No. 31).

¹³⁴ İbn Ebî Şeybe, Abdullâh b. Muhammed b. Ebî Şeybe, *el-Musannef*, nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût (Beyrut: Dârü't-Tâc, 1409/1989), 5/113 (No. 34232); 7/304 (No. 36306).

¹³⁵ Ebû Yâ'la, Ebû Yâ'la Ahmed b. Alî b. el-Müsennâ et-Temîmî el-Mevsîlî, *el-Müsned*, nşr. Hüseyin Selîm Esed (Dîmaşk: Dârü'l-Me'mûn li't-Türâs, 1393/1973), 3/441 (No. 1933).

¹³⁶ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebir*, 3/29 (No. 2573).

¹³⁷ İbn Hacer, *Ta'rîfü ehlî't-takdîs*, 13, 45 (No. 101), 59.

¹³⁸ Ebü'z-Zübeyr'in cerh tadil durumu ve onun Câbir b. Abdullah'tan aktardığı rivâyetler hakkında geniş bilgi bkz. Ahmed İsmâil Şekûkânî - Sâlih Osman el-Lahhâm, *Mu'cemu esâmi'r-rivâti'llezîne terceme lehimü'l-Allâme Muhammed Nâsiruddîn el-Elbânî cerhan ve ta'dîlen* (Beyrut: Dâru İbn Hazm, 1421/2000), 4/32-35; Ali Hasen Abdülhamîd, *Dirâsât ilmiyye fi Sabîhi Müslim ve hüve'l-müsemma Keşfü'l-mu'lim bi ebâtîli Kitâbi Tenbîhi'l-müslim* (Riyad: Dârü'l-Hicra, 1412/1992), 59-73; Ridvan Kalaç, "Sahîh-i Müslim'de Zayıf Olduğu İddia Edilen Rivâyetler Üzerine Bir İnceleme -Elbânî Özelinde-", *İHYA Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi* 7/1 (2021), 15-18, 40.

¹³⁹ Bkz. Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, 4/57; Bûsirî, (bkz. İbn Hacer, *el-Metâlibü'l-âliye*, 2/288, 3 nolu dipnot); İbn Hacer, *el-Metâlibü'l-âliye bi zevâidi'l-mesânîdi's-semâniye*, nşr. Habîburrahmân el-A'zamî (Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, 1414/1993), 2/288 (No. 2260); el-Elbânî, *İrvâ'u'l-galîl*, 4/382-383.

¹⁴⁰ Zehebî, *el-Kâşif*, 2/224 (No. 5170); İbn Hacer, *Tebzîbü't-Tebzîb*, 9/407-409 (No. 6618); a.mlf., *Takrîbü't-Tebzîb*, 899 (No. 6367).

¹⁴¹ Sâlim Alî Râşid eş-Şiblî - Muhammed Halîfe Muhammed er-Rebâh, *Abkâmu'l-mevlûd*, 109.

¹⁴² Irâkî, Zeynüddîn Abdürrahîm b. el-Hüseyin, *el-Muğnî 'an hamli'l-esfâr fi'l-esfâr fe tabrici mâ fi'l-İhyâi mine'l-abbâr*, nşr. Ebû Muhammed Eşref b. Abdülmaksûd (Riyâd: Mektebetü Taberiyye, 1415/1995), 1/405-406 (No. 1542).

bulunmamıştır.¹⁴³ Muhtemelen bu hadis Ebü's-Şeyh ve Beyhakî'de başka bir tarîkten gelmiştir."¹⁴⁴ şeklindeki sözlerine katılmak mümkün değildir. Zira İbn Hacer *Fethu'l-bârî*'de ilgili yerde Ebü's-Şeyh'in tarîkini "el-Velîd b. Müslim ⇒ Züheyr b. Muhammed ⇒ İbnü'l-Münkedir veya başkası ⇒ Câbir"¹⁴⁵ şeklinde zikretmektedir.

قَالَ ابْنُ حَجْرٍ فِي فَتْحِ الْبَارِي: وَأَخْرَجَ أَبُو الشَّيْخِ مِنْ طَرِيقِ الْوَلِيدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ زُهَيْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ بِنِ الْمُنْكَدِرِ أَوْ غَيْرِهِ عَنْ جَابِرٍ «أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَنَّ حَسَنًا وَحُسَيْنًا لِسَبْعَةِ أَيَّامٍ»

Her ne kadar ilgili nakilden bu isnâdın başında yer alan râvileri tespit edemesek de, bu hadisin Ebü's-Şeyh tarafından da el-Velîd b. Müslim'den itibaren Taberânî, İbn Adî ve Beyhakî'nin rivâyet ettikleri tarîkin aynıyla rivâyet edildiği dolayısıyla el-Velîd b. Müslim'den itibaren başka bir tarîkten gelmediği ortadadır.¹⁴⁶ Bu durumda Ebü's-Şeyh'in isnâdında da yukarıda b ve c maddelerinde ifade edilen kusurlar aynen bulunmaktadır. Aynı durum Beyhakî rivâyeti için de geçerlidir. Her ne kadar İbn Hacer "وَأَخْرَجَ الْبَيْهَقِيُّ حَدِيثَ جَابِرٍ" diyerek, elzem görmediği için Beyhakî'nin isnâdına işaret etmese de Beyhakî'nin her iki senedi de el-Velîd b. Müslim'den hatta Muhammed b. el-Mütevekkil'den itibaren diğer muharriclerin tarîki ile aynıdır. Dolayısıyla aşağıda Arapça metni verilen Beyhakî'nin isnâdında da yukarıda b ve c, hatta a maddelerinde ifade edilen kusurlar aynen bulunmaktadır.

قَالَ الْبَيْهَقِيُّ فِي السُّنَنِ الْكُبْرَى: وَأَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِيِيُّ، أَنبَأَ أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُتَوَكَّلِ، ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ زُهَيْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْمَكِّيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: «عَقَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ وَحَتَنَهُمَا لِسَبْعَةِ أَيَّامٍ»¹⁴⁷

قَالَ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ: وَرَوَيْنَا عَنْ زُهَيْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: «عَقَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ، وَحَتَنَهُمَا لِسَبْعَةِ أَيَّامٍ»¹⁴⁸

2.2. İbn Abbâs (ö. 68/687-88) Hadisi

قَالَ الطَّبْرَائِيُّ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْقَاسِمِ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبِي، وَعَمِّي عَيْسَى بْنُ الْمُسَاوِرِ، قَالَا: حَدَّثَنَا رَوَادُ بْنُ الْجَرَّاحِ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَبِي سُلَيْمَانَ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: «سَبْعَةٌ مِنَ السُّنَّةِ فِي الصَّيِّ يَوْمَ السَّابِعِ: يُسَمَّى، وَيُحْتَمُّ، وَيَمَاطُ عَنْهُ الْأَذَى، وَتُنْقَبُ أُذُنُهُ، وَيُعْقَى عَنْهُ، وَيُحْلَقُ رَأْسُهُ، وَيُلَطَّحُ بَدَمُ عَقَبَتَيْهِ، وَيُتَصَدَّقُ بِوَزْنِ شَعْرَةٍ فِي رَأْسِهِ ذَهَبًا أَوْ فِضَّةً». لَمْ يَزِدْ هَذَا الْحَدِيثَ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ إِلَّا رَوَادٌ .

"Çocukla ilgili şu yedi şeyi yapmak sünnettir: Yedinci gün adı konulur, sünnet edilir, ondan eza bertaraf edilir (banyo yaptırılır), kız ise kulağı delinir, akîka kurbanı kesilir, saç traş

¹⁴³ Bkz. İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 10/353.

¹⁴⁴ el-Elbânî, *Temâmi'l-minne*, 68; Şâdî b. Muhammed b. Sâlim Âlu Nu'mân, *Câmiu türâsi'l-Allâme el-Elbânî*, 1/454.

¹⁴⁵ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 10/355.

¹⁴⁶ Sâlim Ali Râşid eş-Şiblî - Muhammed Halîfe Muhammed er-Rebâh, *Abkâmu'l-mevlûd*, 110.

¹⁴⁷ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 8/324.

¹⁴⁸ Beyhakî, *Şu'abü'l-îmân*, 6/394-395 (No. 8638);

edilir, akıka kurbanının kanı başına sürülür ve kesilen saçının ağırlığına altın veya gümüş sadaka olarak verilir.”

Hadisi bu lafızla Taberânî (ö. 360/971); Ahmed b. el-Kâsım (b. el-Müsâvir el-Cevherî) (ö. 293/906) ⇒ Babam (el-Kâsım b. el-Müsâvir el-Cevherî) (ö ?) ve Amcam İsâ (b. el-Müsâvir el-Cevherî) (ö. 244/858) ⇒ Revvâd b. el-Cerrâh el-‘Askalânî (ö. 156/773) ⇒ Abdülmelik b. Ebî Süleymân el-Arzemî (ö. 145/762) ⇒ Atâ’ b. Ebî Rebâh (ö. 114/732) ⇒ İbn Abbâs (ö. 68/687-88) tarikiyle Hz. Peygamber’den rivâyet etmiştir.¹⁴⁹

2.2.1. Hadisin Sened Yönünden Değerlendirmesi

Hadisi rivâyet eden Taberânî hadisin ardından “Bu hadisi Abdülmelik’den Revvâd’dan başkası rivâyet etmemiştir.” demiştir.¹⁵⁰

İbn Adî, Revvâd b. el-Cerrâh el-‘Askalânî hakkında şöyle demektedir: “Revvâd b. el-Cerrâh’ın sâlih hadisleri ve Süfyân es-Sevrî (ö. 161/778) ve başkalarından infirâd ederek rivâyet ettiği ifrâdât ve garâib kabilinden hadisleri vardır. Şeyhlerinden yaptığı rivâyetlerin genelinde râviler kendisine mütabaat etmezler. Sâlih bir şeyhti. Her ne kadar sâlihlerden yaptığı rivâyetlerde bazı nekâretler varsa da o hadisi yazılan râvilerdendir.”¹⁵¹

İmâm Zehebî’nin (ö. 748/1348) belirttiğine göre Revvâd b. el-Cerrâh’ı İbn Hibbân tevsîk etmiş,¹⁵² hakkında Ebû Hâtim er-Râzî (ö. 277/890) ‘mahalli sıdktır’,¹⁵³ Dârekutnî (ö. 385/995) ise ‘zayıf’¹⁵⁴ demiştir.¹⁵⁵

İbn Hacer *Fethu’l-bârî*’de bir yerde hadisi naklettikten sonra “Taberânî *el-Evsal*’ta rivâyet etmiş olup senedinde zayıflık vardır.” derken¹⁵⁶ başka bir yerde hadisin ardından “Bu hadisi daha önce Kitâbu’l-Akîka’da zikretmişim. İsnâdı zayıftır.” demektedir.¹⁵⁷ Yine İbn Hacer *Telhîsu’l-babîr*’de hadisi zikrettikten sonra “İsnâdında Revvâd b. el-Cerrâh vardır ki zayıf bir râvidir.” derken¹⁵⁸ terceme-i hâline yer verdiği *Takrîbü’l-Tehzîb*’de “Sadûk olup ömrünün sonuna doğru ihtilâta uğradı (bunadı) bundan dolayı da terkedildi. Süfyân es-Sevrî’den yaptığı rivâyetlerde çok fazla zayıflık vardır.” demektedir.¹⁵⁹

¹⁴⁹ Taberânî, *el-Mu’cemu’l-ensat*, 1/176 (No. 558). Bkz. Heysemî, *Mecma’u’z-zevâid*, 4/59 (Taberânî, *el-Mu’cemu’l-ensat*’ta rivâyet etmiş olup ricâli güvenilirdir).

¹⁵⁰ Taberânî, *el-Mu’cemu’l-ensat*, 1/176.

¹⁵¹ İbn Adî, *el-Kâmil*, 3/1039.

¹⁵² İbn Hibbân, *es-Sikât*, 8/246 (No. 13254).

¹⁵³ İbn Ebî Hâtim, *Kitâbü’l-Cerh ve’t-ta’dîl*, 3/524 (No. 2368).

¹⁵⁴ Dârekutnî, Alî b. Ömer, *ed-Du’afâ’ ve’l-metrûkân*, nşr. Muvaffak b. Abdullah b. Abdülkâdir (Riyâd: Mektebetü’l-Meârif, 1404/1984), 213 (No. 229).

¹⁵⁵ Zehebî, *Dîvanu’d-Duafâ’ ve’l-metrûkân*, nşr. Hammâd Muhammed el-Ensârî (Mekke: Mektebetü’n-Nahdati’l-Hadîse, 1387/1967), 1/139 (No. 1422). Ay. bkz. Zehebî, *Mizânü’l-İtidâl*, 2/55.

¹⁵⁶ İbn Hacer, *Fethu’l-bârî*, 9/502-503. Krş. el-Elbânî, *Temâmü’l-minne*, 68.

¹⁵⁷ İbn Hacer, *Fethu’l-bârî*, 10/355.

¹⁵⁸ İbn Hacer, *Telhîsu’l-babîr fî tahrîci ehâdisi’r-Râfiyyi’l-kebîr*, nşr. Hasen b. Abbâs b. Kutb (Mekke: Müessesetü Kurtuba, 1416/1995), 4/272.

¹⁵⁹ İbn Hacer, *Takrîbü’l-Tehzîb*, 329 (No. 1969).

İrvâu'l-galîl adlı eserinde Taberânî, İbn Adî, Zehebî ve İbn Hacer'in yukarıda verilen sözlerini nakleden el-Elbânî, Heysemî'nin bu hadis hakkındaki (4/59) "Taberânî, *el-Mu'cemu'l-ensaf*'ta rivâyet etmiş olup ricâli güvenilirdir"¹⁶⁰ şeklindeki değerlendirmesine katılmadığını, zira bu değerlendirmenin Heysemî'nin tesâhülünden/gevşek tavrından ve unutkanlığından kaynaklandığını belirtmiş ve Revvâd b. el-Cerrâh ile i'tibâr ve ihticâc edilemeyeceği görüşüne meyletmıştır.¹⁶¹ Öte yandan *Temâmü'l-minne* adlı eserinde İbn Abbâs ve Câbir hadisleri hakkında konuşurken "Bu hadisi Taberânî *el-Evsaf*'ta (1/334/562) rivâyet etmiştir. Heysemî *Mecma'u'z-zevâid*'de (4/59) 'ricâli güvenilirdir' demiştir. Hâfız İbn Hacer *Fethu'l-bârî*'de (9/483) "Taberânî *el-Evsaf*'ta rivâyet etmiş olup senedinde zayıflık vardır."¹⁶² Ben derim ki (el-Elbânî): Doğru olan da budur. Çünkü isnâdında Revvâd b. el-Cerrâh vardır ki Zehebî'nin *el-Kâşif*'inde zikredildiği gibi onda zayıflık vardır.¹⁶³ Ancak bu iki hadisten biri diğerini takviye eder. Çünkü her iki hadisin de tarîkleri farklıdır, her iki isnâdda da yalancılıkla itham edilen bir râvi yoktur. Şâfililer mezkûr ziyadeyi delil olarak *el-Mecmû'* (1/307) ile diğer eserlerde geçtiği gibi doğumun yedinci günü sünneti müstehap görmüşlerdir."¹⁶⁴ diyerek Revvâd b. el-Cerrâh ile istişhâd edilebileceği görüşünü tercih etmiştir.¹⁶⁵

el-Elbânî'nin Revvâd b. el-Cerrâh ile istişhâd edilebileceğine dair ikinci görüşüne rağmen hadis sened açısından illetlidir. Bu illet, Taberânî'nin de açıkça ifade ettiği gibi Revvâd b. el-Cerrâh'ın bu hadisi Abdülmelik'den tek başına rivâyet etmesinden kaynaklanmaktadır.¹⁶⁶ Zira bu hadisi, Revvâd b. el-Cerrâh el-'Askalânî, Abdülmelik'den teferrüd ederek rivâyet etmiştir. Revvâd b. el-Cerrâh münker hadisleri olan ve kendisinde zayıflığın bulunduğu bir râvidir. Bu durumundan dolayı böyle bir hadiste teferrüdü kabul edilemez.¹⁶⁷ Üstelik buna aşağıda zikredileceği üzere hadisin metnindeki muhalefeti de eklemek gerekir. Abdülmelik b. Ebî Süleymân el-Arzemî her ne kadar sika bir râvi olsa da¹⁶⁸ Atâ' b. Ebî Rebâh'dan (ö. 114/732) rivâyet ettiği bu hadiste hata yapmıştır. Bazı âlimler, Abdülmelik b. Ebî Süleymân'ın Atâ' b. Ebî Rebâh'dan teferrüd ederek yaptığı rivâyetleri sorunlu görmüştür. Örneğin Şu'be b. el-Haccâc (ö. 160/776), Abdülmelik b. Ebî Süleymân'ın Atâ' b. Ebî Rebâh kanalıyla Câbir b. Abdullah'dan rivâyet ettiği şüf'a hadisinde¹⁶⁹ Atâ'dan teferrüdünden dolayı Abdülmelik'i

¹⁶⁰ Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, 4/59.

¹⁶¹ el-Elbânî, *İrvâu'l-galîl*, 4/385.

¹⁶² İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 9/502-503.

¹⁶³ Zehebî'nin ifadesi tam olarak şöyledir: "Münker hadisleri vardır, zayıf görülmüştür." Zehebî, *el-Kâşif*, 1/398 (No. 1590). Ay. bkz. Zehebî, *Mizânü'l-i'tidâl*, 2/55-56 (No. 2795); İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 3/257-258 (No. 2040).

¹⁶⁴ el-Elbânî, *Temâmü'l-minne*, 68; Şâdî b. Muhammed b. Sâlim Âlu Nu'mân, *Câmiu türâsi'l-Allâme el-Elbânî*, 1/454.

¹⁶⁵ Sâlim Alî Râşid eş-Şiblî - Muhammed Halîfe Muhammed er-Rebâh, *Abkâmu'l-mevlûd*, 110.

¹⁶⁶ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-ensaf*, 1/176.

¹⁶⁷ Ahmed el-İsevî, *Abkâmu't-tifl*, 205.

¹⁶⁸ İbn Hacer, *Takrîbü't-Tehzîb*, 623 (No. 42129). Bkz. Zehebî, *el-Kâşif*, 1/665 (No. 3455).

¹⁶⁹ "Komşu, komşunun şüf'asına başkalarından daha fazla hak sahibidir. Eğer iki komşunun yolları bir ise, komşu kayıp bile olsa dönüşüne kadar beklenir." Ebû Dâvûd, "Büyû", 73 (No. 3518); Tirmizî, Muhammed b. İsâ, *el-Câmi'u's-sabîh*, nşr. Sâlih b. Abdülazîz Âlu's-Şeyh (Riyâd: Dâru's-Selâm, 1420/1999), "Ahkâm", 32 (No. 1369); Ahmed b. Hanbel, 3/303 ve diğerleri. Bkz. el-Elbânî, *İrvâu'l-galîl*, 5/378-379 (No. 1540).

tenkid etmiş¹⁷⁰ Yahyâ b. Maîn (ö. 233/848) ile İmâm Ahmed (ö. 241/855) şüf'a hadisinin onun münker rivâyetlerinden biri olduğunu belirtmişlerdir.¹⁷¹

2.2.2. Hadisin Metin Yönünden Değerlendirmesi

Hadis, sahih naslara olan muhalefeti nedeniyle metin açısından da illetlidir. Hadiste yer alan “saçı traş edilir, akıka kurbanının kanı başına sürülür.” ifadesi üç merfû hadise muhaliftir.

Bu hadislerin ilki Hz. Âişe'den (ö. 58/678) sahih bir isnâdla rivâyet edilen şu hadistir: Câhiliye döneminde bir çocuk adına kurban kestikleri zaman bir kumaş parçasına o kurbanının kanını sürerlerdi. Çocuğun saçını traş ettikleri zaman da o kanlı kumaşı çocuğun başına sürerlerdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “O kanın yerine halûk¹⁷² sürün.”¹⁷³

İkincisi Ebû Dâvûd (ö. 275/889) ve diğerlerinin Büreyde b. el-Husayb el-Eslemî'den (ö. 63/682-33 [?]) hasen bir isnâdla rivâyet ettikleri şu hadistir: “Câhiliye döneminde birimizin çocuğu olduğu zaman bir koyun keser ve kanını çocuğun başına sürerdi. Allah islâm'ı gönderdikten sonra yine bir koyun kesmeye devam ettik; fakat çocuğu başını (kanla kirletmek yerine) traş edip zağferan sürmeye başladık.”¹⁷⁴

Üçüncü hadis ise isnâden zayıf olmakla beraber az önce zikredilen iki şâhidi nedeniyle el-Elbânî tarafından sahih kabul edilen şu hadistir: “Çocuk için akıka kurbanı kesilir, fakat

¹⁷⁰ Tirmizî, “Ahkâm”, 32; Zehebî, *Mizânü'l-İtidâl*, 2/656 (No. 5212); İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 6/348; el-Elbânî, *İrvâ'u'l-galîl*, 5/378-379; Amr Abdülmun'im Selîm, *Fethu'l-aşîz*, 24.

¹⁷¹ Zehebî, *Mizânü'l-İtidâl*, 2/656 (No. 5212); İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 6/348; Amr Abdülmun'im Selîm, *Fethu'l-aşîz*, 24.

¹⁷² Terkibinin çoğu zağferandan/safrandan oluşan güzel koku. İbnü'l-Esîr, Mecdüddîn el-Mübârek b. Esirüddîn el-Cezerî, *en-Nihâye fî garîbi'l-hadîs ve'l-eser*, nşr. Tâhir Ahmed ez-Zâvî ve Mahmûd Muhammed et-Tanâhî (Beyrut: el-Mektebetü'l-İlmiyye, ts.), 2/71; Nevevî, *el-Mecmû'*, 8/429. Bkz. Sâlim Alî Râşid eş-Şiblî - Muhammed Halîfe Muhammed er-Rebâh, *Abkâmu'l-mevlûd*, 78-79.

¹⁷³ Abdürrezâk es-San'ânî, *el-Musannef*, 4/330 (No. 7963); Bezzâr, Ahmed b. Amr, *el-Müsned* [bkz. Heysemî, *Keşfü'l-estâr an zevâidil-Bezzâr ale'l-Kütübi's-sitte*, nşr. Habîburrahmân el-A'zamî (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1405/1985), 2/75 (No. 1239)]; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 8/17 (No. 4521); İbn Hibbân, *el-Müsnedü's-sahîh 'ale't-tekâsîmi ve'l-envâ'i min gayri vucûdi kat'in fî senedihâ ve lâ subûti herbin fî nakilihâ* (Emîr İbn Balabân'ın el-İhsân fî takrîbi Sahîbi İbn Hibbân tertibiyle), nşr. Şuayb el-Arnâvût (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1408/1988), 12/124 (No. 5308); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 9/303. İsnâdı sahihtir. Bkz. Nevevî, *el-Mecmû'*, 8/428; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, 4/91; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 9/508; a.mlf., *Telhîsu'l-habîr*, 4/269-270 (No. 2419); a.mlf., *el-Metâlibü'l-âliye*, 2/289 (No. 2265); el-Elbânî, *İrvâ'u'l-galîl*, 4/389; a.mlf., *Silsiletü'l-ebâdîsi's-sabîha*, 1(2)/830-831 (No. 463); 5/451, 580-581; a.mlf., *Silsiletü'l-ebâdîsi'd-daîfe ve'l-mevzûa ve eseruhâ's-seyyi' fî'l-ümme* (Riyâd: Mektebetü'l-Mearif, 1412/1992), 11(2)/718; Sâlim Alî Râşid eş-Şiblî - Muhammed Halîfe Muhammed er-Rebâh, *Abkâmu'l-mevlûd*, 78; Amr Abdülmun'im Selîm, *İ'lâü's-sünen bi beyânî's-sahîh ve'l-hasen* (Tantâ: Dâru'd-Diyâ', 1423/2003), 121-122; Ahmed el-İsevî, *Abkâmu't-tıfîl*, 191 (N. 104). Hadisin daha ayrıntılı tahrîci için bkz. Necmi Sarı, *Hadislerde Teşebbüh Yasağı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 128, 445 nolu dipnot.

¹⁷⁴ Ebû Dâvûd, “Edâhî”, 21 (No. 2843); Tahâvî, Ahmed b. Muhammed, *Şerhu Müşkili'l-âsâr*, nşr. Şuayb el-Arnâvût (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1415/1994), 3/75; Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/238; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 9/302. İsnâdı hasendir. Bkz. İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 9/508; a.mlf., *Telhîsu'l-habîr*, 4/270 (No. 2419); el-Elbânî, *İrvâ'u'l-galîl*, 4/388-389; a.mlf., *Silsiletü'l-ebâdîsi's-sabîha*, 5/581; a.mlf., *Silsiletü'l-ebâdîsi'd-daîfe*, 11(2)/718; Sâlim Alî Râşid eş-Şiblî - Muhammed Halîfe Muhammed er-Rebâh, *Abkâmu'l-mevlûd*, 78; Amr Abdülmun'im Selîm, *İ'lâü's-sünen*, 122; Ahmed el-İsevî, *Abkâmu't-tıfîl*, 190 (N. 103). Hadisin daha ayrıntılı tahrîci için bkz. Sarı, *Hadislerde Teşebbüh Yasağı*, 129, 446 nolu dipnot.

başına kan sürülmez.” Hadisi bu lafızla İbn Mâce, Yezîd b. Abd (Abdullah) el-Müzenî kanalıyla mürsel-merfû olarak Hz. Peygamber’den rivâyet ederken,¹⁷⁵ diğer muharricler Yezîd b. Abd (Abdullah) el-Müzenî, babası sahâbî Abdullah el-Müzenî kanalıyla müsned-merfû olarak Hz. Peygamber’den rivâyet etmişlerdir.¹⁷⁶

Bu hadislerin ifade ettiğine göre Câhiliye döneminde Araplar arasında akîka kurbanı kesmek âdeti. İslâmiyet bu âdeti meşrulaştırmış, fakat çocuğun başına kan sürülmesini menetmiştir. Bu nedenle ilgili hadislere dayanan âlimlerin ekserisi, akîka kanını çocuğun başına sürmeyi mekruh görmüştür.¹⁷⁷

2.3. Hz. Fâtıma (ö. 11/632) Hadisi

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَبِي سُلَيْمَانَ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَعْيَنَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ، قَالَ: كَانَتْ فَاطِمَةُ: «تَعْقُ عَنْ وَلَدِهَا يَوْمَ السَّابِعِ وَتُسَمِّيهِ، وَتَحْتَنِيهِ، وَتَحْلِقُ رَأْسَهُ، وَتَصَدِّقُ بِوِزْنِهِ وَرَقًا».

“Hz. Fâtıma yedinci gün çocuğunun adına akîka kurbanı kestirdi, ismini koydu, *sünnet ettirdi*, saçını traş ettirdi ve kesilen saçının ağırlığına altın veya gümüşü sadaka olarak verdi.”

Hadisi bu lafızla İbn Ebî Şeybe (ö. 235/849); Abde b. Süleymân (el-Kilâbî) (ö. 188/804) ⇒ Abdülmelik b. Ebî Süleymân el-Arzemî (ö. 145/762) ⇒ Abdülmelik b. A’yun

¹⁷⁵ İbn Mâce, Muhammed b. Yezîd, *es-Sünen*, nşr. Sâlih b. Abdülazîz Âlu’s-Şeyh (Riyâd: Dâru’s-Selâm, 1420/1999), “Zebâih”, 1 (No. 3166). Muhammed Fuâd Abdülbâkî *Sünen* tahkikinde Bûsîrî’nin *Zevâid*’inde hadisin isnâdî hakkında hasen değerlendirmesinde bulunduğunu belirtmiştir. Bkz. İbn Mâce, *Sünen*, nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beyrut: Dârü’l-Kütübü’l-İlmiyye, ts.), 2/1057 (No. 3166). İşaret edilen eserde Bûsîrî hadisin isnâdî hakkında hasen değerlendirmesinde bulunmamakta aksine hadisin isnâdının zayıf olduğunu ima etmektedir. Bkz. Bûsîrî, Ahmed b. Ebî Bekr, *Misbâhu’z-zejjâce fi zevâidi İbn Mâce* (İbn Mâce’nin *Sünen*’i ile birlikte), nşr. Ali Hasen Abdülhamîd (Riyâd: Mektebetü’l-Meârif, 1419/1998), 3/317 (No. 3225).

¹⁷⁶ Tahâvî, *Şerhu Müşkilü’l-âsâr*, 3/75-77 (No. 1052); Taberânî, *el-Mu’cemu’l-kebir* (bkz. Heysemî, *Mecma’u’z-zevâid*, 4/58); a.mlf., *el-Mu’cemu’l-ensat*, 1/107 (No. 333); Deylemî, *Müsnedü’l-firdavs*, 3/141 (No. 4377). Hadisin her iki isnâdî da cerh durumu “mechûlü’l-ayn” olan Yezîd b. Abdullah el-Müzenî [bkz. Beşşâr Avvâd Ma’rûf - Şuayb el-Arnâvût, *Tabrîru Takrîbi’t-Tebzîb*, 4/115-116 (No. 7752)] nedeniyle zayıftır. İbn Mâce rivâyeti ise ilâveten mürseldir. Zira Yezîd b. Abd (Abdullah) el-Müzenî sahâbî değildir. Bkz. Mizzâ, *Tuhfetü’l-Esrâf bi ma’rifeti’l-etraf*, (İbn Hacer’in *en-Nüketü’z-zurâf ‘ale’l-Etrâfı* ile birlikte), nşr. Abdussamed Şerefüddîn, işraf: Zühayr eş-Şâviş (Hindistan: ed-Dâru’l-Kayyime, Beyrut: el-Mektebü’l-İslâmî, 1403/1983), 9/108 (No. 591); a.mlf., *Tebzîbü’l-Kemâl*, 32/200-201 (No. 7026); Heysemî, *Mecma’u’z-zevâid*, 4/58; Bûsîrî, *Misbâhu’z-zejjâce*, 3/317 (No. 3225); İbn Hacer, *Tebzîbü’l-Tebzîb*, 11/303 (No. 8073); a.mlf., *Takrîbü’l-Tebzîb*, 1079 (No. 7804); el-Elbânî, *İrvâu’l-galîl*, 4/389; a.mlf., *Silsiletü’l-ehâdisi’s-sabîha*, 4/652; 5/580-581 (No. 2452); a.mlf., *Sabîhu’l-Câmi’i’s-sağır ve ziyâdetuh* (Beyrut: el-Mektebü’l-İslâmî, 1408/1988), 2/1348 (No. 8108); a.mlf., *Sabîhu Süneni İbn Mâce*, (Riyâd: Mektebetü’l-Meârif, 1417/1997), 3/93 (No. 2581/3225); Şuayb el-Arnâvût, *Şerhu Müşkilü’l-âsâr Tabkiki*, 3/76, 2 nolu dipnot; Sâlim Alî Râşid eş-Şiblî - Muhammed Halîfe Muhammed er-Rebâh, *Abkâmu’l-mevlûd*, 77; Amr Abdülmun’im Selîm, *İ’lâü’s-sünen*, 121-122.

¹⁷⁷ Bkz. Mâlik, *el-Muvatta’*, “Akîka”, 7, 2/502; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 5/116 (No. 24264 İbn Şihâb ez-Zührî’den); Nevevî, *el-Mecmû’*, 8/428-429, 432; İbnü’l-Kayyim, *Tuhfetü’l-mevlûd*, 126-130 (çev., 60-63); İbn Hacer, *Fethu’l-bârî*, 9/508; Hür el-Âmilî, *Tafsîlü vesâ’ilî’s-Şî’a*, 21/429 (No. 27500, 27501); el-Elbânî, *İrvâu’l-galîl*, 4/388-389; Hüsâmeddîn b. Mûsâ Afâne, *el-Mufassal fi abkâmi’l-akîka* (Kudüs/Filistin 2003/1424), 120-125; Sâlim Alî Râşid eş-Şiblî - Muhammed Halîfe Muhammed er-Rebâh, *Abkâmu’l-mevlûd*, 77-79; Amr Abdülmun’im Selîm, *İ’lâü’s-sünen*, 121-122; Ahmed el-İsevî, *Abkâmu’t-tıf*, 190-191; Fahrettin Atar, “Akîka”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1989), 2/363; Ateş, *İslâm’a Göre Cahiliye ve Ehl-i Kitap Örf ve Âdetleri*, 216-217; Sarı, *Hadislerde Teşebbüh Yasağı*, 128-129.

eş-Şeybânî (ö. ?) ⇒ Ebû Ca'fer [Muhammed el-Bâkır b. Ali Zeynel'âbidîn b. el-Hüseyin b. Ali b. Ebî Tâlib] (ö. 114/733 [?]) tarîkinden rivâyet etmiştir.¹⁷⁸

Hadisin isnâdı, başta büyük dedesi Ali b. Ebî Tâlib olmak üzere kendilerine ulaşamadığı sahâbîlerden mürsel rivâyetleriyle bilinen Ebû Ca'fer Muhammed el-Bâkır¹⁷⁹ (ö. 114/733 [?]), büyük babaanesi Hz. Fâtıma'ya (ö. 11/632) yetişemediği için munkatıdır.¹⁸⁰

Hz. Peygamber dışında mâsum olduklarına inandıkları imâmların söz, fiil ve takrîrlerini de sünnet sayan Şia'nın¹⁸¹ hadis kaynaklarında da Hz. Fâtıma'dan naklen buna benzer rivâyetlere, Ali (b. Mûsâ el-Kâzım) er-Rızâ (ö. 203/818) ⇒ babalarından ⇒ Ali Zeynel'âbidîn (b. el-Hüseyin) (ö. 94/713) tarîkinden yer verilmiştir. Ancak bu rivâyetlerde Hz. Fâtıma'nın çocuğunu sünnet ettirdiğine dair bir şey zikredilmemiştir.¹⁸² Bu rivâyetlerin isnâdı da, Ali Zeynel'âbidîn (b. el-Hüseyin b. Ali b. Ebî Tâlib) (ö. 94/713), babaanesi Hz. Fâtıma'ya (ö. 11/632) yetişemediği için munkatıdır.¹⁸³ Zira 38/659 yılında Medine'de doğan Ali Zeynel'âbidîn, Hz. Fâtıma'nın vefatından 27 yıl sonra doğmuştur.¹⁸⁴ Üstelik Ali Zeynel'âbidîn de başta dedesi Ali b. Ebî Tâlib olmak üzere kendilerine ulaşamadığı sahâbîlerden yaptığı mürsel rivâyetlerle bilinmektedir.¹⁸⁵

¹⁷⁸ İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 5/115 (No. 24258) ve İbn Ebî Şeybe'den rivâyetle İbnü'l-Münzir, *el-İşrâf*, 3/424; İbn Abdilberr, *et-Tembûd*, 8/394.

¹⁷⁹ Tirmizî, "Edâhî", 19 (No. 1519); İbn Ebî Hâtım, *el-Merâsîl*, nşr. Şükrullâh b. Ni'metullâh el-Kavcânî (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1418/1998), 185-186 (No. 672-676); Mizzî, *Tebzîbü'l-Kemâl*, 26/137-138; İbn Hacer, *Tebzîbü't-Tebzîb*, 9/303, 304; Mustafa Öz, "Muhammed el-Bâkır", *Türkiye Diyanet Vakefi İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2005), 30/506. Bkz. Ömer Özpınar, *Şii Hadis Tarihi* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2018), 192 (191-196), 314-316; Yusuf Suiçmez, *Şia Hadis Tarihi Hz. Muhammed'in Söz İle Fülllerinin Şii İmamlara Nispeti* (İstanbul: Endülüs Yayınları, 2018), 102 (99-103).

¹⁸⁰ Mizzî, *Tebzîbü'l-Kemâl*, 26/136-142 (No. 5478); İbn Hacer, *Tebzîbü't-Tebzîb*, 9/303-304 (No. 6441); a.mlf., *Takrîbü't-Tebzîb*, 879 (No. 6191); Sâlim Alî Râşid eş-Şiblî - Muhammed Halife Muhammed er-Rebâh, *Abkâmu'l-mevlûd*, 111; Mer'î b. Ahmed el-Halkî, *el-Hitân ve abkâmu'v*, 169; Suiçmez, *Şia Hadis Tarihi*, 102.

¹⁸¹ Bkz. Ahmet Yücel, *Hadis Tarihi* (İstanbul: İFAV, 2012), 66-67; Özpınar, *Şii Hadis Tarihi*, 174-191; Suiçmez, *Şia Hadis Tarihi*, 21-53; Salih Kesgin, *Hadisleri Anlama Sorunu* (İstanbul: İSAM Yayınları, 2019), 167-169.

¹⁸² Örneğin bu bu rivâyetlerden birine "Hz. Fâtıma, Hasan ve Hüseyin adına akıka kurbanı kesti ve onları doğurtan ebeye bir koyun budu ve bir dinar verdi." lafzıyla yer verilirken, diğer bir rivâyete "Hz. Fâtıma, Hüseyin'i (bazı rivâyetlerde Hasan ve Hüseyin'i) doğurunca Hz. Peygamber yedinci gün şunları yapmayı emretti: ..." lafzıyla yer verilmiş ancak çocukların sünnetine dair herhangi bir şey zikredilmemiştir. Bkz. Ali er-Rızâ, Ebû'l-Hasen Alî er-Rızâ b. Mûsâ el-Kâzım, *Sahîfetü'l-İmâmî'r-Rızâ aleyhi's-selâm*, nşr. Muhammed Mehdî Neced (Meşhed: el-Mu'temerü'l-Âlemî li'l-İmâmî'r-Rızâ, 1406/1985), 271 (No. 12); Küleynî, *el-Kâfî*, 6/22 (No. 21/2); İbn Bâbeveyh, *Uyûnü abbâri'r-Rızâ*, nşr. Seyyid Mehdî el-Hüseyinî el-Lâhûrî (Kum: Menşûrâtü'ş-Şerîfî'r-Rızâ, 1378/1957), 2/50 (No. 170); Tabersî, *Mekârimü'l-ablak*, 294; Meclisî, *Bihârü'l-ewâr*, 101/109 (No. 8, 9); 101/110-112 (No. 18); 101/112 (No. 22, 23).

¹⁸³ Mizzî, *Tebzîbü'l-Kemâl*, 20/382-404 (No. 4050); İbn Hacer, *Tebzîbü't-Tebzîb*, 7/259-262 (No. 4880); a.mlf., *Takrîbü't-Tebzîb*, 693 (No. 4749); Suiçmez, *Şia Hadis Tarihi*, 95-99.

¹⁸⁴ Mizzî, *Tebzîbü'l-Kemâl*, 20/402-404; İbn Hacer, *Tebzîbü't-Tebzîb*, 7/261-262; Ahmet Saim Kılavuz, "Zeynelâbidîn", *Türkiye Diyanet Vakefi İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44/365; Suiçmez, *Şia Hadis Tarihi*, 95.

¹⁸⁵ İbn Ebî Hâtım, *el-Merâsîl*, 139 (No. 503); Mizzî, *Tebzîbü'l-Kemâl*, 20/383, 388; İbn Hacer, *Tebzîbü't-Tebzîb*, 7/260; Özpınar, *Şii Hadis Tarihi*, 310-311; Suiçmez, *Şia Hadis Tarihi*, 97-99.

2.4. Ali b. Ebî Tâlib (ö. 40/661) Hadisi

(...) داود بن سليمان قال: حَدَّثَنِي (حَدَّثَنَا) علي بن موسى الرضا، قال: حَدَّثَنِي (أَخْبَرَنَا) أبي، عن أبيه جعفر بن محمد، عن أبيه محمد بن علي، عن أبيه علي بن الحسين، عن أبيه عن علي بن أبي طالب رضي الله عنه قال: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اِحْتَبُوا أَوْلَادَكُمْ يَوْمَ السَّابِعِ فَإِنَّهُ أَطْهَرُ وَأَسْرَعُ نَبَاتًا لِلْحَمِّ وَأَرْوَحُ لِلْقَلْبِ»، وقال: «إِنَّ الْأَرْضَ تَنْجُسُ مِنْ بَوْلِ الْأَقْلَفِ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا».

“Çocuklarınızı yedinci gün sünnet edin. Çünkü bu daha temizdir, etin büyümesini daha hızlı sağlar ve kalp için daha rahatlatıcıdır.”

Hadisi bu lafızla Deylemî (ö. 558/1163) ve Ebû Hafs Ömer b. Abdullah b. Zâzân el-Kazvî'nin (ö. 385/995) *el-Fevâid*'inden naklen Müttakî el-Hindî (ö. 975/1567),

«اِحْتَبُوا أَوْلَادَكُمْ يَوْمَ السَّابِعِ فَإِنَّهُ أَطْهَرُ وَأَسْرَعُ نَبَاتًا لِلْحَمِّ»، وقال: «إِنَّ الْأَرْضَ تَنْجُسُ مِنْ بَوْلِ الْأَقْلَفِ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا»

“Çocuklarınızı yedinci gün sünnet edin. Çünkü bu daha temizdir ve etin büyümesini daha hızlı sağlar. Muhakkak ki yeryüzü, sünnetsizin idrarı nedeniyle kırk sabah kirli kalır.” lafzıyla ise İbn Asâkir (ö. 571/1176) ve Ebû Ahmed Dâvûd b. Süleymân b. Yûsuf el-Gâzî el-Kazvî el-Cürcânî'nin (ö. ?) Ali b. Mûsâ er-Rızâ'ya¹⁸⁶ (ö. 203/818) dayandırdığı uydurma bir nüshadan¹⁸⁷ Zehebî ve İbn Hacer, Dâvûd b. Süleymân el-Cürcânî ⇒ Ali (b. Mûsâ el-Kâzım) er-Rızâ (ö. 203/818) ⇒ babam Mûsâ el-Kâzım (ö. 183/799) ⇒ babası Ca'fer (es-Sâdık) b. Muhammed (el-Bâkır) (ö. 148/765) ⇒ babası Muhammed el-Bâkır (b. Ali) (ö. 114/733 [?]) ⇒ babası Ali Zeynelâbidîn (b. el-Hüseyn) (ö. 94/713) ⇒ babası el-Hüseyn b. Ali (ö. 61/680) ⇒ Ali b. Ebî Tâlib (ö. 40/661) tarîkiyle¹⁸⁸ Hz. Peygamber'den rivâyet etmişlerdir.¹⁸⁹

¹⁸⁶ Ali b. Mûsâ er-Rızâ b. Ca'fer b. Muhammed b. Ali b. el-Hüseyn b. Ali b. Ebî Tâlib. Bkz. Zehebî, *Mîzânü'l-İtidâl*, 1/161; Sâlim Alî Râşid eş-Şiblî - Muhammed Halife Muhammed er-Rebâh, *Abkâmu'l-mevlûd*, 111; Mer'î b. Ahmed el-Halkî, *el-Hitân ve abkâmu*, 169; Suiçmez, *Şia Hadis Tarihi*, 118-124.

¹⁸⁷ Zehebî'nin haber verdiği göre bu uydurma nüshayı Dâvûd b. Süleymân el-Cürcânî'den, Ali b. Muhammed b. Mihreveyh el-Kazvîni es-Sadûk (ö. 335/947) rivâyet etmiştir. Zehebî, *Mîzânü'l-İtidâl*, 2/8. Ay. bkz. İbn Asâkir, *Tebyînü'l-İmtinân*, 42 (No. 23); Mizzâ, *Tebzîbü'l-Kemâl*, 21/148; Zehebî, *Mîzânü'l-İtidâl*, 3/158; İbn Hacer, *Tebzîbü'l-Tebzîb*, 7/327. Zehebî'nin sözünü ettiği Ali er-Rızâ'ya nispet edilen bu nüsha, Şia ulemâsı tarafından müteaddid kereler basılmış olup (Leknev, 1883; Lahor, 1302) bizim çalışmamızda kullandığımız baskı Muhammed Mehdi Nefes tarafından *Sabîfetü'l-İmâmî'r-Rızâ aleybi's-selâm* adıyla basılan nüshadır (Meşhed: el-Mu'temerü'l-Âlemî li'l-İmâmî'r-Rızâ, 1406/1985). Eser ve baskıları hakkında bkz. Ahmet Saim Kılavuz, “Ali er-Rızâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1989), 2/437; Suiçmez, *Şia Hadis Tarihi*, 119.

¹⁸⁸ Bu isnâd, İsnâaşeriyye'nin on iki imâmının baştan ilk sekizinin müteselsil rivâyetidir (Rivâyette sondan başa doğrudur): Ali b. Ebî Tâlib (ö. 40/661), [Hasan b. Ali (ö. 49/669)], Hüseyin b. Ali (ö. 61/680), Ali Zeynelâbidîn (ö. 94/713 [?]), Muhammed el-Bâkır (ö. 114/733), Ca'fer es-Sâdık (ö. 148/765), Mûsâ el-Kâzım (ö. 183/799), Ali er-Rızâ (ö. 203/818). Bkz. Ethem Ruhi Fırlâh, “İsnâaşeriyye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 23/143; Suiçmez, *Şia Hadis Tarihi*, 74-124; Kesgin, *Hadisleri Anlama Sorunu*, 168.

¹⁸⁹ Ebû Hafs Ömer b. Abdullah b. Zâzân el-Kazvîni, *el-Fevâid*, [bkz. Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-'ummâl fî süneni'l-akvâl ve'l-ef'âl*, nşr. Bekrî Hayyânî - Saffet es-Sakkâ (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1401/1981), 16/436 (No. 45312)]; Deylemî, *Müsnedü'l-firdevs*, 1/90 (No. 292); İbn Asâkir, *Tebyînü'l-İmtinân*, 42 (No. 23); Zehebî, *Mîzânü'l-İtidâl*, 2/8; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, 2/417. Zehebî'nin sözünü ettiği Ali er-Rızâ'ya nispet edilen bu nüshada ilgili rivâyet hadisin sonunda yer alan “Muhakkak ki yeryüzü, sünnetsizin idrarı nedeniyle kırk sabah kirli kalır.”

Zehebî'nin sözünü ettiği Ali er-Rızâ'ya nispet edilen nüshada ilgili rivâyet, Dâvûd b. Süleymân el-Cürcânî yoluyla Ali er-Rızâ'dan itibaren aynı isnâdla “Çocuklarınızı yedinci gün sünnet edin. Çünkü bu daha temizdir ve etin büyümesini daha hızlı sağlar.” lafzıyla Hz. Peygamber'den rivâyet edilmiştir.¹⁹⁰

Hadisin isnâdında İmâm Zehebî ve Hâfız İbn Hacer'in de işaret ettikleri gibi yalancılıkla itham edilmiş Dâvûd b. Süleymân el-Cürcânî vardır.¹⁹¹ Hadis bu nedenle mevzûdur/uydurmadır.¹⁹²

Şia hadis kaynaklarında buna benzer rivâyetler Hz. Ali'nin ismi zikredilmeden doğrudan Ca'fer es-Sâdık ⇒ babalarından veya Ali er-Rızâ ⇒ babalarından ⇒ Ali Zeynel'âbidîn tarikînden mürsel-merfû olarak nakledilmiştir.¹⁹³ Örneğin bu rivâyetlerden biri “Çocuklarınızı yedinci gün sünnet edin. Çünkü bu daha temizdir ve etin büyümesini daha hızlı sağlar. Muhakkak ki yeryüzü, sünnetsizin idrarı nedeniyle kırk sabah kirli kalır.” lafzıyla Mûsâ b. Tarîf el-Kûfî ⇒ el-Hüseyn b. Ulvân el-Kelbî ⇒ Ca'fer es-Sâdık ⇒ babası Muhammed el-Bâkır yoluyla doğrudan Hz. Peygamber'den mürsel-merfû olarak rivâyet edilmiştir.¹⁹⁴ Hadisin isnâdında yalancılıkla ve hadis uydurmakla itham edilmiş Mûsâ b. Tarîf el-Kûfî¹⁹⁵ ile el-Hüseyn b. Ulvân el-Kelbî¹⁹⁶ vardır. Hadis bu nedenle uydurmadır.

Ali er-Rızâ, İbn Hacer'in dediği gibi sadûk olup kusur kendisinde değil, kendisinden hadis rivâyet eden râvilerdedir.¹⁹⁷ Zehebî'nin belirttiğine göre kendisinden rivâyette bulunanlar genellikle zayıf râvilerdir.¹⁹⁸ İbn Hibbân bu durumu şöyle ifade etmektedir: “Çocukları ve taraftarları özellikle de Ebu's-Salt dışındaki râviler, Ali er-Rızâ'dan rivâyet ettikleri zaman hadisine itibar etmek gerekir. Çünkü kendisinden rivâyet edilen bâtil

---

ziyadesi olmadan sadece “Çocuklarınızı yedinci gün sünnet edin. Çünkü bu daha temizdir ve etin büyümesini daha hızlı sağlar.” lafzıyla rivâyet edilmiştir. Ali er-Rızâ, *Sabîfetü'l-İmâmi'r-Rızâ aleyhi's-selâm*, 82 (No. 6). Deylemî, hadisin sonunda yer alan “Muhakkak ki yeryüzü, sünnetsizin idrarı nedeniyle kırk sabah kirli kalır.” ziyâdesini bu hadisten bağımsız olarak zikrettiği başka bir hadisin sonunda “Muhammed'in nefsi elinde olan Allah'a yemin olsun ki, muhakkak yeryüzü, sünnetsizin idrarı nedeniyle kırk sabah kirli kalır.” lafzıyla ayrıca İbn Ömer'den nakletmiştir. Ancak bu rivâyette hadisin baş tarafında zikredilen “Çocuklarınızı yedinci gün sünnet edin. Çünkü bu daha temizdir, etin büyümesini daha hızlı sağlar ve kalp için daha rahatlatıcıdır.” lafzı yer almamaktadır. Deylemî, *Müsnedü'l-firdens*, 3/236 (No. 4701).

¹⁹⁰ Ali er-Rızâ, *Sabîfetü'l-İmâmi'r-Rızâ aleyhi's-selâm*, 82 (No. 6).

¹⁹¹ Zehebî, *Mîzânü'l-i'tidâl*, 2/8; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, 2/417.

¹⁹² Amr Abdülmun'im Selîm, *Fethu'l-azîz*, 26-27; a.mlf., *Savnü'ş-şer'i'l-banîf bi beyâni'l-mevdû' ve'd-dâif* (Tantâ: Dâru'd-Dıyâ', 1419-1420/1998-2000), 1/269-270 (No. 183); Sâlim Alî Râşid eş-Şiblî - Muhammed Halîfe Muhammed er-Rebâh, *Abkâmu'l-mevlûd*, 111; Mer'î b. Ahmed el-Halkî, *el-Hitân ve abkâmuh*, 178.

¹⁹³ Küleynî, *el-Kâfî*, 6/23-24 (No. 23/1-3); İbn Bâbeveyh, *Men lâ yabdurühü'l-fakîh*, 3/321-322 (No. 4725); a.mlf., *Uyûnü abbâri'r-Rızâ*, 2/31 (No. 19); Tabersî, *Mekârimü'l-ahlak*, 296, 296-297; Hür el-Âmilî, *Tafsîlü vesâ'ilü's-Şî'a*, 21/433 (No. 27512); 21/434-435 (No. 27514-27516); 21/439 (No. 27527); Meclisî, *Bihârü'l-envâr*, 101/108 (No. 4); 101/109-110 (No. 12); 101/110 (No. 16); 101/112 (No. 19, 20).

¹⁹⁴ Meclisî, *Bihârü'l-envâr*, 101/108 (No. 4).

¹⁹⁵ Zehebî, *Mîzânü'l-i'tidâl*, 4/208 (No. 8884); İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, 6/121-122 (No. 422).

¹⁹⁶ Hatîb el-Bağdâdî, Ebû Bekr Ahmed b. Alî b. Sâbit el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* (Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, ts.), 8/62-64 (No. 4138); Zehebî, *Mîzânü'l-i'tidâl*, 1/542-543 (No. 2027); İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, 2/299-300 (No. 1244).

¹⁹⁷ İbn Hacer, *Takerbü't-Tehzîb*, 705 (No. 4838).

¹⁹⁸ Zehebî, *Siyerü a'lâmi'n-nübelâ'*, 9/392. Krş. Suîçmez, *Şia Hadis Taribi*, 119.

haberlerdeki sorumluluk ve günah Ebu's-Salt, kardeşleri ve taraftarlarıdır. Yoksa Ali er-Rızâ'nın kendisi yalan söylemekten uzak, yüce biridir."¹⁹⁹

Ali er-Rızâ'nın hadiste kaynağı babası Mûsâ el-Kâzım'dır. Kendisinden de oğlu Muhammed el-Cevâd (ö. 220/835), Ebû Osman el-Mâzinî en-Nahvî (ö. 249/863), Ebu's-Salt Abdüsselâm b. Sâlih el-Herevî (ö. 232 veya 236/847 veya 850), Dâvûd b. Süleymân el-Cürcânî (ö. ?), Eyyûb b. Mansûr en-Nisâbûrî (ö. ?), Ali b. Mehdî b. Sadaka b. Hişâm el-Kâdî (ö. ?), Ahmed b. Âmir b. Süleymân et-Tâî (ö. ?), babası Âmir b. Süleymân et-Tâî (ö. ?) ve Abdullah b. el-Abbâs el-Kazvînî (ö. ?) gibi râviler hadis rivâyet etmişlerdir.²⁰⁰ Ancak bazıları mezkûr sahîfenin râvisi olan bu râvilerin çoğu, hadis ilminde yalancılıkla veya hadis uydurma ile itham edilmiş aşırı Şîî metrûk râvilerdir.²⁰¹ Nitekim İbn Hibbân'nın da özellikle belirttiği gibi Ali er-Rızâ, babası Mûsâ el-Kâzım'dan Ebu's-Salt ve diğerlerinin kendisinden naklettiği garip ve hayret verici haberler rivâyet etmiştir.²⁰² Aynı hususu Ebü'l-Muzaffer es-Sem'ânî (ö. 489/1096) ve İbnü'l-Kayserânî Muhammed b. Tâhir (ö. 507/1113) de ifade etmektedirler.²⁰³ Zehebî bu konuyla ilgili olarak İbn Tâhir'in (İbnü'l-Kayserânî) "Babasından garip ve hayret verici haberler rivâyet eder." sözünü naklettikten sonra şöyle demiştir: "Bu durum tamamen Ali er-Rızâ'ya isnâd edilen senedin sübûtuyla ilgilidir. Yoksa dedesi Ca'fer es-Sâdık'a yalan isnâd edildiği gibi kendisine de yalan ve ortalıkta dolaşan uydurma bir nüsha isnâd edilmiştir. Kendisinden, yalancılıkla itham edilenlerden biri olan Ebu's-Salt el-Herevî rivâyette bulunmuştur. Ali b. Mehdî el-Kâdî'nin ondan rivâyet ettiği bir nüsha mevcuttur. Yine Ebû Ahmed Âmir b. Süleymân et-Tâî'nin ondan rivâyet ettiği büyük bir nüsha vardır. Dâvûd b. Süleymân el-Kazvînî'nin de ondan rivâyet ettiği bir nüsha bulunmaktadır."²⁰⁴ Zehebî Ali er-Rızâ'ya isnâd edilen bu yalan haberlerin ve uydurma nüshaların sorumlusunun genel olarak Râfîzîler olduğunu belirtmektedir.²⁰⁵ Bu açıklamalardan, bazı rivâyetlerdeki sorunların kendisinden nakilde bulunan râvilerden kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Daha önce de zikredildiği gibi Ali Zeynel'âbidîn başta dedesi Ali b. Ebî Tâlib olmak üzere kendilerine ulaşamadığı sahâbîlerden yaptığı mürsel rivâyetlerle bilinmektedir.

Ca'fer es-Sâdık ta Ebû Bekir Ayyâş (ö. 193/809) ve İbn Adî'nin (ö. 365/976) dedikleri gibi isim vermeden babalarından yaptığı rivâyetlerle meşhurdur.²⁰⁶

¹⁹⁹ İbn Hibbân, *es-Sikât*, 8/456 (No. 14411).

²⁰⁰ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, 21/148-149; Zehebî, *Siyerü a'lâmi'n-nübelâ'*, 9/388; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 7/327.

²⁰¹ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 7/328. Bkz. Kılavuz, "Ali er-Rızâ", 2/437.

²⁰² Sözünün devamında "Sanki o vehmeder ve hata ederdî." demektedir. İbn Hibbân, *Kitâbü'l-Mecrûbîn mine'l-muhaddisîn ve'd-du'âfâ' ve'l-metrûkîn*, nşr. Mahmûd İbrâhim Zâyed (Hale: Dârü'l-Va'y, 1395-1396/1975-1976), 2/106 (No. 678). Bkz. Zehebî, *Siyerü a'lâmi'n-nübelâ'*, 9/389-390; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 7/327.

²⁰³ Zehebî, *Mizânü'l-i'tidâl*, 3/158 (İbnü'l-Kayserânî'nin sözü); İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 7/328 (es-Sem'ânî'nin sözü).

²⁰⁴ Zehebî, *Mizânü'l-i'tidâl*, 3/158.

²⁰⁵ Zehebî, *Siyerü a'lâmi'n-nübelâ'*, 9/392.

²⁰⁶ İbn Adî, *el-Kâmil*, 2/555; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, 5/77, 78; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 2/93. Bkz. Özpınar, *Şîî Hadis Taribi*, 192 (191-196), 314; Suiçmez, *Şia Hadis Taribi*, 102, 104-106, 110, 113.

2.5. Hz. Âişe (ö. 58/678) Hadisi

حدیث: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ يَوْمَ السَّابِعِ مِنْ وِلَادَتِهِمَا» الْحَاكِمُ، وَالْبَيْهَقِيُّ مِنْ حَدِيثِ عَائِشَةَ.

“Hz. Peygamber, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’i doğumlarının yedinci günü sünnet ettirdi.”

Hadisi bu lafızla *Telbîsu'l-habîr* adlı eserinin “Kitâbu'l-Hitân” bölümünde nakleden İbn Hacer, hadisin bu lafızla Hz. Âişe’den Hâkim (ö. 405/1014) ve Beyhakî (ö. 458/1066) tarafından rivâyet edildiğini belirtmiştir.²⁰⁷ Oysa ki hadis Hâkim,²⁰⁸ Beyhakî²⁰⁹ ve diğer muharricler²¹⁰ tarafından “Hz. Peygamber, (doğumlarının) yedinci günü Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin adına akîka kurbanı (ikişer koç) kesti, isimlerini koydu ve saçlarını traş etmek suretiyle başlarından ezayı bertaraf etti.” lafızıyla rivâyet edilmiştir.

عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: «عَقَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ (شَاتَيْنِ شَاتَيْنِ) يَوْمَ السَّابِعِ، وَسَمَّاهُمَا، وَأَمَرَ أَنْ يُحَاطَ عَنْ رُؤُوسِهِمَا الْأَذَى».

Hadiste Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’in sünnetinden bahsedilmemiştir. Zaten İbn Hacer aynı eserin “Kitâbu'l-Akîka” bölümünde hadisin yukarıdaki lafızla İbn Hibbân, Hâkim ve Beyhakî tarafından rivâyet edildiğini söylemiş rivâyette Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’in sünnetine dair herhangi bir şey zikretmemiştir.²¹¹ Oradaki lafzı şöyledir:

«أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَقَّ عَنْ الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ يَوْمَ السَّابِعِ، وَسَمَّاهُمَا، وَأَمَرَ أَنْ يُحَاطَ عَنْ رُؤُوسِهِمَا الْأَذَى» .

Sonuç olarak İbn Hacer’in *Telbîsu'l-habîr* adlı eserinde kendilerinden nakilde bulunduğu muharriclerin hiçbirinin hadisi bu ziyade ile rivâyet etmemiş olmaları, ayrıca İbn Hacer’in bizzat kendisinin “Kitâbu'l-Hitân” bölümünden farklı olarak “Kitâbu'l-Akîka” bölümünde, hadise ilgili ziyade ile yer vermemiş olması hadisin bu ziyadeyle sâbit olmadığını açıkça göstermektedir.

2.6. Değerlendirme

Çocukların yedi günlükken sünnet edilmesini öngören hadislerden Câbir ve İbn Abbâs kanalıyla aktarılan merfû hadisler, hem isnâd hem de metin açısından münkerdir. Hz. Fâtıma’dan mevkuף olarak rivâyet edilen hadis isnâden munkatıdır. Diğer iki merfû hadisten Hz. Ali hadisi mevzu/uydurma, Hz. Âişe hadisi ise ilgili ziyadeyle sâbit değildir. Bu nedenle el-Elbânî, Abdülazîm Bedevî, Sâlim Alî Râşid eş-Şiblî ve Muhammed Halîfe Muhammed er-

²⁰⁷ İbn Hacer, *Telbîsu'l-habîr*, 4/155 (No. 2141/3).

²⁰⁸ Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/237.

²⁰⁹ Beyhakî, *Şu’abü'l-îmân*, 9/299.

²¹⁰ Ebû Ya’lá, *el-Müsned*, 8/17 (No. 4521); İbn Hibbân, *el-Müsnedü's-sabîb (el-İhsân fî takrîbi Sabîhi İbn Hibbân tertîbiyle)*, 12/127 (No. 5311); İbn Adî, *el-Kâmil*, 6/2231. Bkz. Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, 4/57-58.

²¹¹ İbn Hacer, *Telbîsu'l-habîr*, 4/269 (No. 2319).

Rebâh'ın ilk üç hadisin bütün tarîklerinin birlikte değerlendirilmesi durumunda bir aslının olabileceği bu nedenle de hasen sayılmaları gerektiğini ifade eden görüşleri²¹² isabetli değildir. Zira Amr Abdülmun'im Selîm ve Ahmed el-İsevî'nin de ifade ettikleri gibi özellikle ilk iki hadisteki (Câbir ve İbn Abbâs hadisleri) şiddetli nekâret²¹³ nedeniyle bu iki hadisin birbirini takviye etmesi hadis ilmi açısından mümkün değildir.²¹⁴ Üçüncü hadis olan Hz. Fâtıma hadisi ise ifade edildiği gibi isnâden munkatı olmasının yanısıra mevkûftur. Diğer iki hadisten Hz. Ali hadisi mevzû/uydurma, Hz. Âişe hadisi ise ilgili ziyadeyle gayri sâbittir. Bu hususa ilaveten İbn Abbâs'ın sözünü ettiği "Sahâbîler, müdrîk oluncaya kadar çocuklarını sünnet etmezlerdi." uygulamasının karşısında yer alan çocukların yedinci gün sünnet edilmesi uygulamasının münkerliği/nekâreti de ortadadır. Zira İbn Abbâs'ın söz ettiği uygulama Buhârî rivâyetiyle sâbitken çocukların yedinci gün sünnet edilmesi uygulaması zayıf hatta mevzû yollardan rivâyet edilmiştir.

Sonuç

Erkeklik organının ucundaki fazla derinin kesilmesi işlemi demek olan hitân/sünnet, kökeni hangi kült ve inanca dayanırsa dayansın, binlerce yıldan beri olduğu gibi bugün de Yahudi ve Müslüman toplumlar arasında dinî amaçla yerine getirilen bir uygulamadır. Yahudi ve İslâm kaynaklarına göre sünnet âdeti, Hz. İbrâhim'e dayanmaktadır. Hz. İbrâhim'in sünnet olma gelenliğini, oğlu Hz. İsmâil'in soyundan geldiği belirtilen Araplar da devam ettirmişlerdir.

İbn Abbâs'ın "Rasûlullah vefat ettiğinde sen kaç yaşlarındaydın?" sorusuna "Ben o zamanlar sünnet olmuş bir çocuktum. Sahâbîler, müdrîk oluncaya kadar (ergenlik çağına girmedikçe) çocuklarını sünnet etmezlerdi." şeklinde verdiği cevap, sahâbe topluluğunun çocuk sünnetinin vaktiyle ilgili uygulamasının bir özeti mâhiyetindedir. Zira bu cevap sahâbenin bulûğ çağına yaklaşıncaya kadar çocuklarını sünnet etmediklerini açıkça göstermektedir. Bu uygulama ise yukarıdaki beş hadiste ifade edilen çocukların yedinci gün sünnet edilmesi hususuna aykırıdır. Nitekim başta İmâm Ebû Hanîfe, İmâm Mâlik ve Ahmed b. Hanbel olmak üzere fukahâdan gelen görüşler genel olarak, İbn Abbâs'ın cevabında ifade edilen sahâbe topluluğunun çocuk sünnetinin vaktiyle ilgili uygulamasını destekler niteliktedir.

Sünnet olma dönemi/yaşı farklı olmakla birlikte ortak kanaat çocukluk dönemidir. Sünnetin hangi yaşlarda yapılacağı hususunda da ittifak sağlanamamış, doğum ile bulûğ yaşı arasında herhangi bir zamanda yapılabileceği ifade edilmiştir. Sünnetin ve sünnet töreninin çocuğun hâfızasında dinî motiflerle bezenmiş bir hâtıra olarak yer tutmasının, dinî değerlere

²¹² el-Elbânî, *İrvâu'l-galîl*, 4/379-385 (No. 1164); a.mlf., *Temâmü'l-minne*, 67-69; Şâdi b. Muhammed b. Sâlim Âlu Nu'mân, *Câmiu türrâsi'l-Allâme el-Elbânî*, 1/453-454; Abdülazîm Bedevî, *el-Vecîz fî fikhi's-sünne ve'l-kitâbi'l-aşîz* (Mansûre/Mısır: Dâru İbn Receb, 1420/2000) (*Ana Hatlarıyla İslam Fıkhi*, çev. M. Beşir Eryarsoy, İstanbul: Guraba, 2011), 30 (çev., 39); Sâlim Ali Râşid eş-Şiblî - Muhammed Halife Muhammed er-Rebâh, *Abkâmu'l-mevlûd*, 108-111.

²¹³ Hadisin veya râvinin münker olması. Bkz. Aydınlı, *Hadis Istıbları Sözlüğü*, 250.

²¹⁴ Amr Abdülmun'im Selîm, *Fethu'l-aşîz*, 27; Ahmed el-İsevî, *Abkâmu't-tifl*, 204-205.

bağlı bir kişilik kazanmasında olumlu bir rol üstlenebileceğini düşünen fakihler, çocuğu namaza alıştırmayla ilgili hadisleri de dikkate alarak temyiz ile bulûğ çağları arasındaki zaman diliminin sünnet için daha uygun olduğunu belirtmişlerdir. Buna karşılık çocuğun temyiz çağına ulaştığında kendini bu engeli aşmış halde bulmasının beden ve ruh sağlığı açısından daha yararlı olacağını düşünenlere göre sünnet doğumdan sonra geciktirilmeden küçük yaşta yapılmalıdır. Hz. Peygamber'in, torunları Hasan ve Hüseyin'i yedi günlükken sünnet ettirdiğine dair rivâyete dayanan Şâfîiler, çocuğun doğumun yedinci gününde sünnet edilmesini müstehap görürken bazı âlimler, sünnetin doğumun yedinci gününde yapılmasının Yahudi âdeti olduğu için mekruh olduğu görüşündedir. Halbuki Yahudilerin sünnet uygulamaları, Hz. Peygamber zamanında da sekizinci günde cereyan ediyordu. Bundan dolayı İslâm'da, doğumun sekizinci günü sünnet yapmak Yahudileri taklit sayılacağından mekruh kabul edilmiştir. Nitekim Hz. Peygamber, sünnetin doğumun sekizinci gününde olmasına dair Yahudi uygulamasını uygun görmemiş ve onlara muhalefet olsun diye torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i doğumlarının yedinci günü sünnet ettirmiştir. Bizim de kanaatimiz doğumun sekizinci günü çocukları sünnet yapmanın Yahudilik etkisinde gelişen bir uygulama olduğu yönündedir. Bu durumda, sünnetin doğumun yedinci günü yapılmasının mekruh olduğuna dair görüşün isabetli olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Öte yandan çocukların yedinci gün sünnet edilmesini öngören beş rivâyetten ilk ikisi merfû olmakla beraber isnâd ve metin açısından münker, üçüncüsü hem munkatı hem de mevkûftur. Merfû olan dördüncüsü ve beşincisinden ilki uydurma ikincisi ise mezkûr ziyadeyle sâbit değildir. Bununla birlikte İbn Abbâs'tan nakledilen "Sahâbîler, müdrük oluncaya kadar çocuklarını sünnet etmezlerdi." uygulamasıyla çelişen çocukların yedinci gün sünnet edilmesi uygulaması metin açısından da nekâret barındırmaktadır. Zira İbn Abbâs'ın söz ettiği uygulama Buhârî rivâyetiyle sâbitken çocukların yedinci gün sünnet edilmesi uygulaması üçü zayıf, biri uydurma, diğeri ise ilgili ziyadeyle sâbit olmayan yollardan nakledilmiştir.

Kaynakça

Abdülazîm Bedevî. *el-Vecîz fî fıkhi's-sünne ve'l-kitâbi'l-azîz*. Mansûre (Mısır): Dâru İbn Receb, 1420/2000. *Ana Hatlarıyla İslam Fıkhi*. çev. M. Beşir Eryarsoy. İstanbul: Guraba, 2011.

Abdürrezzâk es-San'ânî, Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmâm es-San'ânî. *el-Musannef*. nşr. Habîbu'r-Rahmân el-A'zamî. 12 Cilt. Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1403/1983.

Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî. *el-Müsned*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru Sâdır, 1398/1978.

Ahmed b. Kâsım el-'Ansi el-Yemânî es-San'ânî. *et-Tâci'ü'l-mezheb li abkâmi'l-mezheb şerhu metni'l-Ezhar fî fıkhi'l-eimmeti'l-ethâr*. 4 Cilt. San'â' (Yemen): Dâru'l-Hikmeti'l-Yemeniyye, 1414/1993.

Ahmed el-İsevî. *Abkâmu't-tıfıl*. takdîm Mustafâ el-'Adevî. Riyâd: Dârü'l-Hicra, 1413/1992.

Ahmed İsmâîl Şekûkânî – Sâlih Osman el-Lahhâm. *Mu'cemü esâmi'r-rivâti'llezîne terceme lebüümü'l-Allâme Muhammed Nâsruddîn el-Elbânî cerban ve ta'dîlen*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru İbn Hazm, 1421/2000.

Ahmed Muhammed Ahmed Tâhâ. *Hitânü'r-ricâl ve hifâdü'n-nisâ' dirâse ta'sliyye tatbikiyye min manzûri'l-fikhi'l-İslâmî ve't-tıbbi'l-muâsır*. İskenderiyye: Mektebetü'l-Vefâ' el-Kânûniyye, 1435/2014.

Ahmed Paşa. *Rebber-i hitân*. İstanbul: Mahmud Bey Matbaası, 1309.

Ahmet Şerbâsî. *Sorulu-Cevaplı İslâm Fıkhi*. 8 Cilt. İstanbul: Özgü Yayınları, 1998.

Akkayan, Taylan. “Bedenin Kültürel Gereksellerle Sakatlanması ve Söğüt'te Sünnet”. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarib Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi* 24 (2010), 37-68.

Akyüz, Vecdi. “Kur'ân ve Sünnette Ebeveyn ve Çocuk Hakları”. *Kur'ân ve Sünnete Göre Temel İnsan Hakları Tartışmalı İlmî Toplantı 21-22 Aralık 2013* (2014), 275-345.

Ali Hasen Abdülhamîd. *Dirâsât ilmiyye fî Sabîhi Müslim ve hüve'l-müsemma Keşfü'l-mu'lim bi ebâtüli Kitâbi Tenbîhi'l-müslim*. Riyad: Dâru'l-Hicra, 1412/1992.

Ali er-Rızâ, Ebü'l-Hasen Ali er-Rızâ b. Mûsâ el-Kâzım. *Sabîfetü'l-İmâmi'r-Rızâ aleybi's-selâm*. nşr. Muhammed Mehdî Necef. Meşhed: el-Mu'temerü'l-Âlemî li'l-İmâmi'r-Rızâ, 1406/1985.

Amr Abdülmun'im Selîm. *Fethü'l-aşîş bi't-ta'lîki alâ Kitâbi'l-Vecîz fî fikhi's-sünne ve'l-kitâbi'l-aşîş*. Tantâ: Dâru'd-Diyâ', 1424/2003.

Amr Abdülmun'im Selîm. *İ'lâü's-sünen bi beyâni's-sabîh ve'l-hasen*. Tantâ: Dâru'd-Diyâ', 1423/2003.

Amr Abdülmun'im Selîm. *Savmü's-ser'i'l-hanîf bi beyâni'l-mevdü' ve'd-daîf*. 2 Cilt. Tantâ: Dâru'd-Diyâ', 1419-1420/1998-2000.

Amr Abdülmun'im Selîm. *Tabrîru ahvâli'r-rivâti'l-mubtelefî fibim bi mâ lâ yücibu'r-red dirâse nakdiyye li kitâbi: Men tüküllime fibi ve hüve mensuk li'l-Hâfi'î'Zehebî*. Tantâ: Dâru'd-Diyâ', 1425/2005.

Arslantaş, Nuh. *Hz. Muhammed Döneminde Yahudiler*. İstanbul: Kuramer, 2016.

Atar, Fahrettin. “Akîka”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 2/363-364. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.

Ataseven, Âsaf. *Tarib Boyunca Sünnet*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları A.Ş., 2005.

Ateş, Ali Osman. *İslam'a Göre Cabiliye ve Ehl-i Kitab Örf ve Âdetleri*. İstanbul: Beyan Yayınları, 1996.

Aydın, Abdullah. *Hadis Istılabları Sözlüğü*. İstanbul: HADİSEVİ, 2006.

Aynî, Bedrüddîn Mahmûd b. Ahmed el-Aynî. *Umdetü'l-kârî fî şerhi Sabîhi'l-Bubârî*. 25 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.

- Barnabas İncili Hristiyanlığın Saklanan İncili.* çev. Kemal Özdemir. İstanbul: Nokta Kitap, ts.
- Begavî, Ebû Muhammed el-Hüseyn b. Mes'ûd el-Begavî. *Şerhu's-sünne.* nşr. Züheyr eş-Şâvîş - Şuayb el-Arnâvût. 16 Cilt. Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1403/1983.
- Beşşâr Avvâd Ma'rûf - Şuayb el-Arnâvût. *Tabrîru Takrîbi't-Tehzîb.* 4 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1417/1997.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî. *es-Sünenü'l-kübrâ* (Zeylinde İbnü't-Türkmânî'nin *el-Cevherü'n-nakî*'si ile birlikte). 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî. *Şu'abü'l-îmân.* nşr. Muhammed Sa'îd Zağlûl. 9 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1410/1990.
- Bezzâr, Ebû Bekr Ahmed b. Amr el-Bezzâr. *el-Müsned.* Bkz. Heysemî, *Keşfü'l-estâr an zevâidi'l-Bezzâr ale'l-Kütübî's-sitte.* nşr. Habîburrahmân el-A'zamî. 4 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1405/1985.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil. *Sabîhu'l-Buhârî.* nşr. Sâlih b. Abdülazîz Âlu's-Şeyh. Riyâd: Dâru's-Selâm, 1420/1999.
- Buhûtî, Mansûr b. Yûnus. *Keşşâfü'l-kınâ' an metni'l-İknâ'.* nşr. Hilâl Musaylihî Mustafâ Hilâl. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1402/1982.
- Buhûtî, Mansûr b. Yûnus. *er-Ravzü'l-mürbi' şerhu Zâdi'l-müstakni'.* nşr. Abdülkuddûs Muhammed Nezîr. Riyâd: Dâru'l-Müeyyed – Müessesetü'r-Risâle, ts.
- Burhâneddîn el-Buhârî, Burhânüddîn Mahmûd b. Ahmed. *el-Mubîtü'l-Burbânî fi'l-fıkhi'n-Nu'mânî fıkhi'l-İmâm Ebî Hanîfe radiyallâhu anh.* nşr. Abdülkerîm Sâmi el-Cündî. 9 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1424/2004.
- Bûsîrî, Şihâbüddîn Ahmed b. Ebî Bekr el-Busîrî. *Misbâhu'z-züccâce fî zevâidi İbn Mâce* (İbn Mâce'nin *Süneni*' ile birlikte). nşr. Ali Hasen Abdülhamîd. 4 Cilt. Riyâd: Mektebetü'l-Meârif, 1419/1998.
- Bozkurt, Nebi. "Sünnet (Hitan)". *Şâmil İslâm Ansiklopedisi.* 5/460-462. İstanbul: Şamil Yayıncılık, 1992.
- Bozkurt, Nebi. "Sünnet". *İslâm'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi.* 4/1842-1843. İstanbul, 2006.
- Bozkurt, Nebi. "Sünnet". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 38/157-159. Ankara: TDV Yayınları, 2010.
- Canan, İbrahim. *Hz. Peygamberin Sünnetinde Terbiye.* Tuğra Neşriyat, İstanbul, ts.
- Canan, İbrahim. *Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi.* 18 Cilt. Ankara: Akçağ Yayınları, 1988.
- Cemel, Süleymân b. Ömer el-Ezherî. *Fütûhâtü'l-vehbâb bi-tavzîbi Şerhi Menbeci't-tullâb.* 5 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.

Çinpolat, Salih. “Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam’da Sünnetin Yeri”. *Kırıkkale Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi (KİİFAD)* 2/3 (Kırıkkale 2017), 109-126.

Dalcı, Osman Salih. *İslâm’da Sünnet ve Merasimleri*. İstanbul: Şelâle Yayınları, 1976.

Dârekutnî, Ebü'l-Hasen Alî b. Ömer ed-Dârekutnî. *ed-Du‘afâ’ ve’l-metrûkûn*. nşr. Muvaffak b. Abdullah b. Abdülkâdir. Riyâd: Mektebetü'l-Meârif, 1404/1984.

Dârekutnî, *es-Sikât*. nşr. Muhammed Abdülmuid Hân. 9 Cilt. Haydarâbâd: Dâiretü'l-Meârifî'l-Osmâniyye, 1393/1973.

Deylemî, Ebû Mansûr Şhredâr b. Şîrûye b. Şhredâr. *Müsnedü'l-firdavs (Müsnedü firdavsî'l-abbâr/Firdavsü'l-abbâr bi mesûri'l-bitâb)*. nşr. Saîd b. Besyûnî Zağlûl. I-VI, Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1406/1986.

Dönmez, İbrahim Kâfi. “Şer’u men kablenâ”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 49/15-19. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.

Düzenli, Muhittin. *Hadislerde Gizli Kusurlar –İlet ve Şâz–*. İstanbul: İSAM Yayınları, 2016.

Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş’as es-Sicistânî. *es-Sünen. (Mevsûatü'l-hadîsi’s-şerîf el-Kütübü’s-Sitte içinde)*. nşr. Sâlih b. Abdülazîz b. Muhammed b. İbrahim Âlu’s-Şeyh. Riyâd: Dârü’s-Selâm, 1420/1999.

Ebû Ya’lâ, Ahmed b. Alî. *el-Müsned*. nşr. Hüseyin Selîm Esed. 14 Cilt. Dımaşk: Dârü'l-Me’mûn lî’t-Türâs, 1393/1973.

Eroğlu, Egemen. *Erkek Sünneti İnsanlık Tarihindeki Hikâyesi*. İstanbul: Amerikan Hastanesi Yayınları, 2011.

Eryiğit Bader, Aynur. “Sünnet Olma ve Kadın Sünneti”. *Eskişen: Anadolu İlahiyat Akademisi Araştırma Dergisi* 37 (Ankara, Kış 2018), 81-107.

Ettafeyyîş, Muhammed b. Yûsuf el-Adevî. *Şerhu Kitâbi’n-Nîl ve şifa’i’l-‘alîl*. 17 Cilt. Cidde: Mektebetü'l-İrşâd – Beyrut: Dârü'l-Feth, 1392-93/1972-73.

el-Elbânî, Muhammed Nâsiruddîn. *İrvâu'l-galîl fî tabrici ebâdîsi menâri’s-sebîl*. 9 Cilt. Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1405/1985.

el-Elbânî, Muhammed Nâsiruddîn. *Sabîhu Süneni İbn Mâce*. 3 Cilt. Riyâd: Mektebetü'l-Meârif, 1417/1997.

el-Elbânî, Muhammed Nâsiruddîn. *Sabîhu’l-Câmi’i’s-sağîr ve ziyâdetuh*. 2 Cilt. Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1408/1988.

el-Elbânî, Muhammed Nâsiruddîn. *Silsiletü’l-ebâdîsi’d-daîfe ve’l-mevzûa ve eserubâ’s-seyyi’ fî’l-ümme*. 14(3) Cilt. Riyâd: Mektebetü'l-Meârif, 1412/1992.

el-Elbânî, Muhammed Nâsiruddîn. *Silsiletü’l-ebâdîsi’s-sabîha*. 7(3) Cilt. Riyâd: Mektebetü'l-Meârif, 1415/1995.

el-Elbânî, Muhammed Nâsiruddîn. *Temâmü'l-minne fi't-ta'lîki 'alâ Fıkıhı's-sünne*. Riyâd: Dâru'r-Râye, 1409/1989.

Ferec Muhammed Muhammed Sâlim. *Hükümü bitâni'l-inâs dirâse mukârene beyne'l-fıkıhı'l-İslâmî ve't-tib ve'l-kânûn*. İskenderiyye: Mektebetü'l-Vefâ' el-Kânûniyye, 1435/2014.

Fığlalı, Ethem Ruhi. "İsnâaşıyye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 23/142-147. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

Göktaş, Kaan. *Oldu da Bitti Maşallah Tarih, Din, Etik ve Çocuk Hakları Açısından Sünnet*. İstanbul: Ozan Yayıncılık, 2013.

Gürkan, Salime Leyla. "Sünnet". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 38/155-157. Ankara: TDV Yayınları, 2010.

Gürkan, Salime Leyla. *Yabudilik*. İstanbul: 2008.

Hâkim, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdullâh el-Hâkim en-Nisâbûrî. *el-Müstedrek ale's-Sabihayn* (Zehebî'nin *Telbîsu'l-Müstedrek*'i ile birlikte). 4 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî, ts.

Hamza Abdullâh el-Melibârî. *Nazarât cedide fi 'ulûmi'l-hadîs*. Beyrut: Dâru İbn Hazm, 1423/2003. *Hadis Usûlüne Yeni Yaklaşımlar*. çev. Muhittin Düzenli-Ayhan Ak. İstanbul: İnsan Yayınları, 2015.

Hatîb el-Bağdâdî, Ebû Bekr Ahmed b. Alî el-Bağdâdî. *Târîhu Bağdâd*. 18 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kitâbi'l-'Arabî, ts.

Heysemî, Nûruddîn Alî b. Ebî Bekr el-Heysemî. *Keşfü'l-estâr an zevâidi'l-Bezzâr ale'l-Kütübi's-sitte*. nşr. Habîburrahmân el-A'zamî. 4 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1405/1985.

Heysemî, Nûruddîn Alî b. Ebî Bekr el-Heysemî. *Mecma'u'z-zevâid ve menba'u'l-fevâid*. 10 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1408/1988.

Hayatî Hökekleli. "Çocuk". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 8/355-359. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

Hür el-Âmilî, Muhammed b. el-Hasen el-Hürr el-Âmilî. *Tafsîli vesâ'ilü's-Şî'a ila tahsîli mesâ'ilü's-Şerî'a*. nşr. Müessesetü Ali'l-Beyt li İhyai't-Türâs. 30 Cilt. Kum: Müessesetü Âli'l-Beyt li İhyai't-Türâs, 1438/2017.

Hüsâmeddîn b. Mûsâ Afâne. *el-Mufassal fi'abkâmi'l-akâka*. Kudüs (Filistin) 2003/1424.

Irâkî, Zeynüddîn Abdürrahîm b. el-Hüseyn el-İrâkî. *el-Muğnî 'an hamli'l-esfâr fi'l-esfâr fi tabrici mâ fi'l-İhyâi mine'l-abbâr*. nşr. Ebû Muhammed Eşref b. Abdülmaksûd. 3 Cilt. Riyâd: Mektebetü Taberiyye, 1415/1995.

İbn Abdilberr, Ebû Amr Yûsuf b. Abdullâh el-Kurtubî. *el-İstî'âb fi ma'rifeti'l-ashâb*. nşr. Ali Muhammed Muavvaz - Âdil Ahmed Abdülmevcûd. 4 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995.

İbn Abdilberr, Ebû Amr Yûsuf b. Abdullah el-Kurtubî. *el-Kâfî fî fıkhı ebli'l-Medîne el-Mâlikâ*. nşr. Muhammed Muhammed Mûrîtanî. 2 Cilt. Riyâd: Mektebetü'r-Riyâdî'l-Hadîse, 1400/1980.

İbn Abdilberr, Ebû Amr Yûsuf b. Abdullah el-Kurtubî. *et-Tembîd limâ fi'l-Muwatta' mine'l-me'ânî ve'l-esânîd*. nşr. Muhammed 'Abdülkâdir 'Atâ'. 11 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1424/2003; nşr. Komisyon. 26 Cilt. Fas (Mağrib): Vizâretü'l-Evkâf ve's-Şuûnî'l-İslâmiyye, 1387-1412/1967-1991.

İbn 'Âbidîn, Muhammed Emîn b. Ömer ed-Dımaşkı. *Reddü'l-mubtâr 'ale'd-Dürri'l-mubtâr*. nşr. 'Âdil Ahmed 'Abdülmevcûd - Alî Muhammed Mu'avvaz. 12 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415/1994.

İbn Adî, Ebû Ahmed Abdullâh b. Adî el-Cürcânî. *el-Kâmil fî duafâi'r-ricâl*. nşr. Kurul. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fıkr, 1405/1985.

İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım Alî b. el-Hasen ed-Dımaşkı. *Tebyînü'l-ımtinân bi'l-emri bi'l-ibtitân*. nşr. Mecdî Fethî es-Seyyid. Tantâ (Mısır): Dâru's-Sahâbe li't-Türâs, 1410/1989.

İbn Bâbeveyh, Muhammed b. Alî b. el-Hüseyn b. Bâbaveyh el-Kummî. *Men lâ yahdurühü'l-fakâh*. nşr. Hüseyin el-A'lemî. 4 Cilt. Beyrut: Menşûrâtü Müesseseti'l-A'lemî li'l-Matbûât, 1406/1986.

İbn Bâbeveyh, Muhammed b. Alî b. el-Hüseyn b. Bâbaveyh el-Kummî. *Uyûnü abbâri'r-Rızâ*. nşr. Seyyid Mehdî el-Hüseynî el-Lâhûrî. 2 Cilt. Kum: Menşûrâtü's-Şerifi'r-Rızâ, 1378/1957.

İbn Ebî'd-Dünyâ, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed. *el-İyâl*. nşr. Necm Abdurrahmân Halef. 2 Cilt. Demmâm: Dâru İbni'l-Kayyim, 1410/1990.

İbn Ebî Hâtım, Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Muhammed er-Râzî. *Kitâbü'l-Cerh ve't-ta'dîl*. nşr. Abdurrahmân b. Yahyâ el-Muallimî. 9 Cilt. Haydarâbâd: Meclisu Dâireti'l-Me'ârifî'l-Osmâniyye, 1371/1952.

İbn Ebî Hâtım, Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Muhammed er-Râzî. *el-Merâsîl*. nşr. Şükrullâh b. Nî'metullâh el-Kavcânî. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1418/1998.

İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr Abdullâh b. Muhammed b. Ebî Şeybe. *el-Musannef*. nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût. 7 Cilt. Beyrut: Dâru't-Tâc, 1409/1989.

İbn Hacer, Ebu'l-Fadl Şihâbuddîn Ahmed b. Alî el-'Askalânî. *Fethu'l-bârî bi şerhi Sabîbi'l-Buhârî*. nşr. Abdülazîz b. Abdullah b. Bâz. 13 Cilt. Kâhire: Dâru'r-Reyyân li't-Türâs, 1407/1986.

İbn Hacer, Ebu'l-Fadl Şihâbuddîn Ahmed b. Alî el-'Askalânî. *el-İsâbe fî temyîzi's-sabâbe*. nşr. Âdil Ahmed 'Abdülmevcûd - Alî Muhammed Mu'avvaz. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415/1995.

İbn Hacer, Ebu'l-Fadl Şihâbuddîn Ahmed b. Alî el-'Askalânî. *Lisânü'l-Mîzân*. 7 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Kitâbi'l-İslâmî, ts.

- İbn Hacer, Ebu'l-Fadl Şihâbuddîn Ahmed b. Alî el-'Askalânî. *el-Metâlibü'l-âliye bi zevâidi'l-mesânîdi's-semâniye*. nşr. Habîburrahmân el-A'zamî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1414/1993.
- İbn Hacer, Ebu'l-Fadl Şihâbuddîn Ahmed b. Alî el-'Askalânî. *Takrîbü't-Tehzîb*. nşr. Ebu'l-Eşbâl Sağîr Ahmed Şâğıf el-Pâkistânî. Riyâd: Dâru'l-Âsime, 1416/1995.
- İbn Hacer, Ebu'l-Fadl Şihâbuddîn Ahmed b. Alî el-'Askalânî. *Ta'rîfü ebli't-takdîs bi merâtibi'l-mevsûfîne bi't-tedlîs*. nşr. Âsım b. Abdullah el-Karyûtî. Ammân: Mektebetü'l-Menâr, 1403/1983.
- İbn Hacer, Ebu'l-Fadl Şihâbuddîn Ahmed b. Alî el-'Askalânî. *Tehzîbü't-Tehzîb*. nşr. Mustafa 'Abdülkâdir 'Atâ'. 12 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1994; 13 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Kitâbi'l-İslâmî, 1414/1993.
- İbn Hacer, Ebu'l-Fadl Şihâbuddîn Ahmed b. Alî el-'Askalânî. *Telhîsu'l-habîr fî tabrici ebâdisi'r-Râfiyyi'l-kebir*. nşr. Hasen b. Abbâs b. Kutb. 4 Cilt. Mekke: Müessesetü Kurtuba, 1416/1995.
- İbn Hacer el-Heytemî, Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed el-Heytemî. *eş-Zevâcir 'an iktirâfi'l-kebir*. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1407/1987.
- İbn Hibbân, Ebû Hâtım Muhammed b. Hibbân el-Büstî. *Kitâbü'l-Mecrubîn mine'l-muhaddisîn ve'd-du'afâ' ve'l-metrûkîn*. nşr. Mahmûd İbrâhim Zâyed. 3 Cilt. Haleb: Dâru'l-Va'y, 1395-1396/1975-1976.
- İbn Hibbân, Ebû Hâtım Muhammed b. Hibbân el-Büstî. *el-Müsnedü's-sabîh 'ale't-tekâsîmi ve'l-envâ'i min gayri vucûdi kat'in fî senedihâ ve lâ subûti cerbin fî nâkilihâ* (Emîr İbn Balabân'nın *el-İhsân fî takrîbi Sabîhi İbn Hibbân* tertibiyle). nşr. Şuayb el-Arnâvût. 18 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1408/1988.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvîni. *es-Sünen*. nşr. Sâlih b. Abdülazîz Âlu's-Şeyh. Riyâd: Dâru's-Selâm, 1420/1999; nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- İbn Manzûr, Ebü'l-Fadl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Manzûr. *Lisânü'l-'arab*. 15 Cilt. Beyrut: Dâru Sâdır, 1410/1990.
- İbn Nüceym, Zeynuddîn b. İbrâhim b. Muhammed b. Nüceym. *el-Babru'r-râik Şerbu Kenzi'd-dekâik*. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1413/1993.
- İbn Temîm, Muhammed b. Temîm el-Harrânî. *Muhtasar İbn Temîm alâ mezhebi'l-İmâmi'r-Rabbânî Ebî Abdillâh Ahmed b. Hanbel eş-Şeybânî rahimebullâh*. nşr. Ali b. İbrâhim b. Muhammed el-Kasîr. 3 Cilt. Riyâd: Mektebetü'r-Rüşd, 1429/2008.
- İbnü'l-Esîr, Ebû's-Seâdât Mecdüddîn el-Mübârek b. Esîrüddîn el-Cezerî. *en-Nihâye fî garîbi'l-hadîs ve'l-eser*. nşr. Tâhir Ahmed ez-Zâvî ve Mahmûd Muhammed et-Tanâhî. 5 Cilt. Beyrut: el-Mektebetü'l-İlmiyye, ts.
- İbnü'l-Kayyim, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ebî Bekr ed-Dîmaşkî. *Tuhfetü'l-mevdûd bi abkâmi'l-mevlûd*. nşr. Salâhuddîn Makbûl Ahmed, Kuveyt: Dâru İläfi'd-Düveliyye,

1416/1996. *Kur'an ve Sünnet'e Göre Çocuk Ahkamı*. çev. Mahmut Kısa. Kitap Dünyası, Konya 2012.

İbnü'l-Kayyim, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ebî Bekr ed-Dımaşkî. *Zâdü'l-me'âd fî beydi hayri'l-'ibâd*. nşr. Şuayb el-Arnâvût - Abdülkâdir el-Arnâvût. 6 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1412/1992. *Zâdu'l-Me'âd*. çev. Şükrü Özen. 6 Cilt. İklim Yayınları, İstanbul 1988.

İbnü'l-Murtazâ, Ahmed b. Yahyâ b. el-Murtazâ. *Kitâbu'l-Babri'z-zâbbâr el-câmi' li-mezâhibi 'ulemâi'l-emsâr* (Muhammed b. Yahyâ Behrân es-Samedî'nin *Kitâbu Cevâhiri'l-abbâr ve'l-âsâr el-müstabrece min lücceti'l-Babri'z-zâbbâr'ı* ile birlikte). nşr. el-Kâdî Abdullah b. Abdülkerîm el-Cürâfî. 5 Cilt. San'â' (Yemen): Dâru'l-Hikmeti'l-Yemeniyye, 1409/1988.

İbnü'l-Münzir, Ebû Bekr Muhammed b. İbrâhîm b. el-Münzir. *el-İknâ'*. nşr. Abdullah b. Abdülazîz el-Cibrîn. 2 Cilt. Riyâd 1408/1988.

İbnü'l-Münzir, Ebû Bekr Muhammed b. İbrâhîm b. el-Münzir. *el-İşrâf 'alâ mezâhibi'l-'ulemâ'*. nşr. Ebû Hammâd Sagîr el-Ensârî. 10 Cilt. Re'sülhayme (Birleşik Arap Emirlikleri): Mektebetü Mekkete's-Sekâfiyye, 1425/2004.

İzgi, M. Cumhur. "Tedavi Amaçlı Olmayan Erkek Çocuk Sünnetinin Etik Değerlendirmesi". *Türk Psikiyatri Dergisi* 26/3 (2015), 204-212.

Kâdîhân, Ebû'l-Mehâsin Fahrüddîn Hasen b. Mansûr el-Fergânî, *Fetâvâ Kâdîhân* (Âlemgîriyye, *el-Fetâvâ'l-Hindiyeye*'nin kenarında). 6 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.

Kalaç, Rıdvan. "Sahîh-i Müslim'de Zayıf Olduğu İddia Edilen Rivâyetler Üzerine Bir İnceleme -Elbânî Özelinde-". *İHYA Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi* 7/1 (2021), 15-18.

Kallek, Cengiz. "İbnü'l-Münzir en-Nîsâbûrî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 21/158-159. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

Kara, Ali. *Ayet ve Hadisler Işığında Aile İlmihali (Güncel Konularla)*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2013.

Karşızâde Cemaleddin, Cemaleddin Mehmed. *Me'debetü'l-bitân*. İstanbul 1252.

Kerimoğlu, Yusuf. *Fıkâhî Meseleler*. 2 Cilt. İstanbul: Ölçü Yayınları, 1987.

Kesgin, Salih. *Hadisleri Anlama Sorunu*. İstanbul: İSAM Yayınları, 2019.

Kılavuz, Ahmet Saim. "Zeynelâbidîn". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 44/365-366. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.

Kılavuz, Ahmet Saim. "Ali er-Rızâ". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 2/436-438. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.

Kırımlı, Yüksel. "Yetişkin Olmaya İlk Adım "Sünnet"". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi* 24 (2010), 19-35.

Kitâb-ı Mukaddes, Eski (Abit/Tevrat) ve Yeni (İncil) Abit. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 1949, 1958, 1969.

Komisyon (el-Lecnetü'd-Dâime li'l-Buhûsi'l-İlmiyye ve'l-İftâ'). *Fetâva'l-lecneti't-dâime li'l-buhûsi'l-ilmîyye ve'l-iftâ' (el-Mecmûatü'l-ülâ).* nşr. Ahmed b. Abdürrezzâk ed-Düveys. 23 Cilt. Riyâd: Dâru'l-Âsime, 1411/1993-1424/2003.

Küleynî, Muhammed b. Ya'kûb el-Küleynî. *el-Kâfi (Furû'u'l-Kâfi).* 8 Cilt. Beyrut: Menşûrâtü'l-Fecr, 1428/2007.

Mâlik, Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes el-Asbahî. *el-Muwatta'.* nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 2 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1406/1985.

Mâverdî, Ebü'l-Hasen Alî b. Muhammed el-Mâverdî. *el-Hâvi'l-kebîr fî fıkhi mezhebi'l-İmâmi's-Şâfiî (Şerhu Muhtasari'l-Müzenî).* nşr. Ali Muhammed Muavvaz – Âdil Ahmed Abdülmevcûd. 19 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1419/1999.

Meclisî, Muhammed Bâkır b. Muhammed el-Meclisî. *Bihâri'l-envâri'l-câmia li-düreri abbâri'l-eimmeti'l-ethâr aleyhimü's-selâm.* nşr. Komisyon. 110 Cilt, Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1403/1983.

Merdâvî, Ebü'l-Hasen Alî b. Süleymân el-Merdâvî. *el-İnsâf fî ma'rifeti'r-râcih mine'l-bilâf 'alâ mezhebi'l-İmâmi'l-mübeccel Ahmed b. Hanbel.* nşr. Muhammed Hâmid el-Fikî. 12 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1419/1998.

Mer'î b. Ahmed el-Halkî, *el-Hitân ve abkâmuh,* Riyâd: Dâru'l-Âsime, 1435/2014.

Miras, Kâmil. *Sabîb-i Buhârî Muhtasari Tecrid-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi.* 9 Cilt (13 Cüz). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Sayı: 55, 1982.

Mizzî, Ebü'l-Haccâc Yûsuf b. Abdurrahmân el-Mizzî. *Tehzîbü'l-Kemâl fî esmâi'r-ricâl.* nşr. Beşşâr 'Avvâd Ma'rûf. 35 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1422/2002.

Mizzî, Ebü'l-Haccâc Yûsuf b. Abdurrahmân el-Mizzî. *Tuhfetü'l-Eşraf bi ma'rifeti'l-etrâf,* (İbn Hacer'in *en-Nüketü'z-zârif 'ale'l-Etrâf* ile birlikte). nşr. Abdussamed Şerefüddîn, işraf: Züheyr eş-Şâvîş. 14 Cilt. Hindistan: ed-Dâru'l-Kayyime, Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1403/1983.

el-Muhakkık el-Hillî, Ebü'l-Kâsım Necmüddîn Ca'fer b. el-Hasen el-Muhakkık el-Hillî. *Şerâ'i'u'l-İslâm fî mes'âli'l-belâl ve'l-harâm* [es-Seyyid Sâdık el-Hüseynî eş-Şirâzi'nin ta'likâtı ile birlikte]. 2 Cilt (4 Cüz). Beyrut: Dâru'l-Kârî, 1425/2004.

Muhammed b. Yûsuf el-Mevvâk, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yûsuf b. Ebi'l-Kâsım el-Mevvâk. *et-Tâc ve'l-iklâl li Muhtasari Halîl.* 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1398/1978.

Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc. *Sabîhu Müslim.* nşr. Sâlih b. Abdülazîz Âlu's-Şeyh. Riyâd: Dâru's-Selâm, 1420/1999.

Müttakî el-Hindî, Alî b. Hüsâmiddîn el-Müttakî el-Hindî. *Kenzü'l-'ummâl fî süneni'l-akvâl ve'l-ef'âl.* nşr. Bekrî Hayyânî - Saffet es-Sakkâ. 16 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1401/1981.

Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref en-Nevevî. *el-Mecmû' şerhu'l-Mübezzeb*. 20 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.

Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref en-Nevevî. *Ravzatü't-tâlibîn*. nşr. 'Âdil Ahmed 'Abdülmevcûd ve Alî Muhammed Mu'avvaz. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.

Öz, Mustafa. "Muhammed el-Bâkır". *Türkiye Diyanet Vakefi İslâm Ansiklopedisi*. 30/506-507. İstanbul: TDV Yayınları, 2005.

Özpinar, Ömer. *Şii Hadis Tarihi*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2018.

Sâlim Alî Râşid eş-Şiblî - Muhammed Halife Muhammed er-Rebâh. *Abkâmu'l-mevlûd fi's-sünneti'l-mutabbaha*. Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1415/1994.

Sarı, Necmi. *Hadislerde Teşebbüh Yasağı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Sarı, Necmi. "Rivâyetlere Göre Sünnetin (Hitânın) Tarihi ve Ahkâmı". *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8 (Trabzon 2014), 259-290.

Sarı, Nil - Zülfikar, M. Bedizel. "Bir İslâm Geleneği Olarak Sünnet". *Millî Saraylar: Sanat - Tarih - Mimarlık Dergisi* (1993), 140-153.

Seyyid Bekrî, Ebû Bekr Seyyid Bekrî b. Seyyid. *[Hâşiyetü] İânetü't-tâlibîn 'alâ halli elfâzi Fethi'l-mu'in bi şerhi Kurretü'l-ayn bi mübimmâti'd-dîn*. 4 Cilt. Kâhire: Matbaatü Dâri'l-İhyai'l-Kütübi'l-'Arabiyye, ts.

Seyyid Muhammed el-Âmilî. *Nihâyetü'l-merâm*. nşr. el-Hâc Âğâ Müctebâ el-İrâkî – Ali Penâh el-İştihârdî – Âkâ Hüseyin el-Ezdî. 2 Cilt. Kum: Müessesetü'n-Neşri'l-İslâmî et-Tâbia li Cemâati'l-Müderrişîn, 1413/1992.

Seyyid Sâbık. *Fıkhu's-sünne*. 4 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Feth li'l-İlâmî'l-'Arabî, 1418/1998. *Fıkhu's-Sünne*. çev. Tayyar Tekin. 4 Cilt. İstanbul: Pınar Yayınları, 1990.

Suiçmez, Yusuf. *Şia Hadis Tarihi Hz. Muhammed'in Söz İle Fülllerinin Şii İmamlara Nispeti*. İstanbul: Endülüs Yayınları, 2018.

Şâdî b. Muhammed b. Sâlim Âlu Nu'mân. *Câmiu türâsi'l-Allâme el-Elbânî fi'l-fikh (Mevsûatü'l-Allâme el-Elbânî 3)*. 18 cilt. San'â' (Yemen): Merkezü'n-Nu'mân li'l-Buhûs ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye ve Tahkîku't-Türâs ve't-Terceme, 1431/2010.

Şehîd-i Sâni, Zeynüddîn b. Alî Âmilî. *Mesâlikü'l-efhâm ilâ tenkibi Şerâ'i'l-İslâm*. 16 Cilt. Kum: Müessesetü'l-Maârifî'l-İslâmiyye, 1429/2008.

Şemsüddîn İbn Kudâme, Şemsüddîn Abdurrahmân b. Ebî Ömer Muhammed b. Ahmed b. Kudâme el-Makdisî. *eş-Şerhu'l-kebir (el-Muğni içinde)*. 12 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1392/1972.

Şevkânî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Alî eş-Şevkânî. *Neylü'l-evtâr şerhu'l-Münteka'l-abbâr*. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.

Taberânî, Ebü'l-Kâsım Süleymân b. Ahmed et-Taberânî. *el-Mu'cemu'l-ensat*. nşr. Târik b. 'Ivazullâh b. Muhammed ve 'Abdulmuhsin el-Hüseynî. 10 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Haremeyn, 1415/1995.

Taberânî, Ebü'l-Kâsım Süleymân b. Ahmed et-Taberânî. *el-Mu'cemu'l-kebîr*. nşr. Hamdî Abdülmecîd es-Silefî. 25 Cilt. Dâru İhyâi't-Türâsî'l-'Arabî, ys., ts.

Taberânî, Ebü'l-Kâsım Süleymân b. Ahmed et-Taberânî. *el-Mu'cemu's-sağîr (er-Ravdu'd-dânî ile'l-mu'cemi's-sağîr li't-Taberânî)*. nşr. Muhammed Şükür Mahmûd el-Hâcc. 2 Cilt. Beyrut ve Ammân: el-Mektebü'l-İslâmî ve Dâru 'Ammâr, 1405/1985.

Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr et-Taberî. *Câmiu'l-beyân an (fî) te'vîli âyi'l-Kur'ân*. 12 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1412/1992.

Tabersî, Radiyyuddîn Ebi Nasr el-Hasen b. el-Fadl et-Tabersî. *Mekârimü'l-ablak*. Kuveyt: Mektebetü'l-Elfeyn, ts.

Tahâvî, Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. Selâme et-Tahâvî. *Şerhu Müşkili'l-âsâr*. nşr. Şuayb el-Arnâvût. 16 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1415/1994.

Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre. *el-Câmi'u's-sabîh*. nşr. Sâlih b. Abdülazîz Âlu's-Şeyh. Riyâd: Dâru's-Selâm, 1420/1999.

Vizâretü'l-Evkâf ve's-Şuûni'l-İslâmiyye. *el-Mevsû'atü'l-fıkhiyye*. 45 Cilt. Kuveyt: 1404/1983-1429/2008.

Yaşar, Ahmet. "Kaynaklara Göre Sünnet Olmak". *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4 (İzmir, ts.), 419-431.

Yeniçel, Ahmet Necati – Kayapınar, Hüseyin. *Sünen-i Ebû Dâvud Kitâbü'l-Edeb Terceme ve Şerhi*. haz. Ahmet Necati Yeniçel – Hüseyin Kayapınar. İstanbul: Şamil Yayınevi, 2013.

Yeniçel, Ahmet Necati – Kayapınar, Hüseyin. *Sünen-i Ebû Dâvud Terceme ve Şerhi*. haz. Ahmet Necati Yeniçel – Hüseyin Kayapınar. 17 Cilt. İstanbul: Şamil Yayınevi, 1987.

Yıldırım, Celâl. *Kaynaklarıyla Ahkâm Hadisleri*. 6 Cilt. Konya: Uysal Kitabevi, 1986.

Yıldırım, Celâl. *Kaynaklarıyla İslâm Fıkhi İbadât-Muamelât-Ferâiz*. 4 Cilt. Konya: Uysal Kitabevi, 1980.

Yücel, Ahmet. *Hadis Tarihi*. İstanbul: İFAV, 2012.

Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-Zehebî. *Dîvanu'd-Duafâ' ve'l-metrûkîn*. nşr. Hammâd Muhammed el-Ensârî. 2 Cilt. Mekke: Mektebetü'n-Nahdati'l-Hadîse, 1387/1967.

Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-Zehebî. *el-Kâşif fî ma'rifeti men lehu rivâye fi'l-Kütübi's-sitte*. nşr. Muhammed 'Avvâme ve Ahmed Muhammed el-Hatîb. 2 Cilt. Cidde: Dâru'l-Kible li's-Sekâfeti'l-İslâmiyye ve Müessesetü 'Ulûmi'l-Kur'ân, 1413/1992.

Necmi SARI

ÇOCUKLARIN YEDİ GÜNLÜKKEN SÜNNET EDİLMESİNE YÖNELİK HADİSLERİN SENED VE METİN YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-Zehebî. *Mîzânü'l-i'tidâl fî nakdi'r-ricâl*. nşr. Alî Muhammed el-Becâvî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, ts.

Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-Zehebî. *Siyerü a'lâmi'n-nübelâ'*. nşr. Şuayb el-Arnâvût - Hüseyin el-Esed. 25 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1412/1992.